VICTOR FRUNZĂ
Pentru drepturile omului în România
Ediţia a II-a
Copertă şi caricaturi de
OCTAVIAN MAVRODIN
Editura VICTOR FRUNZĂ

BUCUREŞTI
1990

O MĂRTURISIRE

Sunt unul dintre voi. La ora dreptăţii şi adevărului – în venirea căreia am crezut cum poţi crede doar în răsăritul soarelui, mă întorc precum pasărea la stol, rămânând mai departe anonimul care nu v-a părăsit nici-o clipă.

N-am făcut nimic deosebit. Eram doar cu sufletul bolnav de disperarea românească, faţă de creşterea acelui cancer care învăluise întregul organism al ţării, riscând să-l sufoce şi să-l distrugă.

Disperarea şi tristeţea au născut decizia de a nu fi complice prin tăcere cu dictatura, cu totalitarismul, ci a fi al vostru cu toată suferinţa, gândurile, cu tot ce poate îndura acel biet ghemotoc, unde credem că sunt localizate simţirile. N-am fost complice şi am acuzat. Alungat, am rămas alături.

Priveam mai departe cum vremurile păreau că încremeniseră; aceiaşi ţambalagii care-şi închipuiau că sunt poeţi, drapaţi în osânze, şi le fluturau încercând să vă facă să credeţi că flutură tricolorul… De care şi-au bătut joc. Acelaşi cer de plumb peste ţară. Aceleaşi mutre încruntate, privind de sus mulţimi adunate la comandă, crezând, că le stăpânesc pe vecie ca pe o turmă. Precum, ţara toată, condamnată la izolare, la degradare, dereglare a ceasornicului istoric, la desfiinţare, adunându-şi energiile, mi-am spus într-un moment de decizie: „Trebuie!”.

*

Mai înainte m-am chinuit, am amânat, am încercat să mă conving că mă înşel… Nu, nu era o iluzie optică: monstrul era un monstru…

Momentul decisiv de a rupe tăcerea a avut deci loc în anul 1978. Terminasem lucrarea *Istoria Stalinismului în România*, (apărută ulterior sub titlul *Istoria P.C.R.*) şi din cauză în efect am ajuns la concluzia că partidul şi societatea comunistă au adus în România o ciumă: dictatura personala a lui N. Ceauşescu, care urma să distrugă ţara. Eram în mâna lor, acolo, monstrul având atâtea capete câte slugi avea, înarmate nu doar cu „indicaţiile şi orientările lui preţioase”. Am încercat de câteva ori să dau peste un corespondent străin… Nu sunt genul de om care să caute pe cineva la „Intercontinental”, fără să bată la ochi, mai ales că scopul crează stângăcia. A trebuit să apelez la o soluţie proprie.

… Şi cunoscând pe dinafară formulările principale ale unei scrisori critice, pe care o compusesem în speranţa zadarnică să o înmânez la Bucureşti unui reprezentant al presei occidentale, am făcut o cerere de plecare la Paris, care unui om remarcat prin „cuminţenie” („Tocmai de la el nu ne-am fi putut aştepta!”, au spus mai târziu unii) nu i s-a refuzat. Am declarat mai târziu anchetatorilor mei, furioşi că se aflau în faţa unui fapt împlinit iremediabil, că am plecat la Paris numai şi numai pentru a expedia de acolo o scrisoare publică. Şi aşa este!

Eram profesor cu titlul de conferenţiar universitar la Facultatea de ziaristică. Instituţia, de învăţământ cu pricina nu se mai află la Facultatea de filologie unde-şi avea locul, ci la Academia de partid „Ştefan Gheorghiu”, pentru că în concepţia troglodită a impostorilor care decideau totul în ţară, de la numărul de copii pe familie până la lungimea curpenilor de dovleac, ziariştii nu erau altceva decât nişte ticluitori de telegrame de recunoştinţă şi de aceea educaţia lor trebuia îndeaproape supravegheată de vechilii de care respectiva universitate nu ducea lipsă. Atât faptul în sine al criticării intangibilului, ingreşibilului, incriticabilului, incomensurabilului etc., cât şi faptul că un glas se ridicase tocmai din „citadela de partid” i-a făcut pe dictator şi pe lingăii lui să turbeze.

Scrisoarea mea critică a fost difuzată în primele zile ale lunii septembrie 1978 de către agenţia Reuter; în zilele următoare a fost publicată de unele organe de presă şi respectiv, difuzată de unele posturi de radio din occident iar luni 11 sept. 1978 m-am întors la Bucureşti cu un echilibru sufletesc pe care nu l-am cunoscut vreodată până atunci, venind din satisfacţia datoriei de conştiinţă împlinite.

Locuinţa mea din str. Ion Călin 20 era „văzută" cu toate mijloacele mobilizate pompiereşte de securitate, încât mă şi mir că i-a răbdat grija să mă lase o oră să mă dezmeticesc. Pe uşă am intrat la ora 13, iar la ora 14 a şi sunat telefonul spre a fi convocat pentru a doua zi disdedimineaţă la facultate.

Convocarea la „Ştefan Gheorghiu" a fost o farsă ca multe altele ale regimului de dictatură, ca să se zică chipurile că „partidul" era cel care ancheta şi nu securitatea. Măsurile luate în perspectiva intrării mele în incintă fuseseră dintre cele mai drastice: începerea cursurilor fusese anulată, studenţii şi cursanţii au fost trimişi „la porumb", pentru a nu da ochi cu mine şi a nu fi contaminaţi de spirit critic antidictatorial, clădirea era suspect de goală, în schimb cadrele didactice, între care am recunoscut câţiva colegi de catedră privind spre mine ca prin sticlă, se înşirau într-un lanţ viu pe traseul pe care trebuia să-l parcurg până la vechea clădire (deci nu la Facultatea de ziaristică), spre a mă împiedica astfel cu „vigilenţă partinică" să pătrund în clădirea de studiu propriu zisă pentru a nu pune acolo bombe sau a provoca o revoluţie. De altfel o întreagă armată de securişti de filaj mă însoţise încă de la trecerea frontierei la Stamora-Moraviţa până acasă, apoi pe drumul până la Leu (pe care l-am făcut pe jos, ca să le mai dau puţin de lucru). Cum de la intrarea pe teritoriul ţării şi până la plecarea în exil care a avut loc doi ani mai târziu, în jurul meu securitatea a creat un zid al izolării aproape etanş, cel puţin în această primă perioadă impactul criticilor la adresa dictatorului l-am putut măsura prin această extraordinară mobilizare de

securişti şi prin măsurile de carantină de la Academia „Ştefan Gheorghiu”.

Menţionez aci pentru a nu mai reveni asupra faptului, că supravegherea cu formaţii întregi de filatori, ascultarea radio şi telefonică, implantarea de agenţi provocatori a avut loc fără întrerupere cu intensitate variabilă până la plecarea mea din ţară, la 20 august 1980. Şi asta numai pentru nişte idei, a căror formulare aş spune că la acea oră se afla pe buzele tuturor oamenilor de bun simţ, mai ales ale celor apăsaţi cel mai tare de teroarea dictatorială şi aflaţi în afara formaţiei conducătoare.

Ancheta a fost condusă de nişte necunoscuţi – se recomandaseră Arsene şi Mohanu (fără menţionarea numelui propriu), iar de ochii lumii mai participa şi un prorector al academiei, Balaure, apoi de fiecare dată venea câte cineva nou, dar Leonte Răutu, care la acea oră era rector nu şi-a făcut apariţia şi nu l-am mai văzut niciodată. Cea dintâi „şedinţă” de anchetă, care a durat aproximativ opt ore, a constat dintr-un veritabil interogatoriu, după care am fost pus să scriu „tot”. Zilele următoare ancheta a continuat cu o perseverenţă a celor care o conduceau, care m-a dumirit imediat asupra obiectivelor urmărite. De fapt nu mă miram, pentru că atunci când mi-am zis că trebuie să fie unul care să strige în faţă banditului că este bandit, şi că am s-o fac mai articulat decât alţii (nu mă socot aşadar singurul!), am pus în formula urmărilor şi ceea ce avea să mi se întâmple drept efect, fără să-mi fac iluzia că prin aceasta *lui* avea să i se întâmple ceva sau că avea să se trezească sau să plece. Nu! Într-atât a fost îndrăgostit de puterea, de funcţiile sale multiple, de bogăţiile pe care le-a acumulat (de fapt le-a furat) şi şi le-a ascuns ca o cârtiţă, încât dacă te atingeai de puterea lui te putea face praf. Pe câţi nu i-a făcut? Am scontat pe trezirea unor conştiinţe şi mai ales pe faptul că un om mic, fără funcţii (ulterior, maşina de contrapropagandă în străinătate a făcut din mine un fel de vedetă a partidului, lipindu-mi eticheta de „comunist” care la spirite puţin iniţiate din emigraţie a prins) putea să-şi ridice glasul şi că totuşi „Se

poate!”. Acest „Se poate!” l-am atins din momentul în care criticile mele semnate cu nume şi prenume au fost auzite de toţi românii care gândesc, fiindu-mi aproape indiferent ce avea să mi se întâmple mai departe. Partida fusese jucată şi câştigată de mine! Iar scenariul urmărilor pentru mine – neinteresant, de vreme ce fusese aplicat şi altora.

Aşadar, la anchetă opiniile critice, despre care necunoscuţii se prefăcuseră a se interesa la început, au fost repede expediate şi nu mai erau evocate. Nu era o discuţie de conţinut, cum şi-ar putea închipui cineva citind textele respective, o dezbatere de idei, fie şi sub auspiciile securităţii, altminteri şi-ar fi desminţit natura: cine a mai văzut ca la gestapo să se dezbată idei? Acolo se caută argumente care să legalizeze represiunea. Se căutau fire cu „agenturile imperialiste”. De aceea trebuia să scriu, să scriu… şi iar să scriu. Doamne, ce plăcere nebună am de a scrie, a scrie şi a şterge! Scrisul zilnic este gimnastica mea, este un alt mod de a respira, fără de care mor. Ei nu ştiau asta! Dar nu pot să scriu când mă obligă cineva să o fac şi mai ales când mi se dictează despre ce anume să scriu. Iar când mi se şi impune să scriu atâtea pagini despre cutare lucru, pot să-mi ies din matcă. Am privit absurdele lor cereri de a scrie şi iar a scrie ca pe un supliciu antecalculat, dar când după zece ore de tortură psihică în care am rezistat zic eu onorabil ofensivei celor trei (trei contra unu), încheiată cu lectura de către unul din inchizitori a ultimei declaraţii, Balaure („Bhalaure”) a avut pur şi simplu, tupeul de a-mi spune că este „prea scurt”. I-am replicat că în materie de scris eu sunt specialistul şi nu el şi că o calitate a exprimării este conciziunea, aşa că refuz să mai lungesc poliloghia şi aşa supradimensionată.

„Agent imperialist” în cadrul „organizat” al comisiei de tortură psihică, iar în afară securitatea a lansat pe baza relaţiilor mele ruseşti (soţie ruso-gruzină, am o diplomă MGU „Lomonosov”) zvonul că, fireşte ruşii m-au pus să scriu, dacă nu chiar ei mi-or fi compus textul. De altfel, am observat că se căuta cu lumânarea o dovadă a faptului că

textul respectiv nu mi-ar fi aparţinut, fapt confirmat şi în cuvântul adunăturii convocate după o lună şi ceva de anchetă neîntreruptă în care a fost „înfierată” de slugile de la „Ştefan Gheorghiu” fie dictatorului, „trădarea” mea. Poate asta să fi fost cauza, printre altele, pentru care eram pus cu forţa să scriu şi iar să scriu? Şi prin aceste afirmaţii mi s-a adus indirect un elogiu, înseamnă că am găsit cuvântul cheie care exprima adevărul. Am îndeplinit testamentul lui Eminescu. Am ajuns la miezul lucrurilor şi asta l-a făcut să turbeze, pe Ceauşescu şi anturajul lui.

Aveam semne ca el era acela care dirija întrebările şi firul care era urmărit de anchetatori, pentru că după declaraţiile de ieri, apăreau în ziua următoare alte pretenţii, care nu erau ale celor care mă torturau cu întrebările lor cele mai absurde. Ceauşescu urmărea cu furie mersul anchetei. Isterizat că i-am criticat pasiunea de a fi adulat s-a dus fuga undeva în Ardeal (de fapt a plecat la o nouă vânătoare-masacru), pentru care iar au fost scoase pe străzi şi la stadion sute de mii de oameni şi puşi să-i scandeze numele. Iar cel al ţării, ca de obicei, în coada numelui lui, pentru a demonstra că i se fâlfâie – scuzaţi! – de orice observaţie critică, chiar dacă este vorba de o injurie la adresa României, stigmatizată de noi cu glas tare, cu toată indignarea. Răsfoiţi ziarele de la acel început de septembrie 1978, care stau ca martore!

Atunci mi-am zis: „Acum am o pauză în anchetă!”. Şi am avut-o. Din acel moment am ştiut aproape cu exactitate, citind *Scânteia* când o să se întrerupă ancheta pentru o zi-două: aproape niciodată nu m-am înşelat.

Am mai făcut o constatare mirată: în primele zile ale anchetei, când mobilizarea securistă împotriva mea atinsese paroxismul (nu mai menţionez telefoanele unor provocatori), avui surpriza să citesc un poem kilometric al unuia, A. Păunescu, în care autorul îmi dădea indignat, răspunsuri la unele afirmaţii tot critice (pentru că nici-o clipă nu m-am dezis de ideile mele, să fi venit toţi generalii de securitate.) Răspunsurile erau sub formă de proză rimată. Să vezi şi să nu crezi?! Tovarăşii securişti au şi

poeţi cărora le pun la dispoziţie proaspete, ultimele declaraţii scrise la anchete, pe baza cărora se compun odele patrihoţilor.

Ancheta începută aşadar la 12 septembrie a durat până la data de 16 octombrie. Ceea ce au urmărit nu au obţinut. Le-ar fi picat foarte bine să accept că sunt „agent imperialist”. Ce m-aş fi făcut atunci dacă de frică le-aş fi făcut pe plac? De unde trebuia să scot faptele care să le întărească? Sau poate le aveau ei gata pregătite, iar eu nu aveam decât să semnez ceea ce compuseseră laboratoarele lor? Nu au obţinut nici retractarea criticilor. Au obţinut numai starea de tortură psihică pe care am avut-o necontenit în acele zile şi luni.

La data de 16 octombrie 1978 am fost din nou chemat telefonic la „Ştefan Gheorghiu”; în acelaşi cabinet unde s-a ţinut ancheta, cel al unuia din prorectori. Încăperea era plină de indivizi necunoscuţi. Toţi cu cravate. Necunoscuţi, însă mi-am dat seama imediat că de data aceasta nu mai erau securiştii travestiţi şi activişti, ci chiar erau de la partid. Unul, care nu a avut elementarul bun simţ de a se recomanda, m-a întrebat ultima dată (ca pe un condamnat) dacă nu cumva în ultimul moment doresc să retractez cele afirmate în scrisoare. Că în felul acesta s-ar reveni asupra urmărilor. Am stat neclintit pe poziţia mea. De altfel, Arsene la una din şedinţele de anchetă a insistat să retractez, să-mi exprim „regretul”, iar eu, auzi neobrăzare! i-am răspuns că nu numai că nu regret, dar că dacă după această experienţă ar fi să scriu din nou Scrisoarea, abia acum aş şti cum s-o aştern mai bine pe hârtie!

În ultimul moment am fost anunţat că voi merge la adunarea de partid unde mi se va discuta situaţia. Cum s-au decis să mă ia prin surprindere, m-au asvârlit în acel amfiteatru al cărui public fusese compus după toate regulile stalinismului: „studenţi” care nu făcuseră nicio zi de facultate şi pe care îi vedeam pentru prima dată, activişti necunoscuţi. Penibil pentru ei şi pentru felul în care s-au metamorfozat în stalinişti ai anilor cincizeci, de

unde de altfel câţiva şi veneau, a fost prezenţa colegilor de catedră şi a unor cadre didactice din Academie.

Felul în care s-a desfăşurat acea adunare o voi relata pe larg în cartea rămasă ca o datorie a mea, mărturie pentru viitor a felului cum ceauşişmul i-a dus pe mulţi la piederea demnităţii, a profilului uman în ultimă instanţă. Toate tezele anchetei au fost repetate papagaliceşte în „indignarea" ipocrită, carieristă a tuturor mediocrităţilor staliniste precum Nestor Ignat, Mircea Manea, George Ionescu sau a ceauşisto-staliniştilor proaspeţi precum mălăieţul versificator D. Bălăieţ, căruia puţin i-a mai rămas să mă ia la bătaie, I. Haineş, C. Amariţei ş.a. N-a existat nicio notă mai personală. Câţi or fi vorbit – cred că vreo douăzeci – mai toţi au făcut acel front comun cu dictatura, la o notă a isteriei care nu putuse fi altfel decât pregătită minuţios, poate în discuţii cu fiecare în parte. Mai târziu, Natela, care a suportat eroic, fără vină, urmările atitudinii mele anticeauşiste, şi asupra căreia s-a abătut de asemenea diverse persecuţii, mi-a mărturisit că m-am întors de la acea adunare „ca bătut". Bătut fizic, dar învingător. N-au obţinut de la mine ce-ar fi voit să obţină, mai ales ca lecţie pentru alţii.

Perioada care a urmat în ţară reprezintă un alt capitol al vieţii mele. Dovada că dictatura ceauşisto-securistă nu m-a speriat a fost trimiterea către Congresul al XII-lea al partidului a trei scrisori pe tema respectării drepturilor omului în România, a libertăţilor democratice. Scrisorile au număr de înregistrare şi cine doreşte să le cunoască în original le va putea afla desigur în arhivele comitetului central. Capitala era plină de corespondenţi străini, dar cum îmi lepădasem deja unele iluzii din contactul meu cu realităţile relaţiilor dintre dictatură şi presa occidentală, m-am convins că aceştia nu erau interesaţi să contacteze disidenţi. Era încă vremea când occidentalii sprijineau fără o analiză a situaţiei poporului român, *idepedenţa* aventurierului de la cârma ţării. Eram spionat zi şi noapte şi nu-mi făcusem legături să le trimit măcar la Radio „Europa liberă". Aşa că nu s-au auzit când

trebuia. Dar stau ca mărturie că n-am tăcut.

Aceste scrisori au sporit presiunile care s-au făcut asupra mea în permanenţă de a părăsi ţara. La un moment dat un simţ mi-a spus că am de ales între închisoare şi exil. Şi m-am gândit atunci la fiul meu. Dan avea în 1978 nouă ani. La anchetă fusesem insistent întrebat (desigur pe tonul cel mai răstit) de ce am ridicat glasul? Pentru că indivizii-anchetatori puneau accentul pe „Cine m-a determinat?" şi nu pe „Ce anume m-a făcut să iau această decizie?", cred că de fapt răspunsul meu nici nu i-a interesat. Or, decizia de a „întreprinde ceva" a fost luată de mine din pricina fiului meu, ştiind că peste ani va veni în mod inevitabil din partea lui întrebarea: „Dar voi, voi de ce aţi tăcut? De ce nu v-aţi făcut datoria?". Este ceea ce am scris mai târziu în *Doina chetrei* din piesa *Marea gară nouă*: „Glodul n-atingă genuncii / Să nu ne blesteme pruncii! /Glodul n-atingă genunţii / Să nu ne blesteme munţii!".

Dan are astăzi douăzeci de ani, este din generaţia care a înfăptuit Revoluţia din România. O seamă de tineri de seama lui n-au mai pus întrebări ci s-au jertfit pentru ideea de libertate. Ei au înfăptuit-o, au dat chip libertăţii înseşi. Întrebarea pe care am prevăzut-o rămâne însă potenţial deschisă…

Şi iată că acum tot la el gândindu-mă, de acord cu Natela, ne-am decis să facem pe plac puterii şi să plecăm.

Eu n-am ţară de părăsit. Şi de fapt n-am plecat. Nicio clipă dintre voi.

Despre toate acestea, cu ajutorul lui Dumnezeu vom mai scrie.

*

Această carte cuprinde între paginile ei arcul de timp între momentul deciziei de a-mi ridica glasul împotriva dictaturii comunisto-ceauşiste şi Revoluţia română din decembrie 1989. Textele propuse merg pe firul apei în sus într-o cronologie inversă. La început am inclus ultimele: „Cât mai poate trăi un cadavru politic" (fragmente, scris la 30 nov. 1989 şi publicat de gazeta *Curentul* din München

în nr. 6000 din nov.¯dec. 1989 şi un cuvânt rostit la microfonul postului de radio „Europa liberă” joi 21 decembrie 1989. În continuare vin Scrisorile din 1978 şi respectiv 1979, precum şi o seamă de scrieri publicistice, cele mai multe aşternute pe hârtie în ţară şi trimise clandestin în vest, câteva aflate în note şi definitivate în exil. După sosirea mea în Danemarca, la invitaţia marelui publicist de radio care a fost Noel Bernard, am citit la microfonul postului de radio al cărui director era, majoritatea acestor articole, difuzate în primele luni ale anului 1981. La rugămintea lui am scris şi portretul, oarecum în afara tematicii de ansamblu, consacrat lui Leonte Răutu. În anul 1982 am adunat toate aceste texte sub coperţile cărţii *Pentru drepturile omului în România*. Nedispunând de utilaj specializat respectiv de un computer, le-am cules singur la o maşină de scris marca IBM. Cartea aceasta a reprezentat şi începutul unei înjghebări editoriale, care a luat o oarecare dezvoltare de-a lungul anilor.

Cititorii iniţiaţi în atmosfera anilor de teroare ceauşistă vor înţelege precauţiunile pe care, mai ales în scrisorile din 1978 şi 1979, ca şi în celelelalte texte elaborate în ţară, le-am luat, prin formulele de politeţe adoptate, prin tonul mai puţin radical decât se foloseşte astăzi în ţară, după Revoluţia română din decembrie 1989, când se vorbeşte despre dictator şi regimul său.

În arcul de timp menţionat se află următoarele: *Istoria Partidului Comunist Român*, pentru cei agasaţi de preceptele şi dăscăleala ideologică, voi menţiona că este vorba de o scriere în lumina adevărului, pentru elaborarea căreia mi-au trebuit zece ani; revista *Alergătorul de la Marathon*, care aduce mărturii privind dictatura ceauşistă, din care au apărut patru numere (ultimele trei au între 250-350 de pagini fiecare); articolele din gazeta *Curentul*, la care colaborez neîntrerupt din 1982, majoritatea consacrate analizei conţinutului (găunos) al ceauşismului; *Liturghia la nai*, romanul unei crime din aceeaşi epocă; şi în sfârşit, varianta definitivă a comediei tragice *Marea*

Gară Nouă, despre minciuna organizată, jucată într-o formă iniţială şi pentru foarte scurt timp la Oradea în stagiunea 1974-1975.

*

Talantul care mi s-a dat l-am înmulţit.

Sunt fiul rătăcitor care se întoarce la voi, fără a dori să tăiaţi pentru el viţelul cel gras. Mi-e deajuns să-mi daţi o cană de apă la poartă.

... Pentru că lung şi greu a fost drumul de întoarcere acasă.

Victor Frunză

Cu privire la volumul de faţă

Am socotit potrivit ca textele care au văzut lumina tiparului în ediţia din 1982 a volumului PEXTRU DREPTURILE OMULUI ÎN ROMÂNIA să fie reproduse identic după volumul original, fără a fi din nou culese pe baza tehnologiei actuale a editurii noastre.

Este şi motivul pentru care ne cerem scuze în legătură cu numeroasele stângăcii grafice întâlnite pe parcursul lecturii.

Editura

CÂT MAI POATE TRĂI UN CADAVRU POLITIC?

Propaganda comunistă este cea care deţine patentul absolut al categoriei de „cadavru politic", în care, a înclus pe rând diverse personalităţi pentru care Stalin sau trepăduşii lui din ţările satelite aveau o duşmănie organică, dar pe care nu le aveau în mână ca să le anihileze.

Printr-o ironie a soartei, acum când toate regimurile din estul Europei au primit lovituri de graţie din partea revoluţiilor paşnice în plină desfăşurare, obligându-le să se autodizolve, operaţia începându-se în Ungaria cu partidul comunist, şi când desfăşurările capătă viteză sub ochii noştri uimiţi, regimul de teroare din România şi mai ales exponentul acestuia intră ca într-o cutie făcută la comandă, pe măsură, în capcana lingvistică inventată pentru alţii.

Chestiunea care se pune pentru, hai să zicem,

observatori este cât de mult mai poate trăi un cadavru a cărui duhoare pestilenţială (scuzaţi tautologia) a împuţit toată Europa? Pentru că, deşi cadavru, nu putem nega realitatea cruntă şi exasperantă: el este încă stăpân, el se agaţă cu disperare de toate frâiele puterii, decretează, are diaree verbală numită discursuri magistrale, cere vigilenţă, ameninţă…

Ochiul sticlos de mort stă de veghe asupra unui popor întreg pe care-l supraveghează cu lupa să nu facă vreo mişcare periculoasă pentru existenţa lui, câte ceasuri o mai fi având.

Numărătoarea inversă a început. Asta o ştie şi el. A început nu de săptămâni sau de luni, ci de ani. S-a ajuns demult la punctul zero, ceasornicul timpului a încremenit de ani la acelaşi zero. Semn că demult trebuia să se fi petrecut ce se aşteaptă şi ceea ce este inevitabil ca într-o zi să aibe loc.

Normal ar fi deci ca prin urmare cadavrul politic să nu mai apuce Anul nou.

[…]

Impostorul, care se ţine cu ghearele şi cu proteza de multiplele sale fotolii, la o vârstă care biologic nu-i mai acordă nicio şansă, s-ar fi speriat mai tare decât este speriat acum (că de fricos îi tremură rânza) dar n-ar fi cedat, nu ne facem iluzii. Cum cea dintâi propunere în ordine cronologică, în perspectiva Congresului al XIV-lea, ar fi fost înlăturarea şi nu aşa numita „realegere” a cadavrului politic pe funcţia supremă din partid, l-ar fi făcut astfel şah-mat. Dar şi de data asta dictatorul a câştigat: lingăul Manea Mănescu s-a asigurat şi pe mai departe de privilegii, propunând chipurile „realegerea” lui, iar adunătura de buhăiţi, guşaţi, fălcoşi, numită Congresul al XIV-lea n-a discutat nimic, ci doar a bătut din palme.

Indignări subversive desigur că sunt. În proporţie de masă. Ştim acest lucru. Dar ele nu au nicio valoare atâta timp cât se manifestă doar în forul interior al fiecăruia şi nu se exteriorizează, cu alte cuvinte nu devin act politic. Din peste trei milioane de membri de partid nu s-a auzit

nici măcar un singur glas care să ceară înlăturarea bandei Ceauşescu. Doar glasul timid şi în acelaşi timp eroic prin faptul că s-a făcut auzit în cadrul unei muţenii generale, cel al lui Dan Petrescu, nemembru al partidului, căruia i s-au alăturat cu nume şi pronume câteva alte semnături ale unor tineri „fără de partid”, certifică faptul că în România curajul şi speranţele se află în rândul celor neînregimentaţi. Mâna asta de tineri a pus în evidenţă şi faptul că P.C.R.-ul este un fel de smârc în care vegetează peste trei milioane de nevertebrate a căror unică problemă nu este salvarea generală, ci supravieţuirea individuală. În acest context se naşte întrebarea: mai există oare un partid comunist în România? El s-a autodizolvat din momentul în care s-a predat în mâna dictatorului, ca instrument al satisfacerii perversităţilor sale totalitare.

Sunt curios să aud şi să văd ce vor spune toţi acei care la diferite paliere ale acestei formaţii trăncănesc sau tac, ce vor spune la ora adevărului? Adică Pecereul de acum, întrebat de Pecereul de atunci? Dacă va fi măcar o clipă cinstit cu sine va trebui să-şi declare decesul, petrecut prin sinucidere încă de prin 1968-1970. Şi să-şi facă actele legale de mort. Autodizolvându-se. Ar fi singura soluţie rezonabilă. După păcatul congenital al militării pentru dezmembrarea României mari, după distrugerea celor mai bune generaţii de oameni din perioada interbelică, după distrugerea României moderne cu instituţiile ei de la 1859, după lichidarea tuturor libertăţilor democratice şi a drepturilor omului, după instaurarea terorii la 1948, care durează cu mici sincope până astăzi, după ce este coautorul mutării României din Europa în Mongolia, după ce a instaurat mizeria materială şi morală, după ce a schimonosit sufletul românesc până la invaliditate, sfârşind prin a se fi făcut instrumentul docil al celei mai sinistre dictaturi înstăpânită vreodată în istoria noastră, acest partid nu se mai poate spăla doar cu o simplă autocritică. El va trebui să se autodizolve. Ar fi singura soluţie rezonabilă. Şi într-adevăr dovada patriotismului său. Singura de la această oră.

Prin apatismul său poporul nostru pare acum asemenea unui muribund, care-şi aşteaptă parcă, fără să-şi mai afişeze măcar disperarea, ce i-a fost dat de soartă. N-ar trebui să fie aşa! Un cadavru politic nu poate trăi la infinit, asta trebuie să se ştie! Într-o bună zi el se va topi în neant.

Şi mai este şi înţelepciunea populară care ne spune că n-aduce anul ce aduce ceasul. Ceasul, acel unic şi aşteptat ceas pe care ni l-au refuzat toţi anii ultimelor decenii. Poate că el, ceasul acela va fi darul anului 1990! An pe care în acest caz îl vom binecuvânta în veci!

(*30 nov. 1989*)

CURENTUL nr. 6000, nov.¯dec. 1989

***

Dictatura este demult în război cu poporul român, dar masacrul de la Timişoara a întrecut în barbarie, cruzime şi bestialitate toate ororile de care regimul ceauşist se face răspunzător de la instaurarea sa la putere.

Masca a fost dată jos: partidul a fost practic lichidat în 1968, de când Ceauşescu, înscenând aşa numita reabilitare a lui Pătrăşcanu, când şi-a ajuns scopul de a fi pus mâna pe securitate, cu care a condus ţara. Partidul a mai fost menţinut cu numele pentru ca să-l aplaude şi pentru ca lingăi ca Manea Mănescu să-i „propună” „realegerea”.

Rafalele de mitralieră cu care au fost aruncaţi în gropile comune (cum ştim că numai fascismul hitlerist a procedat, dar nici el niciodată cu proprii cetăţeni), acele rafale care au retezat vieţile tinere de fii şi fiice ale României, nu fac decât să pecetluiască actul de deces al acestui aşa zis partid, existent doar prin aplauze..

Sub imperiul şocului acestor zile este greu de evaluat urmările pentru evoluţia ulterioară a întregii noastre istorii din următoarele decenii (care sunt şi primele ale secolului şi mileniului următor). Dar ele vor fi. Putem spune de pe acum că sângele acestor oameni nevinovaţi va trezi întreaga Românie dintr-o somnolenţă mult prea îndelungată şi nepermis de îngăduitoare cu banda de la

putere.

Conştientă, desigur conştientă, că a înfăptuit crime de asasinat în masă, dictatura continuă ridicolă, perfidă, ipocrită, iresponsabilă, demagogică, dar asasină, continuă să stea cu mina pe trăgaci. Ca să şteargă tot prin sânge urmele faptului că şi-a dat arama pe faţă.

Ştiind ce are să i se întâmple, nu va mai putea de aici înainte să închidă nici cu gloanţe gura unor oameni care-şi strigă în piaţa publică dreptul de a fi liberi.

Călăule, ai mâinile mânjite de sângele celor mai buni fii ai naţiunii noastre! Te agaţi de putere cu disperarea condamnatului! Zadarnic: viu sau mort nu vei scăpa de judecata poporului român nici în gaură de şarpe!

Radio EUROPA LIBERĂ, joi 22 *decembrie 1989*

SCRISOARE DESCHISĂ ADRESATĂ
SECRETARULUI GENERAL AL PCR

Feuil

Fragen eines Parteimitglieds an seinen General-Sekretär

Stimate tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Respectând o veche datină românească, doresc să încep scrisoarea mea, urându-vă dumneavoastră şi familiei dumneavoastră, sănătate, viaţă lungă, fericire.

Am pornit să scriu aceste rânduri, animat de dorinţa de a îndeplini una din datoriile fundamentale ale unui membru de partid, prevăzute şi în statut: aceea de a milita pe măsura capacităţii şi a pregătirii sale, la edificarea societăţii socialiste în România.

Am pornit să scriu aceste rânduri, uzând şi de dreptul pe care fiecare membru de partid şi cetăţean îl are, de a se adresa forurilor superioare; în oricare problemă a vieţii de partid, sociale, economice etc.

Doresc să precizez, de la început, că nu mă adresez

dumneavoastră pentru a solicita ceva în interes personal şi nici pentru a adăoga un nou text la scisorile şi telegramele festiviste care se expediază pe adresa dumneavoastră, în mod organizat şi în cantitate impresionantă.

În primele zile ale lunii august, s-a împlinit un an de la greva minerilor din Valea Jiului, care a culminat cu tratativele directe între mineri şi dumneavoastră.

Când la începutul lunii august întregul activ de partid al capitalei a fost convocat pentru a asculta cuvântarea pe care aţi ţinut-o şi când în cuvântul său de deschidere, tovarăşul Manea Mănescu a menţionat caracterul democratic al unor astfel de întâlniri, mi-am zis că, în sfârşit, cu prilejul acestei aniversări, conducerea partidului, care a păstrat o tăcere desăvârşită în jurul acestui eveniment memorabil, timp de un an de zile, va împărtăşi celor două milioane şi jumătate de membri, cât şi poporului, concluziile la care a ajuns, privitoare la greva minerilor, din 1977.

Nici cu acel prilej, nici cu altul, nu s-a petrecut însă aşa ceva.

Democraţia socialistă, invocată cu atâtea prilejuri, nu a putut nici la un an de zile de la eveniment, să facă loc unei informări deschise, sincere, în legătură cu cele întâmplate pe Valea Jiului, cu cauzele şi cu măsurile întreprinse.

După câte cunosc, nu este singurul aspect al vieţii noastre interne, acoperit de tăcere.

Se poate ajunge astfel, în mod firesc la concluzia, de altfel, eronată, că democraţia socialistă este doar o realitate verbală, construită teoretic, pentru a acoperi realitatea faptelor; că atât partidul, cât şi poporul nu au dreptul de a fi informaţi despre anumite momente ale vieţii noastre politice; că presa însăşi care ar trebui să fie pătrunsă de spirit partinic, în sensul susţinerii intereselor masei de oameni ai muncii, este golită de acest spirit, imobilizată şi paralizată (fapt prin care se explică de ce nu a răzbătut, până astăzi, în paginile ei, la radio şi televiziune, cel puţin un rând despre greva minerilor şi

despre alte greve din România).

Desigur, mi se va reproşa că am o miopie politică foarte avansată sau chiar că m-am lăsat influenţat de propaganda burgheză, dacă mă fac că nu cunosc numeroasele forme ale democraţiei socialiste apărute în ultimii ani, în care oamenii muncii au asigurat cadrul propice dezbaterii problemelor noastre esenţiale.

Nu mă fac că nu le cunosc. Ci tocmai pentru că le cunosc, am curajul să afirm că în oricâte exemplare aceste forme ar fi multiplicate, fondul rămâne acelaşi; pentru că democraţia lor înseamnă mimarea dezbaterii, prin cuvântări scrise, vai, nu de cei care le rostesc (întrebaţi-i pe ziariştii din aproape toate judeţele), de cuvântări refăcute şi iar refăcute, în care de la problematică, până la laudele care vi se aduc dumneavoastră, totul este aprobat şi programat cu minuţiozitate, încât doleanţele, năzuinţele reale ale oamenilor muncii, rareori pot răzbate prin zidul gros care uneşte poporul de conducerea ţării.

Pot spune chiar că sistemul nostru a devenit din ce în ce mai perfecţionat şi mai rafinat în a înălţa atât de sus democraţia socialistă, pentru a putea să ascundă cât mai mult şi cât mai bine ceea ce trebuie ascuns de ochii poporului.

Expansiunea industrială fără precedent, absolut necesară pentru ajungerea din urmă a ţârilor avansate, urmăreşte asigurarea independenţei ţării, dar omite din formulă nivelul de trai al poporului.

Realitatea o demonstrează, în timp ce aceeaşi democraţie încearcă să ne dovedească contrariul; în timp ce tot ea reuşeşte cu destul succes să treacă sub tăcere care sunt investiţiile falimentare, din banii cui se acoperă falimentul unor întreprinderi, care sunt acestea şi cine poartă răspunderea. Democraţia noastră nu admite ca oamenii să cunoască în ce mod se cheltuie mijloacele.

În problemele drepturilor omului, cum era şi firesc, aţi pus accentul şi în ultima cuvântare, mai presus de orice, pe dreptul la muncă. O analiză mai atentă a situaţiei ne-ar îndreptăţi însă să constatăm că dreptul la muncă se

realizează la noi în favoarea statului şi nu în cea a omului, întrucât statul este cel care fixează valoarea forţei de muncă pe care o angajează, iar angajatul nu are cum să-şi apere, de fapt, singura avere de care dispune.

În clipa în care însă acelaşi stat, prin reducerea schemelor sau desfiinţarea unor instituţii întregi, nu mai are nevoie de omul-forţă de muncă, cine în democraţia noastră socialistă îl poate apăra?

Unde este acel sindicat, din ţara în care cetăţeanul are dubla calitate, de proprietar şi producător, în care rămânând fără pâine, să-l apere, însemnând, de fapt, să se opună partidului?

Desigur, am luat cazurile extreme, dar eu însumi am cunoscut atâţia oameni – inclusiv din meseria care îmi este cea mai apropiată, de ziarist – oameni rămaşi fără de lucru prin reducerea schemelor, care au încercat inutil să-şi apere cauza.

În acelaşi discurs, aţi menţionat cerinţa tot mai frecvent exprimată de opinia publică din ţara noastră, care la rândul ei se bizuie pe o serie de documente internaţionale pe care România şi-a pus prin dumneavoastră semnătura, asupra traducerii în viaţă a dreptului la circulaţia oamenilor şi a ideilor şi aţi atacat emigrarea cetăţenilor români, unii făcând parte din rândul naţionalităţilor, ca reprezentând ademenirea de către capitalismul mondial a forţei de muncă ieftine.

Nu mă îndoiesc că este real acest aspect, dar nici pe departe, prin evocarea lui, nu s-a întreprins o analiză complexă a fenomenului, ci doar evidenţierea unei părţi, pentru a putea fi ascunsă o alta.

Se pun astfel mai multe întrebări în legătură cu această problemă a drepturilor omului. Astfel, de ce românii, al căror patriotism a fost dovedit în numeroase împrejurări în istorie, sentiment care nu necesită a fi stimulat prin campanii patriotarde, fug acum de acasă, în proporţie din ce în ce mai îngrijorătoare? Motivele sunt oare numai de ordin economic sau şi politic?

Motivele economice pe care le căutăm şi în

străinătate, sau mai ales acolo, se află în primul rând acasă la noi şi ele sunt de ordin politic.

Dintre ele, poate primul rămâne cel pe care dumneavoastră l-aţi numit, în trecere, fără să-i analizaţi implicaţiile, neaplicarea integrală a principiului eticii şi echităţii socialiste.

Asta înseamnă că dreptul la circulaţia internaţională a oamenilor, este discriminatoriu, contrar atât Constituţiei, în faţa căreia toţi cetăţenii sunt egali, contrar şi acordurilor internaţionale pe care România le-a semnat.

Nu ştiu în ce principii marxiste se încadrează actualele legi prin care un paşaport se obţine – chiar şi pentru o scurtă excursie – numai dacă ţi se dă „voie”, mai întâi de către conducerea întreprinderii sau instituţiei, după care, în ministerul de resort altcineva trebuie, din nou, să-ţi „dea voie”.

Faptul că pe baza aceleiaşi legi fundamentale, unii pot circula, alţii nu, că pe baza aceleiaşi legalităţi formale, unii se pot duce în străinătate, alţii nu, că anume cineva trebuie să aprobe fiicei să-şi vadă părinţii aflaţi departe, părinţilor să-şi vadă copiii, mi se pare mai mult decât o problemă pasageră de aplicare a principiilor eticii şi echităţii, fie şi de către stat.

Supuneţi anulării actualele legi care-i împiedică pe cei mai mulţi oameni să circule, să vadă cu proprii lor ochi, să gândească cu propriul lor cap, daţi fiecărui cetăţean dreptul de a avea un paşaport, aşa cum are un buletin de identitate, pe care să-l obţină fără o formularistică complicată, fără să ni „se dea” voie şi vom constata, sunt convins, că această problemă pe care tot noi am creat-o, nu va mai exista!

Altminteri, fuga cu acte în regulă şi fuga fără acte, vor deveni, treptat, tot mai mult, o calamitate naţională.

Dimpotrivă, o iniţiativă de un asemenea curaj – dacă curaj ne trebuie pentru a respecta litera şi spiritul Constituţiei şi acordurile internaţionale – nu este în măsură decât să sporească prestigiul, socialismului, atât în interiorul tării, cât şi în afara ei.

Aşadar, pentru a-i determina pe compatrioţii noştri să nu mai fugă, trebuiesc luate nu măsuri în stilul românesc al adăogirii unor noi obstacole la cursa şi aşa plină de peripeţii de tot felul, care poate dura luni de zile şi pe care cine este decis să fugă, tot o parcurge, ci de schimbat ceva, de instaurat o nouă ordine economică şi politică interioară, mai aproape de oameni, de interesele lor. Ar fi o foarte bună pledoarie în sprijinul ideilor dumneavoastră consacrate noii ordini economice şi politice internaţionale.

Alături de problema circulaţiei oamenilor, de aceeaşi valoare este şi cea consacrată circulaţiei ideilor.

Personal, sunt de acord cu punctul de vedere al partidului nostru, conform căruia nu este suficient a prelua din cultura altora, a accepta pasivi circulaţia, într-un singur sens, de la alţii, la noi, a ideilor, fără a impulsiona şi mişcarea în sens invers, cu ideile noastre, ale celor din spaţiul carpato-dunărean, spre exterior.

Este adevărat că pe plan oficial se întreprind eforturi în acest sens. Dar fără o democratizare largă a vieţii interne care să facă posibilă participarea cât mai multor oameni la creaţie, cu ceea ce este capabil fiecare să aducă în domeniul său de activitate, fără o creaţie filosofică artistică, literară care să nu fie trecută prin stasurile concepute anume pentru artă, nu poate fi închipuită o autentică contribuţie românească la mişcarea de idei a contemporaneităţii. Creaţia fiind un act individual, o asemenea participare se bizuie pe personalităţi şi nu pe artişti încolonaţi.

Apartenenţa la filosofia marxistă este ea însăşi o chestiune de structură intimă a fiecărui creator care transmite ceva din conştiinţa sa operei pe care o elaborează, încât nu poate fi nici dictată, nici încadrată unor planuri de muncă sau programe, fără ca aceasta să însemne întoarcerea la dogmatismul de cea mai tristă amintire.

Din păcate, un asemenea dogmatism îl retrăim astăzi, când un stalinism în haină nouă se dă drept marxism, iar supravegherea administrativă a întregii culturi, drept

patriotism şi partinitate. Despre ce schimb de valori mai poate fi vorba?

Lipsa democratismului culturii noastre este resimţită atât de cei care ar trebui să fie beneficiarii ei, cât şi de unii creatori.

Deşi nu mai avem instituţia cenzurii, cred că nu greşesc dacă afirm că ne numărăm printre ţările cu o cenzură generalizată şi deosebit de drastică.

Jocul de-a democraţia a devenit un lucru curent. Lucrările propuse spre tipărire vor fi discutate mai întâi de oamenii muncii, ei sunt „beneficiarii”, pentru a fi acceptate sau respinse, deci se admite aprioric înlocuirea criticii de specialitate cu amatori, iar publicul larg, cu „delegaţi”. Editurilor li se ia oxigenul, care pentru ele este hârtia, fără ca să-şi mai poată face datoria faţă de Creaţia originala. Astfel apare traficul de influentă, aprecierea operei, fixarea tirajului nu pe baza lucrării în sine, ci pe baze mult prea lăturalnice.

Despre care schimb de valori mai poate fi vorba?

Cu toate că era timpul să închei, nu pot face aceasta înainte de a evoca o altă aniversare din anul 1978, începută încă de prin decembrie şi concluziile la care am ajuns.

Este vorba de aniversarea a 60 de ani de la naşterea dumneavoastră.

În luna aprilie s-au împlinit însă şi zece ani de când aţi rostit câteva fraze care au devenit deosebit de actuale astăzi şi pe care, în locul tovarăşilor din conducerea propagandei de partid, le-aş fi pus drept moto întregii sărbători.

Aţi spus acum zece ani că nu avem nevoie de idoli şi că nu avem de ce să facem dintr-un om un portdrapel, pentru că portdrapelul nostru este învăţătura marxistă.

Sunt întru totul de acord cu dumneavoastră şi de aceea, permiteţi-mi să-mi exprim nedumerirea, de ce oameni care recomandă altora studierea documentelor de partid şi a cuvântărilor dumneavoastră, nu fac ei înşişi acest lucru?

Pentru că, în ultimii ani, propaganda de partid a făcut din dumneavoastră un idol.

Aş dori ca tovarăşii care vor fi tentati să-mi răstălmăcească cuvintele, să înţeleagă bine că meritele reale, deosebit de mari, pe care le aveţi în faţa poporului şi partidului, prestigiul pe care l-aţi căpătat în lumea întreagă sunt un adevăr obiectiv şi de necontestat.

În acelaşi timp, în calitate de comunist, îmi exprim dezacordul cu renaşterea cultului personalităţii, chiar dacă forma pe care o trăim astăzi, reprezintă o variantă nouă, „îmbunătăţită", împodobită chiar şi cu tricolor, al aceluiaşi fenomen pe care chiar dumneavoastră l-aţi condamnat cândva.

Mă desolidarizez deschis de proslăvirea fără măsură a persoanei dumneavoastră în cuvântări şi articole, de organizarea ridicatului în picioare a mii de oameni şi de scandarea numelui, (într-una din scandări, numele ţării apare pe planul al doilea, după cel al dumneavoastră!); de aducerea în pieţele publice a zeci de mii de oameni care vă vor scanda numele, de angajarea de poeţi care şi-au făcut carieră nu prin talentul real, ci prin iscusinţa linguşelii; de violentarea limbii române în a găsi combinaţii şi comparaţii care nu au mai răsunat până astăzi, cu fixităţi şi scheme menite a vă face din om supraom.

Apropiindu-mă de finalul scrisorii, nu contrazicându-mă faţă de ce am afirmat mai sus, doresc să vă aduc un elogiu pentru curajul pe care în numeroase împrejurări l-aţi dovedit şi pe care continuaţi să-l manifestaţi printr-o serie de iniţiative internaţionale. Tocmai acest curaj mi-a fost exemplu, când am luat decizia de a spune sincer, public, ceea ce gândesc. Dacă consideraţi că au dreptate anume cei care sub un pretext au altul, nu agrează tocmai acest curaj al dumneavoastră, vă rog ca în cazul meu, individual, dar similar să fiu tras la răspundere în modul cel mai drastic.

În calitate de cetăţean român şi de membru al partidului comunist, consider că locul meu este acasă şi cu sentimentul că nu am comis nicio faptă nedemnă,

exprimându-mi dezacordul în unele probleme cu conducerea partidului, mă întorc acasă cu fruntea sus.

Întrucât, nu am făcut decât să mi îndeplinesc o îndatorire de conştiinţă.

Permiteţi-mi să-mi exprim consideraţia.

Victor Frunză scriitor, conferenţiar la Facultatea de Ziaristică

Paris, aug. 1978

TREI SCRISORI ADRESATE

CONGRESULUI AL XII-LEA AL PCR

Registratura c.c. P.C.R. Nr. 135356 din 22 nov. 1979

Stimaţi delegaţi ai Congresului al XII-lea al PCR,

Importante sunt, desigur, documentele pe care domniile voastre sunteţi chemaţi să le dezbateţi şi mari sunt cuvântările pe care le întrerupeti cu aplauze furtunoase şi scandări.

Încât, în faţa acestei desfăşurări, pe care condeiele mobilizate le vor vedea încă de pe acum încărcate de istorie, exprimarea unei opinii personale în anumite probleme ale contemporaneităţii prezintă un multiplu risc: unul, ca punctele de vedere să deranjeze din nou prin francheţea şi mai ales prin nepotrivirea cu ceea ce este binecuvântat de sus să se rostească; altul, ca printr-o seamă de procedee, care pot fi foarte multe la număr, să fie făcut să nu ajungă la cei cărora sunt destinate şi nici la cunoştinţa publică; riscul de a i se căuta „inspiratori” oculţi; în sfârşit, dar nu în cele din urmă, riscul de a se nega autorului dreptul de a se adresa acestui for, decât poate pentru a cere cu lacrimi în ochi şi cu fruntea plecată, să-i fie iertate presupusele greşeli şi a fi reprimit în detaşamentul „de avantgardă”, dar nicidecum spre a-şi exprima o opinie.

Pentru cei care ar contesta autorului acestor rânduri dreptul de a se adresa înaltului for de partid, în acest din urmă scop, voi răspunde că, într-adevăr, din PCR nu mai fac parte din 1978, prin excludere, dar hotărârea a fost luată de sus şi votată în modul cel mai „democratic”, din sarcină, în unanimitate, de o sală lipsită de individualităţi,

speriată şi timorată. Dar tocmai pentru că a trecut prea puţin timp de atunci, drept arbitru al acestei decizii, chem nu Congresul al XII-lea, faţă de care îmi exprim toată consideraţia, ci viitorul, cu judecata lui imparţială.

Până atunci, mărturisesc adeziunea la idealul socialist al marxismului, cu contribuţia de umanism adusă ulterior de continuatorii mai îndepărtaţi sau mai apropiaţi de noi şi mă declar adversarul neîmpăcat al stalinismului, indiferent dacă apare sub forme mai mult sau mai puţin modificate faţă de original sau împodobit în culorile noastre naţionale.

O speranţă continuă să însoţească pe omul din realitate, şi nu pe cel din rapoarte sau din paginile idilice ale ziarelor, pentru care toate visurile şi idealurile au fost împlinite, şi anume, speranţa, după care dezvoltarea economică a ţării, de care partidul se vede atât de preocupat, chiar şi proiectele de ridicare a nivelului de trai material şi spiritual, se vor răsfrânge în modul cel mai direct nu numai asupra unui om luat ca totalitate, ca ansamblu şi nu numai într-un viitor care, pe măsură ce înaintăm, el se îndepărtează, ci asupra omului, luat ca individ, ca personalitate, iar ca epocă, azi.

Omul acesta, se pare, a fost uitat dincolo de cordoane şi patrule, menite să demonstreze cu ochii în patru, unitatea de nezdruncinat dintre partid, conducere şi popor.

Nu, nu voi aborda, în primul rând, acea nesuferită problemă a drepturilor, ci unele aspecte ale îmbinării datoriilor cu drepturile omului, luat ca individ şi unitate a societăţii.

Secole de-a rândul, un ev mediu întunecat a moştenit sau şi-a creat singur forţe care l-au încătuşat pe om, împiedicându-l să-şi facă datoria şi să-şi împlinească chemarea faţă de lumea în care trăieşte, de a propulsa civilizaţia înainte. Omul s-a văzut, astfel, nevoit de a lupta ca să-şi împlinească chemarea. În acest fel, datoriile sale fundamentale el le-a convertit în drepturi, punându-le pe steagul său de luptă.

Astăzi, după aproape două sute de ani de la

proclamarea Drepturilor Omului de către Revoluţia franceză şi la peste 130 de ani de la proclamarea lor de către români, alături de cele naţionale, pe Câmpia Libertăţii de la Blaj şi pe Câmpia de la Islaz, drepturile omului sunt, în continuare, unul din cele mai dureroase aspecte ale societăţii româneşti, de la acest sfârşit de veac XX.

Simpla sau complexa teoretizare a faptului că ele sunt asigurate prin puterea care ar aparţine poporului, garantate prin semnăturile reprezentanţilor ţării pe acordurile internaţionale, prin articolele Constituţiei României şi chiar prin unele legi, realizează acea faţadă, mai ales pentru străinătate, menită să devină, la nevoie, zid de care să se spargă orice reflectare veridică a realităţii.

Toţi aceşti factori menţionaţi, pe lângă faptul că sunt articole de export, au şi un uz intern bine precizat: în faţa cetăţenilor proprii, ei sunt meniţi a fi, în cazul că vreunul ar reclama pentru sine sau pentru toţi, ceea ce ar reprezenta o îngrădire, o încălcare a drepturilor fireşti ale omului, argumentul că la mijloc este vorba de o iluzie optică, o deformare produsă de receptarea printr-o prismă proprie a unei realităţi aproape ideale.

Mai departe, abia din acest punct începe problema drepturilor omului, a dreptului de exprimare a opiniei, a libertăţii de a nu fi totdeauna de acord şi de a putea spune acest lucru, public.

În ochii multor concetăţeni care au extras pentru ei, din teoretizări, articole de lege, ca şi din instinct, experienţă şi teamă, ca principală învăţătură – tăcerea şi supunerea, orice încercare de a arăta în România spre drepturile omului, reprezintă un act temerar. Iar în faţa celor ce slujesc cu credinţă neostalinismului, aceasta reprezintă un act neprietenesc, ostil socialismului, dacă nu chiar ţării, pentru că stalinismul nu suportă decât o singură părere.

Deşi personal, m-am lepădat de multe naivităţi juvenile recente, continui a mă întreba şi a mă mira, de ce

foarte mulţi oameni, unii cu disponibilităţi reale de a spune ceea ce gândesc şi de a se face auziţi, tac? S-ar înţălege că din responsabilitate. Deşi, anume responsabiltatea le-ar cere atitudine. Frica multora al căror cuvânt ar atârna greu în balanţă, scoate în acelaşi timp şi mai mult în evidenţă curajul altora, al celor atât de puţini, foarte puţini pentru un popor de douăzeci şi două de milioane de suflete, care se sufocă din lipsă de drepturi elementare, dar rabdă sau chiar strigă lozinci sau spun lucruri exact contrarii celor ce gândesc în sinea lor, atunci când li se cere şi chiar când nu li se cere s-o facă.

Trebuie să vin însă cu o mărturie: deşi militanţilor pentru drepturile omului, nici în România nu le este moale, contestatarii nu împărtăşesc soarta pe care ar fi avut-o în anii 5o, sub regimul stalinismului „clasic”.

De aceea, nu pot ascunde recunoştinţa, aş spune sinceră faţă de Vremea pe care o trăim, care datorită evoluţiei vieţii internaţionale, a pus frâu setei de sânge a stalinismului.

Cum „maestrul” este compromis, elevii săi au pudoarea numelui lui, pe care nu i-l mai pronunţă. Dar i-au preluat moştenirea.

Ce este drept, preluarea s-a efectuat în mod „critic”, prin repudierea exceselor extreme şi prin accentuarea fineţurilor, rafinamentelor, stilului şi unui specific naţional evident.

Stă în puterea dumneavoastră, după aproape trei decenii de la moartea lui Stalin să lichidaţi stalinismul din viaţa noastră de toate zilele!

Stă în puterea dumneavoastră de a înlătura ca problemă controversa între viaţă şi teorie, între cei care cer respectarea drepturilor omului în România – încălcarea cărora îşi are originea în stalinismul intern, şi cei care pedepsec pe militanţii care cer respectarea drepturilor omului!

Stă în puterea dumneavoastră înlăturarea acestei probleme, nu prin măsuri punitive, ci prin largi reforme democratice care să restituie poporului român acele

libertăţi pe care le cucerise cu grele sacrificii, cu mult înainte de 23 August 1944, pe altele, la 23 August, de care însuşi PCR a uzat din plin, înainte de a deveni unica forţă conducătoare din stat.

PCR a luat naştere, printre altele şi datorită libertăţii de organizare, pe care nu o mai admite azi cetăţenilor ţării, în afara cadrului său, nici măcar în favoarea îmbunătăţirii sistemului socialist.

Este oare inutil să amintim de libertatea presei de care partidul comunist s-a folosit până ce a luat puterea, când a interzis-o apoi tuturor, chiar şi membrilor săi, dintr-o teamă înţeleasă de unii ca slăbiciune, în faţa cuvântului scris şi vorbit?

Drastica reducere la tăcere a celor ce-şi propun, în cadrul datoriei şi dreptului la muncă al omului, fără a se tolera instituţiilor statului să dispună de ea în mod unilateral şi samavolnic, pentru simplul motiv că aceste instituţii se intitulează „socialiste” şi se autodeclară ale „poporului”; ce-şi propun ca alternativă a-l ajuta pe om să-şi apere forţa sa fizică şi inteligenţa în faţa absolutismului de tip nou al statului, care şi-a subsumat totul, chiar şi sindicatele – are la bază o viziune stalinistă, străină omului.

Desigur, drastica reducere la tăcere a celor care evocă spinoasa problemă a democraţiei, libertăţilor, datoriilor şi drepturilor omului, are în subsidiar viziunea stalinistă şi totalitară a unei minorităţi, dacă nu chiar a numai câtorva persoane, de a declara ce este bun şi ce este rău pentru un popor întreg.

Oricât de puţin au gustat din foloasele libertăţilor şi drepturilor omului, o ţară şi un popor cu o istorie atât de frământată, cum sunt România şi poporul român, o tradiţie a libertăţilor şi drepturilor omului există totuşi.

Încât, cum pot fi toate aceste libertăţi şi drepturi îngrădite, fără riscul de a întoarce înapoi ceasul istoriei, anterior cuceririi de libertăţi individuale şi fără riscul de a crea la oameni, fie şi numai în sinea lor o nostalgie a comparaţiilor?

Se mai pune şi întrebarea: lupta pentru unitate naţională şi independenţă, exaltată pe drept cuvânt ca o prioritate a evoluţiei noastre istorice, a înăbuşit oare până a le anula, de-a lungul deceniilor, libertăţile individuale, libertăţile politice şi religioase, ori s-au determinat reciproc?

Deşi, formal, PCR se declară continuatorul tradiţiilor de luptă ale poporului român, inclusiv continuatorul tradiţiilor socialiste, în fapte, singurele tradiţii pe care le respectă cu sfinţenie sunt cele staliniste.

Să concretizăm, referindu-ne, de pildă, la tradiţiile socialiste:

Unul din primele organe de presă ale socialiştilor români, alături de „Basarabia”, simbolizând un ideal de unitate naţională şi antiţarist, a fost şi cel intitulat „Drepturile omului”.

Prin publicaţiile sale, mai târziu prin Partidul Socialist, prin adunări, manifestaţii de stradă etc., socialiştii români au militat pentru condiţii omeneşti de muncă, pentru salarii corespunzătoare costului vieţii, pentru săptămâna de lucru de 48 de ore, repaos duminical etc. La sfârşitul secolului trecut, ziua de 1 Mai era o cucerire sfântă. Ce aţi făcut, tovarăşi conducători ai PCR, în ultimii cincisprezece ani, cu toate aceste cuceriri ale clasei muncitoare?

Ziua de muncă de opt ore? Daţi-le muncitorilor posibilitatea să vorbească liber şi să auzim de la ei, din câte ore este formată, în numele îndeplinirii cutăror obiective cantitative, ziua lor de muncă, adeseori? Să spună sutele de mii de muncitori şi muncitoare, de câte ori între Congresele al IX-lea şi al XII-lea, în paisprezece zile de lucru consecutiv nu au avut nicio zi de repaos, în lipsa oricărui respect faţă de „glorioasele tradiţii de luptă” ale clasei muncitoare din partea celor ce i-au forţat să vină şi duminica la muncă?

Şi am mai trăit în această perioadă şi proclamarea, în numele unor mai înalte obiective economice decât tradiţiile socialiste, a zilei de 1 Mai, ca zi de lucru!

Afişând teoria discutabilă a mijloacelor de producţie aflate în mâna clasei muncitoare, i s-a luat acesteia dreptul de a dialoga cu cei care, în numele poporului deţin gestiunea economiei naţionale, dreptul de a se organiza de sine stătător şi de a-şi apăra interesele, pe care socialiştii ştiau să le susţină.

Sindicatele, fiind dirijate de partid, unica forţă conducătoare în stat apără numai interesele statului de posibilele revendicări muncitoreşti, încât soarta muncitorilor rămâne la discreţia celor ce deţin puterea.

Pentru oamenii muncii, frustraţi în drepturile lor, rămân două soluţii: petiţia individuală sau apărarea colectivă a drepturilor lor, prin sindicate libere, greve spontane, comitete. Nu, nu în scopul de a răsturna ordinea socială existentă, cum îşi propusese în 1921, la înfiinţarea sa, partidul comunist, când chiar cu acest obiectiv declarat a avut o existenţă legală cel puţin trei ani, ci cu scopul de a apăra interesele economice ale membrilor săi.

Ceea ce şi-a permis sieşi, organizarea muncitorilor, partidul nu mai admite muncitorilor înşişi, conform unor principii anacronice, dovedind, în orice caz, o aşezare la antipodul tradiţiilor socialiste.

Încât, singura soluţie legală la dispoziţia salariatului, a „angajatului”, este petiţia, simplă sau cu audienţă, cu rugăciunea sau căciuleala de rigoare.

Aici se află sursa câtorva din racilele care rod, pe tăcute, societatea noastră.

Şi un aspect al situaţiei înjositoare a omului în România de astăzi.

În calitatea mea de persoană fără de partid, nu mă pot amesteca şi nici comenta termenii pe care partidul îi utilizează în expunerea teoriilor sale. Dar acolo unde lucrurile ne privesc pe toţi, nimeni nu-mi va reproşa faptul că mă preocupă aceste chestiuni.

Desigur, normal ar fi ca după o lepădare de termenul „leninism” (vezi Cuvântarea în faţa activului de partid al capitalei, august 1978), mai abitir se impunea înlăturarea stalinismului din întreaga viaţă economică, politică,

socială, culturală a ţării.

Destalinizarea s-ar efectua, începându-se cu restabilirea integrală a drepturilor omului.

Dacă s-au găsit argumente pentru înlocuirea termenului de „leninism” cu acela de „materialism dialectic şi istoric” sau „socialism ştiinţific”, este absolut de neînţeles de ce stalinismul în România nu numai că nu este ostracizat, ci, dimpotrivă, cunoaşte un reviriment în cadrul unei evoluţii cu specific românesc, reprezentând contribuţia creatoare a PCR la dezvoltarea teoriei şi practicii staliniste mondiale.

Cu toată nostalgia din ce în ce mai puţin clandestină a conducerii PCR pentru Stalin, trebuie să amintim că anume în timpul vieţii lui Lenin şi nu pe vremea lui Stalin, au continuat să fiinţeze unele libertăţi. În Rusia lui Lenin a existat încă un pluralism politic, printre care cele două partide muncitoreşti, în afara PC (bolşevic): PSD (menşevic) şi Partidul Social-Revoluţionar, pluralism pe care Stalin l-a lichidat prin suprimarea fizică a indezirabililor, conform stilului său de conducere.

În ceea ce privea partidul organizat de Lenin:

„*abia Stalin a început să înfăptuiască minunea minunilor*: *un partid marxist fără libertate*, *fără curente*, *fără luptă de idei*. *De altfel şi mijloacele lui sunt din cale afară de minunate*”, scria unul din ideologii de mai târziu ai conducerii societăţii de către un partid unic, Lothar Rădăceanu.

Cu tot comunismul de război şi înăsprirea măsurilor politice, în timpul vieţii lui Lenin a continuat să existe o oarecare libertate a presei care se prevedea ca după întărirea puterii sovietice să fie restabilită integral. Este cunoscută înţelegerea sa pentru diversitatea curentelor artistice şi literare, provenind şi din faptul că era unul din cei mai cultivaţi oameni ai vremii sale, epoca făcând posibilă înflorirea în Rusia a avantgardismului, de pildă.

Nu am citit nicăieri ca Lenin să fi fost comparat în timpul vieţii sale, nici cu Petru I, nici cu cnejii ruşi şi nici proclamat cel mai iubit fiu al poporu lui rus, deşi se ştia

încă de pe atunci că el este fondatorul statului sovietic.

Este locul să amintesc şi de Nadejda Krupskaia. Deşi a fost şi ea o veche militantă a partidului şi a trăit alături de Lenin până la sfârşitul vieţii acestuia, Krupskaia nu numai că nu a avut ambiţii de a obţine posturi, răspunderi şi funcţii în partid şi în tânărul stat sovietic, ci, dimpotrivă, după cum reiese din o seamă de mărturii, s-a străduit tot timpul să treacă, pe cât posibil, doar drept „tovarăşa de viaţă" a lui Lenin. Dacă Krupskaia dorea să pară ce nu era, acesta era efortul evident de a fi un om ca toţi oamenii, un om obişnuit, în timp ce poziţia ei îi dădea dreptul să dorească mai mult, în condiţiile unor posibilităţi reale de a obţine ce şi-ar fi dorit.

Una din contribuţiile masive ale lui Stalin a fost, printre altele şi lichidarea acelor libertăţi şi drepturi politice şi civile care mai existaseră în timpul lui Lenin. Nu este deloc întâmplător că Krupskaia, supravieţuind spre nenorocul ei distrugerii multora din moştenirile lui Lenin, a intrat în conflict cu Stalin, singura soluţie pentru ea, la care de altfel a şi apelat, fiind apoi emigrarea.

Şi în timpul fărădelegilor săvârşite de Stalin, în anii treizeci, exista o constituţie în Rusia, care prevedea o seamă de libertăţi formale.

Abia generaţia următoare de oameni a avut dreptul să afle, oficial, despre încălcările grave ale legalităţii şi Constituţiei.

Tot Lothar Rădăceanu, din care am mai citat, devenit în 1948 unul din conducătorii PMR, scria la scurt timp după 1937, an în care şi-au găsit sfârşitul, în URSS şi o serie de cadre din conducerea Partidului Comunist din România:

„Constituţia nouă a Rusiei e categorică. Ea asigură tuturor cetăţenilor libertatea de gândire. (…) *Şi de ce nimeni nu ar avea voie să se împotrivească lui Stalin, când nicăieri nu se găseşte în lege sau în Constituţie o dispoziţie care l-ar declara sacrosant, infailibil şi atotştiutor pe secretarul partidului? Papa de la Roma are pentru credincioşii catolici aceste calităţi. În Rusia însă,*

secretarul partidului e şi el cel puţin oficial, un cetăţean ca toţi cetăţenii, iar congresele partidului au drepturi să-i dea voturi de blam, să-l demită, pe scurt, să facă cu el ce vor… Dacă acuzaţii de la Moscova ar fi fost judecaţi pentru adevăratele lor fapte, tribunalele nu i-ar fi putut condamna şi procesele s-ar fi transformat în procese ale libertăţii împotriva dictaturii. (…) *Socialismul e incompatibil cu tirania*. (…) *Lichidarea dictaturii personale e o problema de viaţă a Rusiei*".

Nu se punea problema unei libertăţi pentru adversarii socialismului, aşa cum cerea în numele democraţiei Roza Luxemburg, însă revăzând trecutul, preluând nu metodele de jugulare a libertăţii, ci procedeele de punere a libertăţilor şi drepturilor cetăţeneşti restabilite în slujba înfloririi socialismului, cea mai inteligentă poziţie ar fi nu ostracizarea sau, în cazul cel mai bun, trecerea sub tăcere, ci discuţia, atitudinea deschisă pro şi contra.

Găsesc şi pentru noi, cei de aici şi cei de acum, cei dintr-un stat în care forţa conducătoare unică este partidul comunist, că acele păreri ale Rozei Luxemburg sunt de o acută actualitate:

„Fără o presă liberă, neîmpiedicată, – scria comunista germană în 1919 – fără libertatea completă a dreptului de organizare şi de întrunire, nu poate exista domnia maselor mari. Libertatea numai pentru membrii unui partid, oricât ar fi de mulţi, nu este libertate!"

Ca fost membru al PCR, ştiu câtă libertate au membrii de rând ai partidului, iar acum, ca simplu cetăţean trăind socialismul, de profesie scriitor şi ziarist, mă abţin să declar de câtă libertate de expresie se bucură şi un profesionist al cuvântului, dacă nu este dispus să vadă totul în roz, libertate care poate merge până a i se interzice şi profesia, încât Roza Luxemburg poate părea de la înălţimea succeselor repurtate până astăzi, o romantică idealistă, dacă îşi închipuia că în socialism numai adversarii sunt lipsiţi de de libertăţi!

„Dacă nu există control public, continuă comunista

germană, experienţa rămâne numai în cercurile înguste ale funcţionarilor guvernamentali şi corupţia nu se poate înlătura. Fără alegerile generale, FĂRĂ COMPLETA LIBERTATE A PRESEI ŞI A ÎNTRUNIRILOR, (*subl. Ns.*), *fără lupta liberă a ideilor, moare viaţa în oricare instituţie politică, devine o imitaţie de viaţă, în care birocraţia rămâne singurul element activ. Nimeni nu se poate sustrage acestei legi. Viaţa politică adoarme. Câteva duzini de conducători de partid* (...) *dirijează şi guvernează. Aceştia sunt conduşi în realitate, de o duzină de capete mari, iar o duzină de sute de muncitori este chemată, din când în când, la adunări, ca să bată din palme la discursurile conducătorilor, să aprobe în unanimitate rezoluţiile propuse. Este vorba, în realitate, de o guvernare de clică, de o dictatură, e adevărat, dar nu de dictatura proletariatului, ci de dictatura unei mâini de politicieni, în sensul regimului iacobin. Mai mult chiar, astfel de situaţii duc la o însălbătecire a vieţii publice*".

Avertismentul Rozei Luxemburg, care nu ar putea fi bănuită postum de legături cu „duşmanii", nici că ar fi fost manevrată, cum se întâmplă la noi de îndată ce omul îşi exprimă o părere incomodă, aşadar avertismentul ei s-a adeverit valabil pentru o întreagă epocă şi zonă geografică. Ceea ce frapează îndeosebi este actualitatea şi potrivirea cuvintelor ei la România de astăzi.

*

Reţin dintr-o serie de aspecte ale drepturilor omului, subliniate şi de Roza Luxemburg, problema libertăţii presei, a dreptului sfânt al fiecăruia de a fi informat şi de a se putea exprima în orice chestiune crede de cuviinţă că poate aduce o contribuţie oarecare.

Cheia nerespectării drepturilor omului se află la noi în monopolul de tip absolutist asupra mijloacelor de informaţie, prin care se camuflează nu numai încălcările, ci şi problema însăşi.

Obiectivitatea ne obligă să recunoaştem că aspectele de respectare a acestor drepturi – atunci când are loc – sunt scoase în evidenţă cu multă satisfacţie, mai ales în

scopul direct al obţinerii ca efect, unei creşteri de prestigiu a conducerii.

Paralizată în ceea ce priveşte chemarea ei reală – deşi se mimează cu gâfâieli prezenţa opiniei publice în paginile scrise sau în emisiunile de radio şi televiziune – presa din România de astăzi a fost redusă mai mult la rolul de proces verbal al activităţilor oficiale şi de album fotografic al evenimentelor publice de familie.

Festivismul cel mai insipid şi vorbăria demagogică de tip nou risipesc fără cea mai mică mustrare de conştiinţă întinse păduri naţionale, care au crescut secole, în speranţa să ajungă carte de căpătâi, nebănuind că la capătul drumului, le aşteaptă o cumplită decepţie.

O opinie publică cu gura legată şi o presă redusă la lăudători, întregesc de ani de zile peisajul celei mai cenuşii vieţi politice interne din ultimul secol şi jumătate al României.

Presa este barometrul respectării tradiţiilor naţionale şi europene. Spectacolul ce ni-l oferă este acela al unei triste involuţii, până la atingerea stadiului de subdesvoltare în care, ne aflăm acum. Până unde vom merge înapoi?

Dovada abdicării de la orice tradiţie a marii prese româneşti din trecut, o are oricine la îndemână: în interzicerea, fireşte, cu teorii partinice de circumstanţă a oricărei libertăţi de exprimare a unei opinii care nu se potriveşte cu cea de „sus”; în suprimarea cu unele menajamente de faţadă, dar suprimare, a oricărei tentative de critică (în afara „criticii” „cu voie de la poliţie” sau a „criticii” care este o laudă iscusit deghizată); în crearea de asemenea condiţii care să facă imposibilă repetarea criticii; în denigrarea celor de altă părere; în actul lipsit de cea mai elementară etică, de a nu se acorda, prin aceleaşi mijloace publice, dreptul la replică celor în cauză. Dar mai ales, în tentativa, de o oarecare naivitate, de a nu „lăsa urme” pentru viitor, în sensul de a nu lăsa să pătrundă nimic din ceea ce nu place autorităţii, la cunoştinţa nu doar a opiniei publice sau a prezentului, dar nici la

cunoştinţa viitorului.

Pretenţia de a cenzura însuşi viitorul, conştiinţa generaţiilor care vor veni după noi şi dacă se poate şi ce se va scrie în cărţile de atunci despre prezent, este noutatea absolută a vremii noastre faţă de anii cincizeci.

Înregistrăm doar ca total nerealistă, dorinţa de extindere a puterii, dincolo de limitele ei naturale, reprezentând într-o altă manieră, canonizarea de tip mistic a acesteia.

Intenţia de a nu lăsa „urme" pentru viitor, prin ignorarea totală a unor evenimente contemporane, dintre care unele legate direct de respectarea drepturilor omului, mai are şi alte implicaţii. Iată alte câteva: arestările şi procesele comuniştilor, în România antebelică, nu numai că nu erau secrete, dar constituiau obiectul unor largi campanii de presă, desigur, nu de ostracizare a celor aflaţi în boxe, ci de apărare. Acest lucru, reamintim, se petrecea în societatea „strâmb alcătuită". Astăzi, în societatea ce-i spunem că este mai bună, procesele politice au loc în cel mai mare secret, cu uşile ferecate, ca opinia publică să nu audă despre ele.

Logica, conform căreia, despre ceea ce nu vorbeşte presa, chiar dacă „se aude", nu există, sau chiar dacă a fost, întrucât nu se potriveşte cu teoria şi cu sarcina, n-a existat, logica aceasta nu stă în picioare, ci scoate şi mai mult în relief, starea deplorabilă a presei.

Până şi Cehoslovacia care intentează procese asemănătoare celor din anii ⁊50, mă refer la recentul proces al grupului de semnatari ai „Chartei 77", poate să încarce adevărate complexe de inferioritate faţă de recordul României, care-şi tine secrete procesele politice.

Dacă aveţi dreptatea de partea dumneavoastră, ce aveţi de ascuns, tovarăşi conducători, când interziceţi presei româneşti să scrie despre procesele din tara noastră? Cine are dreptatea de partea sa nu se teme să le aducă în fata opiniei publice!

Prin secretele care le înconjoară, aţi depăşit chiar şi procedeele anilor ⁊50, când unele din ele erau relatate, pe

larg, desigur din punctul de vedere al politicii de atunci, nu pentru apărarea celor din boxe, ca în perioada antebelică, ci pentru a se justifica înfundarea lor, dar ele erau relatate, totuşi.

Faptul că se doreşte „îndreptarea" greşelilor din anii ⁄50, când abuzurile şi înscenările au lăsat „urme" în presă, este de la sine înţeles: în primul rând, mărturiile din presă ar fi o recunoaştere proprie a încălcării Constituţiei şi propriilor semnături pe acordurile internaţionale, privind drepturile omului.

În al doilea rând, se înlătură „pericolul" de desfăşurare a evenimentelor, similar destalinizării din anii ⁄50, când s-au recunoscut unele greşeli şi încălcări ale legalităţii, iar victimelor, din care multe nu mai erau pe această lume, li s-au cerut scuze.

Lucrurile se simplifică astăzi, prin suprimarea oricărui acces al opiniei publice la informaţie şi a dreptului de a-şi exprima opinia, pentru ca posteritatea să nu aibă cumva cunoştinţă de cei cărora ar urma să le ceară şi ea cuvenitele scuze.

Dacă dogmele privind „partinitatea presei", de fapt conducerea ei după vrerea unui grup foarte restrâns de persoane, permit numai exprimarea a ceea ce măguleşte vârfurile, dacă dogmele nu admit, de asemenea, crearea unor publicaţii independente care să reprezinte vocea opiniei publice ca mijloc de a dialoga cu autoritatea; dacă un „zid al democraţiei", la Pechin, a ajuns să ne uimească, pe noi, cei aflaţi la mii de kilometri de Asia şi să ne trezească sentimente de invidie şi de admiraţie, ca în faţa unei performanţe, la care, noi, europeni prin poziţie şi cultură, nu putem nici aspira, tristă este situaţia democraţiei în România perioadei Congresului al XII-lea al PCR!

*

Respectarea şi continuarea tradiţiilor de luptă ale poporului, afirmaţie cuprinsă şi în Programul partidului, se doreşte desigur să nu fie o frază golită de conţinut.

În acest caz, dintre toate tradiţiile şi cuceririle

democratice ale trecutului, în primul rând, trebuie să se restabilească libertatea presei, dreptul inalienabil al fiecărui cetăţean de a-şi exprima părerea public, fără teama de a fi pedepsit, când ea deranjează pe cineva, aşa cum respectat era acest drept, chiar şi în timpul celor mai opresive dictaturi din trecut.

Întrebaţii, stimaţi delegaţi, pe cei doi protagonişti ai unui reportaj, publicat în „Cuvânttul liber”, în 1936, pe autor, Eugen Jebeleanu şi pe atunci tânărul, N. Ceauşescu, dacă pentru opiniile lor politice a interzis cineva apariţia în presă a relatării respective, precum şi numele lor?

Dacă se respectă tradiţiile de lupta pentru libertate, dacă nu este vorba de un nou stalinism, unde este cuvântul liber de altă dată?

În 1939, în plină dictatură carlistă, a avut loc o demonstraţie antifascistă de 1 Mai, pe marginea căreia, anul acesta, s-a scris, consumându-se multă cerneală. Toţi cei care au exaltat manifestaţia şi organizarea ei, au trecut sub tăcere, cu totul semnificativ, faptul că, deşi era o perioadă de dictatură, presa a putut scrie liber despre manifestaţie.

Comparaţia se impune de la sine: presa românească de astăzi a avut gura legată în cazzul multor evenimente interne, fără a mai vorbi de unele întâmplări internaţionale.

Unele concluzii se pot trage. Foarte incomode, de altfel, pentru cei care au în mâinile lor frânele societăţii.

Problema informaţiei, a democraţiei, a libertăţii de exprimare, de opinie, a dezbaterii de idei este atât de acută, încât ea nu mai suferă amânare.

Cum noul a îmbrăcat în viaţa politică internă frumoasele straie dacice, direct peste pulpana stalinistă, pe care no pot ascunde, destalinizarea presei este urgenţa întâi.

Semnul existenţei unui stalinism disimulat în toate chipurile, se află în cenzura generalizată, fără instituţie, în tămâia risipită cu dărnicie singurul domeniu unde nu se cere efectuarea de economii în „democraţia” din indicaţie,

în monologul întrerupt doar pentru scandare, în mutismul atâtor oameni..

Dacă prin aceste consideraţii v-am neliniştit într-un fel, pentru a nu mai fi preocupaţi de ele, există o soluţie:

Scandaţi!

28 sept. – 16 oct. 1979

Bucureşti

SCRISOAREA A II-A

Stimaţi delegaţi ai Congresului al XII-lea al PCR,

Oricât de indiferenţi aţi putea rămâne la chestiunea drepturilor omului, abordată în scrisoarea precedentă, ştiu că la o replică trebuie să mă aştept.

Încerc să ghicesc în ce mod mi se va replica. Vreau să cred că mi se va răspunde conform normelor civilizaţiei, în presă, în văzul şi auzul tuturor, în respect pentru democraţie. Şi mai ales, bazat pe contraargumente. Această cale ar fi de dorit de ales.

Desigur, unul dintre contraargumentele previzibile pentru adversarii abordării temei libertăţilor şi drepturilor omului în România este considerentul suveranităţii şi independenţei ţării, recâştigate în 1964, prin Declaraţia din aprilie şi consolidate prin acte de politică externă care au adus României renume şi prestigiu internaţional.

Pentru a veni în întâmpinarea partizanilor acestei idei, să-mi fie permis să mărturisesc credinţa, după care Declaraţia, document neegalat prin importanţa şi perspectiva istorică pe care a deschis-o ţării de niciun alt act adoptat de la 23 August până astăzi, este, după opinia mai jos semnatului, chiar insuficient preţuit şi nu îndeajuns scos în evidenţă.

Împlinirea a 15 ani de la adoptarea ei în aprilie a.c., a trecut neobservată, întrucât mijloacele de propagandă au acordat prioritate aniversării demonstraţiei de 1 Mai 1939, a cărei valoare pentru contemporaneitatea noastră este pur calendaristică şi nu prezintă nici pe departe implicaţiile Declaraţiei din aprilie 1964.

Nu se subliniază, de asemenea, aproape deloc, ba se trece chiar sub tăcere, meritul istoric în recâştigarea

independenţei şi restituirea demnităţii naţionale, a lui Gh. Gheorghiu-Dej, conducătorul de atunci al partidului şi şef al statului, ca operă de vârf şi de final al vieţii sale. Acest act, desigur, nu poate şterge cu buretele crimele, abuzurile şi greşelile săvârşite în timpul când Dej s-a aflat la cârmă, unele recunoscute ca atare şi corectate de el, câte a mai avut timp să corecteze, care nu-l absolvă de răspundere, fie şi postumă.

Dar acel act îi invită, în acelaşi timp, pe exegeţi, istorici, politologi, scriitori, etc. la o tratare nesimplistă a fenomenului.

În genere, nu se prea recunoaşte că întreaga politică externă a României de la 1964 până astăzi a fost trasată prin acea Declaraţie istorică şi că opera diplomatică a preşedintelui Nicolae Ceauşescu nu ar fi fost posibilă fără Declaraţia din aprilie, rod al unei evoluţii îndelungate a lui Dej însuşi, creată şi lăsată de el ca testament politic, continuatorilor săi.

Marele rol istoric al Declaraţiei din aprilie 1964 constă în destalinizarea relaţiilor externe ale României, asigurarea în perspectivă a unei dezvoltări libere şi de independenţă politică. Referindu-se la independenţa în relaţiile externe, ea a acordat posibilitate de iniţiativă şi creaţie, practic nelimitată, precum şi libertate în acte politice, conducătorilor.

Ceea ce nu se spunea în Declaraţie, dar cuprindea implicit, era promisiunea existentă în conţinutul ei ca după relaţiile externe să se destalinizeze şi viaţa politică internă.

Se spune că pe patul de moarte, Gh. Gheorghiu-Dej îşi dorise cu glas tare încă cel puţin cinci ani de viaţă. Avea el atunci în vedere ducerea Declaraţiei din aprilie spre finalizare, prin restabilirea democraţiei, a libertăţilor şi drepturilor cetăţeneşti?

Chiar dacă la întrebarea noastră nu vom afla un răspuns, era o sfântă datorie a continuatorilor operei sale să nu împingă viaţa politică a României înapoi, la stadiul în care se afla în epoca stalinistă, ci dimpotrivă, să dovedească prezentului şi viitorului că atâtea sacrificii şi

suferinţe, atâta sânge vărsat de oameni din toate clasele sociale nu au fost zadarnice.

Oricât de creatoare ar fi opera românească în domeniul politicii externe, deci, oricât de destalinizate ar fi aceste relaţii, perspectiva pe care Declaraţia o oferea pentru viaţa politică internă, pe atunci una reală, a rămas după un deceniu şi jumătate încă un desiderat, o datorie neonorată.

Aceasta este principala contradicţie a societăţii româneşti actuale şi principala frână în calea unei evoluţii normale a societăţii socialiste.

Prăpastia care se cască între politica externă şi cea internă a conducătorilor, între principii de altfel nobile în afirmare şi felul în care arată aceleaşi principii în aplicare, prăpastie care nu numai că este văzută de toată lumea, ci cum se spune sare în ochi, determină şi ea o anumită conduită. Presa, propaganda, oratoria de partid slujesc toate unui singur scop: să o acopere, să o nege.

În România de astăzi parcă jucăm cu toţii o piesă după cunoscuta poveste pentru copii cu un rege gol şi cu o curte care vedea cum stau lucrurile, dar repeta într-una că regele este îmbrăcat.

Acestui scop slujeşte, de pildă, clişeul partinic care menţionează „unitatea dialectică” între politica externă şi cea internă a ţării, când lucrurile, de fapt, stau exact invers.

Vom exemplifica, pentru a nu rămâne în sfera afirmaţiilor abstracte, cu foarte judicioasa apărare de către PCR în relaţiile între partidele comuniste şi muncitoreşti a punctului de vedere conform căruia nu există un deţinător al adevărului absolut, fie el for politic sau persoană, un depozitar al adevărurilor marxiste care să se poată erija în judecătorul suprem al altora. Iată că pe plan extern, PCR apără dreptul la existenţă a multitudinii de opinii, din ciocnirea cărora să reiasă adevărul.

În interior însă lucrurile se inversează. Aceiaşi oameni care la Sofia, Budapesta, Moscova, Berlin sau Varşovia combat cu vehemenţă una, reîntorşi la Bucureşti

se metamorfozează brusc şi în faţa propriului popor se fac teoreticienii şi practicanţii exact ai acelor teze cărora s-au opus. Ei persecută pe cei care, la rândul lor, afirmă în numele aceloraşi principii, dreptul la existenţă a unei multitudini de opinii, din ciocnirea cărora să reiasa adevărul, le iau dreptul la replică, ba după cum am citit în presa de partid, se afirmă că aceştia fac jocul unor cercuri reacţionare din străinătate, dacă nu chiar fasciste. În aceleaşi capitale, se susţine însă, conform principiului schimburilor de idei, abţinerea de la invective.

Încât, pentru un popor de douăzeci şi două de milioane, avem şi deţinători ai adevărului absolut şi depozitari ai adevărurilor marxiste.

Ar fi o fericire, dacă pentru un popor ar gândi măcar cele aproape trei milioane de comunişti, în rândul cărora să înflorească dezbaterea liberă, pro şi contra, diferenţele de opinie, după care, limpezite şi alese prin decizia majorităţii să fie prezentate poporului ca hotărâri, teze, idei valabile pentru toţi.

Dar nu, pentru toţi gândeşte. „depozitarul tuturor adevărurilor” din toate domeniile de activitate, iar abia în faza următoare, cele douăzeci şi două de milioane de români, dovedind că nu mai au probleme să gândească, să participe la lupte de idei, să aibe opinii proprii, după ce vor „dezbate” din indicaţie pentru o faţadă de democraţie care nu trebuie să lipsească, vor aplica „în mod creator” tezele şi hotărârile despre care se ştie chiar înainte de a se fi elaborat, că vor fi „adoptate în unanimitate”.

Avem, aşadar, nu numai produse alimentare sau obiecte de consum de o anumită calitate pentru export şi de un alt fel pentru cetăţenii proprii, ci şi principii de două categorii: unele de export, cu totul altele pentru consumul intern.

Iată-ne ajunşi, aşadar, în 1980 şi promisiunea pe care Declaraţia din aprilie 1964 o conţinea, privind restabilirea drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti, nu a fost onorată.

Cum drumurile istoriei sunt lungi, deşi viaţa individului este scurtă, să nădăjduim că o altă generaţie de

conducători, în viitorul I sau viitorul al II-lea, va împlini această speranţă pe care poporul a legat-o de Declaraţia din aprilie 1964 şi o altă generaţie de oameni va fi cea care se va bucura de libertăţile şi drepturile cetăţeneşti, a câta oară cucerite!

*

Printre replicile care se dau de obicei celor care evocă problema drepturilor omului este şi cea auzită sau sugerată frecvent, după care ordinea socială existentă, dezvoltarea economică pe plan intern, independenţa şi suveranitatea pe plan extern, iar pentru individ, restituirea conştiinţei naţionale sunt suficiente motive a considera că în întregime chestiunea este rezolvată în modul cel mai fericit.

Cei care se prefac a confunda drepturile şi libertăţile cetăţeneşti cu suveranitatea poporului, probabil că se ascund după formula aritmetică după care un popor este suma cetăţenilor ţării, o sumă numerică şi una sufletească de oameni care au tradiţii, limbă, istorie, sentimente comune.

În acelaşi timp, libertatea naţională, suveranitatea, independenţa câştigate de un popor sunt bun al tuturora, dar fără să fie suma independenţei cetăţenilor ţării, asemenea sumei care formează poporul.

Independenţa, suveranitatea nu sunt divizibile. Ele se referă la actele de interes naţional, interne şi externe, pe care le întreprind conducătorii în numele ţării.

Libertăţile şi drepturile omului se referă la posibilitatea fiecărui individ de a-şi pune întreaga sa putere fizică şi intelectuală, forţa sa de creaţie, în mod liber, fără constrângere din afara sa, în slujba înfloririi ţării, a naţiunii, aşa cum consideră el de cuviinţă.

Suveranitatea şi independenţa unei ţări nu se pot identifica cu suveranitatea şi libertatea individului, ci la nevoie pot fi chiar şi paravanul care ascunde orice abuzuri şi încălcări ale drepturilor celor mai sacre ale omului. Mai ales într-un sistem ca al nostru, în care controlul obştesc asupra puterii este nul, iar sub acelaşi subtrefugiu al

„suveranităţii” şi „neamestecului” controlul opiniei publice internaţionale este pur platonic.

Conştient de frustrarea pe care o înfăptueşte, partidul vorbeşte şi el de drepturi şi libertăţi. Dar gustate numai în colectiv. Avem aşadar sau vom avea: o fericire colectivă, o libertate colectivă, drepturi ale colectivului. Individul este anulat din această viziune care, de altfel, contează în măsura în care fără el nu se poate face nimic.

Pe această viziune de ansamblu, de sus, care-l anulează pe om ca persoană, se reazimă nesocotirea informării individului, ca şi pasiunea conducerii pentru mânarea oamenilor în coloane, cu zecile de mii, spre pieţele publice, unde ei urmează să rostească în cor, ca la o ceremonie sacră, vreo câteva cuvinte, care prin repetare nesfârşită să creeze o nouă stare mistică.

Din conştiinţa pe care în sinea sa o are în privinţa frustrării individului de drepturile lui imuabile şi cum chiar şi fericirea colectivă este o minunată pasăre abstractă, intangibilă, pe un gard al viitorului, s-a oferit omului o recompensă cu caracter ceva mai imediat, la dispoziţia fiecăruia în parte: satisfacerea mândriei şi demnităţii naţionale.

Trebuie remarcat însă următorul fenomen: în ciuda restituirii parţiale a adevărurilor istorice, confiscate cândva de stalinismul „clasic”, se manifestă şi acum, ca şi în epoca de cea mai tristă amintire, o împietate faţă de istoria naţională, deşi de un cu totul alt ordin: ea a fost pusă să slujească cultului personalităţii.

Avem, astfel, specialişti în practicarea articolului de gazetă sau cronicilor rimate utile de alt fel unor cariere muncite, păstrate cu sudoarea limbii şi mult mai bine plătite decât munca cinstită a muncitorilor sau cooperatorilor, în scopul de a chema spiritul marilor voievozi pentru ca prin el să se acorde un certificat de valabilitate eforturilor ce se fac de a-l canoniza pe conducătorul partidului şi statului încă din timpul vieţii printre sfinţii neamului, cât şi cu scopul de a pecetlui prin găsirea de similitudini cu epocile voievodale, ca

intangibilă, realitatea actuală.

Pe baza efigiilor de voievozi devine astfel aprioric nejustă şi antipatriotică orice critică sau observaţie privind felul cum este organizată sau construită această realitate.

În instituirea sceptrului de tip nou al societăţii – sceptru fără coroană, pentru că altfel am trezi asociaţii de idei şi comentarii – similitudinile cu epoca lui Mihai Viteazul, ca să-l luăm ca exemplu pe acest mare voievod medieval, prezintă chiar şi la cea mai superficială analiză o serie de puncte slabe.

La realizarea unităţii naţionale, idee purtată prin veacuri, realizată efemer de Mihai Viteazul şi devenită realitate abia în 1918, partidul comunist nu a participat, pentru simplul motiv că a luat fiinţă mai târziu, în 1921, ca urmare – printre altele – şi a libertăţilor şi drepturilor cetăţeneşti pentru care, după generaţia de la 1848, militaseră şi socialiştii, de care Partidul Comunist din România, secţie a Internaţionalei a III-a, s-a desprins ca disidenţă.

Exaltarea figurii voievodale a lui Mihai Viteazul poate fi înţeleasă cel mult ca o autocriitică a partidului pentru faptul că decenii de-a rândul a militat împotriva consolidării unităţii naţionale, realizate după secole de aspiraţie, teze menţionate astăzi în numeroase documente şi cuvântări cu caracter de document, ca greşeli ale trecutului, ca poziţii eronate, având sursa în faptul că partidul era dirijat dinafară.

Încât, ţinând cont de poziţia patriotică a comuniştilor români din generaţiile de astăzi, odată cu dezavuarea acelor teze din trecut, este firesc să dezavuăm şi acele învinuiri care puteau fi întâlnite destul de des la reacţionarii care semnau în presa burgheză a vremii, precum că ei, comuniştii, erau, chipurile vânduţi „pentru un blid de linte”.

Îşi iau asupra lor riscuri foarte mari cei care găsesc similitudini între cele două epoci, cea a lui Mihai Viteazul cu cea de astăzi şi pentru că ar ajunge la o concluzie, privind situaţia poporului din acea vreme, care ar

defavoriza prin comparaţie, însăşi epoca „Ceauşescu”.

Se ştie că în timp ce în politica externă – cum am spune în limbajul zilelor noastre – marele voievod de la 1600 a militat pentru unitate naţională, în politica sa internă a fost unul dintre cei mai opresivi domnitori.

„Acest act barbar, făcut de un prinţ ce a lucrat atâta pentru libertate, anevoie s-ar putea pricepe”, scria Bălcescu, referindu-se la Aşezământul prin care se statornicea pe deplin robirea ţăranului, legarea lui „veşnică” de pământul pe care se afla.

Era epoca vânzării oamenilor pe bani. Singurul element care-i deosebea de vite era faptul că stăpânul nu-i putea omorî, fără să fie osândit că ucigaş. Se stinsese

„egalitatea străbună de drepturi şi de stare în ţările noastre şi formară acea monstruozitate socială ca o ţară întreagă să robească la câtiva particulari”, scrie marele nostru revoluţionar.

Tot Bălcescu spune următoarele cuvinte pe care nu le-am aflat citate de niciun articler de ocazie:

„Aşa, robia fu răsplata claselor de sus ale societăţii către clasele de jos care le-au hrănit, le-au respectat totdeauna, le-au păstrat în poziţia lor şi au jertfit şi muncă şi bani şi viaţă pentru patrie şi libertate (…). *De atunci încoace, poporul* (…) *nu mai vru a se jertfi pentru o patrie unde nu i s-au lăsat drepturi şi pentru o libertate de care el nu se putea bucura; şi ţara, în loc de a se renălţa, merse cu grăbire spre scădenie. Timpuri nenorocite o copleşiră din urmă*”.

Dacă există o similitudine a luptei pentru independenţă din epocile feudale cu cea de astăzi, există, vai, şi o frapantă asemănare a stării omului din România contemporană şi pe care gălăgioşii se prefac a nu o vedea, cu soarta omului de atunci, când român însemna înainte de toate, iobag.

Încât, cuvintele lui Bălcescu, pot avea acum, pentru cine are urechi să audă şi ochi ca să vadă, semnificaţia unui strigăt deznădăjduit de avertisment şi previziune, plin de actualitate.

De noi toţi depinde ca el să nu fie un strigăt în pustiu!

*

De aceea, mă adresez domniilor voastre, delegaţi ai celui de al XII-lea Congres, să fiţi la înălţimea rolului pe care îl aveţi, fiind prezenţi în acest for nu prin conformism, ci prin gândire creatoare şi curaj al opiniei.

Mă adresez domniilor voastre să acceptaţi şi la rândul dumneavoastră să recomandaţi conducerii partidului ca obiective imediate, care să fie neîntârziat traduse în viaţă:

I. Restabilirea tuturor libertăţilor şi drepturilor omului de care comuniştii s-au bucurat în trecut şi pe care PCR, la preluarea puterii, le-a îngrădit. Restabilirea lor va face astfel ca atât Constituţia, cât şi semnăturile pe acordurile internaţionale, privind situaţia omului, să concorde cu realitatea practicii politice.

Dacă sistemul existent în România doreşte să afirme într-adevăr superioritatea sa, aceasta trebuie să reiasă nu din declaraţii de principiu, care trebuiesc crezute pe cuvânt, ci pe realităţi. Domeniul prioritar prin care se demonstrează superioritatea unui sistem este acela al libertăţilor omului, pentru că omul este şi va fi întotdeauna pe locul întâi. Cel al dezvoltării economice – devenită la noi o obsesie în sine, la care omul este pus să muncească din greu, cu imense sacrificii materiale şi morale şi în acelaşi timp, îndepărtat pe cât se poate de foloasele ei – va fi întotdeauna pe locul al doilea.

Restituirea către individ a libertăţilor sale fireşti în cadrul socialismului, va conduce la o ataşare a omului, naturală şi neforţată pentru acest cadru. Abia atunci el îşi va sufleca mânecile, cu dăruire, fără să mai fie nevoie de nicio dăscălire ideologică şi patriotardă, pentru a realiza o ţară prosperă, iar la nevoie îi va apăra cuceririle cu întreaga sa fiinţă, pentru că sunt cuceririle sale.

II. Respectarea tradiţiilor revoluţionare ale poporului, respectarea tradiţiilor socialiştilor români pe care comuniştii şi-i revendică drept înaintaşi, prin

repudierea viziunii staliniste asupra omului şi prin recunoaşterea valabilităţii general-umane a noţiunilor de democraţie, libertate a cuvântului, a presei, a conştiinţei politice şi religioase, prin respectarea cuceririlor economice şi politice ale clasei muncitoare, inclusiv prin respectarea dreptului la liberă asociere sindicală a oamenilor muncii, respectarea dreptului de grevă, a demonstraţiei de protest libere, a dreptului de a protesta şi demonstra individual etc.

III. Abolirea tuturor directivelor sau indicaţiilor cu caracter secret sau de uz intern, a obstacolelor, măsurilor şi discriminărilor de tot felul care limitează sau chiar anulează propriile legi, care contrazic propria Constituţie şi care determină la cetăţeanul de rând sentimentul că autorităţile au două interpretări pentru aceleaşi documente interne şi internaţionale: una pentru străinătate, cu totul alta faţă de propriul popor.

IV. Abrogarea actualelor practici autocrate şi discriminatorii privind dreptul de circulaţie internaţională al cetăţenilor ţării, în aşa fel încât fiecare cetăţean major să poată obţine pe baza unei simple cereri şi a unei adeverinţe că nu are datorii insolvabile către stat, în termenul cel mai scurt, un paşaport, pe baza căruia să poată pleca din patrie şi să se poată înapoia când socoteşte de cuviinţă şi nu dacă i se „aprobă”. „Aprobarea” este în sine însăşi negarea dreptului.

Anularea „acordării” iniţiale a „dreptului” de a călători de către conducerea întreprinderii sau instituţiei unde lucrează petiţionarul, cel puţin din respect pentru omul care a ajuns să se vadă, asemenea înaintaşilor săi din vremea iobăgiei, „legat” de locul de muncă.

Liberalizarea emigrărilor şi simplificarea aprobărilor pentru căsătoriile dintre cetăţenii români şi cetăţenii altor state.

V. Ridicarea embargoului cvasitotal asupra informaţiei. Informarea omului în legătură cu tot ce se petrece în ţară şi peste hotare, precum şi cu ceea ce priveşte viaţa sa, nu poate fi privită ca un drept, ci ca o

datorie de căpetenie a fiecăruia. Astăzi nu se mai poate trăi, fără a te situa într-un context de evenimente. În numele nici unui principiu, niciun grup mai mare sau mai mic de persoane nu-şi poate însuşi dreptul să monopolizeze şi să manevreze informaţiile care-l privesc pe cetăţean şi problemele ţării.

VI. Recunoaşterea dreptului la opinie, fără controlul autorităţii de partid şi de stat, exprimată prin intermediul presei, dreptul de a elogia sau critica, dezbate sau propune liber ceea ce consideră el demn a face şi nu ceea ce îi vine ca directivă, fără teama de a suporta consecinţe, atunci când opiniile sale nu concordă cu cele ale autorităţii.

Recunoaşterea dreptului de exprimare a opiniei şi prin alte mijloace aflate la îndemâna cetăţeanului. Dreptul unor grupuri sau persoane fizice de a edita şi răspândi ziare.

Asemenea publicaţii nu ar contrazice prin nimic principiul partinităţii presei, dacă acest principiu va fi abordat în spiritul, într-adevăr marxist, revendicat fără osteneală de teoreticienii partidului, abandonându-se viziunea stalinistă anchilozată, după care „partinitate” înseamnă monopol absolut asupra mijloacelor de informaţie.

Printr-o presă tipărită şi audiovizuală a opiniei publice, care să funcţioneze în paralel cu organismele de presă ale partidului ca mijloc de control şi creaţie, atât profesioniştii scrisului cât şi opinia publică vor avea un câmp larg al iniţiativei, de o eficienţă la care mijloacele actuale, aşa cum sunt ele organizate, dirijate sau scrise, nici nu pot aspira.

Libertatea de opinie, de exprimare, astfel restabilită, va crea un binefăcător mecanism de autoreglare a societăţii.

Politica partidului, fiind realizată de oameni, aceştia nu sunt infailibili şi pot fi incompetenţi, pot greşi, pot fi subiectivi, pot fi corupţi, pot săvârşi greşeli de gravităţi diferite.

O presă a opiniei publice care să funcţioneze

independent, paralel cu presa oficială, pe lângă aspectul respectării drepturilor omului ar constitui un fericit mijloc la dispoziţia societăţii pentru a preîntâmpina fenomene care, datorită lipsei de libertate a cuvântului, deşi sunt văzute nu pot fi criticate, pentru ca peste ani şi ani, ele să fie categorisite în mod oficial de „greşeli ale trecutului”. Istoria PCR cunoaşte suficiente asemenea recunoaşteri tardive. Dacă se doreşte într-adevăr ca nu numai fenomenul recunoaşterii inevitabile peste ani ci şi al greşelilor să nu se mai repete, trebuie să se găsească şi să se înlăture cauza însăşi. Or, cauza recunoaşterii tardive a erorilor din trecut stă în faptul că în timpul comiterii lor, nimeni şi nimic nu le-a stat împotrivă.

Un asemenea mecanism poate să existe în socialism şi el este numai libertatea cuvântului, concretizată şi printr-o presă a opiniei publice.

Atâta vreme cât va exista îngrădirea libertăţii de exprimare, va exista şi pericolul repetării greşelilor din trecut, pericolul încălcării cuvântului dat poporului de către partid. Exemplul se înalţă cât un munte în faţa noastră: partidul, a promis în mod solemn ţării, în două rânduri, prin Gheorgiu-Dej în 1961 şi prin N. Ceauşescu în 1968, că nu vom mai avea un cult al personalităţii: şi-l avem!

VII. Acceptarea reînfiinţării, sub îndrumarea şi controlul opiniei publice, fără amestec din partea instituţiilor statului şi ale partidului organizaţiilor sale obşteşti, a Ligii Drepturilor Omului (L.D.O), care a funcţionat în România interbelică.

Reînfiinţarea acestei organizaţii, sub auspiciile opiniei publice, va constitui o dovadă în fapte a afirmaţiilor partidului, privind respectarea şi continuarea tradiţiilor democratice ale tării.

Dacă se va afirma, cum de altfel este de aşteptat, că o asemenea organizaţie nu ar avea obiect, întrucât partidul, ca forţă conducătoare unică în stat, organizează şi „garantează” drepturile omului şi că nu ar exista cazuri de îngrădire sau încălcare a acestor drepturi, se poate da

următorul răspuns: cu atât mai mult se poate dovedi respectarea acestor drepturi, prin admiterea reînfiinţării, pe baze independente, a Ligii Drepturilor Omului. Chiar şi afiliată la FUS, organizaţia respectivă nu ar avea însă de ce să fie controlată tocmai de aceeaşi autoritate care este şi legiuitoare şi executivă în materie de drepturi ale omului, organizaţie care să raporteze opiniei publice numai lucruri îmbucurătoare.

Neadmiterea înfiinţării unei asemenea Ligi, dimpotrivă, ar însemna pentru opinia publică o confirmare a afirmaţiilor unor cetăţeni izolaţi şi a unor organizaţii internaţionale, precum că în România au loc încălcări ale drepturilor omului şi care, din motive lesne de înţeles, trebuie să rămână ascunse.

În orice caz, faptul că forurile care semnează în numele ţării tratatele internaţionale şi care sunt chemate să aplice şi să garanteze drepturile omului sunt aceleaşi cu forurile care efectuează controlul, după care, tot ele informează opinia publică internă şi străină, fiind împuternicite să aprecieze totodată starea respectării acestor drepturi, în cadrul forurilor internaţionale, se crează situaţia după care aprecierile nu pot fi decât autolaudative, la superlativ, fără să se garanteze totdeauna obiectivitatea şi veridicitatea lor. Din această pricină, reînfiinţarea Ligii Drepturilor Omului este un imperativ ai vremii noastre!

VIII. Recomandarea declarării exprese a unei amnistii generale a deţinuţilor politici, precum şi a celor condamnaţi pentru delicte de drept comun, a căror pedepsire are însă un substrat politic.

Stimaţi delegaţi ai Congresului al Xll-lea,

Problema libertăţilor şi drepturilor omului, nu este o cauză individuală a unuia sau altuia dintre cetăţeni. În consecinţă, ea nu mai trebuie să capete o rezolvare, de la caz la caz, individuală.

Problema libertăţilor şi drepturilor omului este o cauză naţională, a tuturor şi trebuie tratată ca atare!

Susţineţi această cauză, pentru că prin ea susţineţi

însuşi poporul din care faceţi parte!

Sfânt este adevărul despre libertate, scris în acel poem de jeluire a soartei triste a ţării, care este „Cântarea României”:

„Libertatea e îndoită: *cea din lăuntru şi cea din afară… Ele, sunt surori şi una fără alta nu poate trăi*. (…) *Tot lucrul are nevoile sale, aşa şi libertatea mulţi vrăjmaşi are, pentru că ea este partea cea mai frumoasă din moştenirea strămoşească… Ca să păstrăm această moştenire, sau ca s-o luăm înapoi când ni s-a hrăpit, trebuie o mare stăruinţă şi priveghere, jertfe necurmate şi o unire strânsă între oamenii de acelaşi sânge, astfel ca toţi să stea pentru unul şi unul pentru toţi*”.

17 oct. – 2 nov. 1979

Bucureşti

SCRISOAREA A III-A

Stimaţi delegaţi ai Congresului al XII-lea al PCR,

Opinia publică românească a aflat din relatările agenţiilor de presă internaţionale, transmise prin intermediul posturilor străine de radio, precum şi din unele publicaţii străine, la care puţini cetăţeni români au acces, despre procesul unui grup de militanţi cehoslovaci, semnatari ai documentului, cunoscut prin denumirea de „Charta ȥ77”.

După cum apreciază o serie de publicaţii din străinătate, dintre care unele aparţinând unor partide comuniste şi socialiste, procesul a reeditat practicile anilor ȥ50, de tristă amintire.

Mijloacele de informare de masă din ţara noastră, conduse de PCR, au păstrat o semnificativă tăcere în jurul acestei înscenări.

Tăcerii în legătură cu procesul de la Praga, i se pot da mai multe interpretări:

1. Deformarea conceptului de informare a opiniei publice.

2. Invitaţie tacită la „neamestec” reciproc în „afacerile interne” ale proceselor politice.

3. Deformarea conceptului de solidaritate

internaţională.

4. Solidarizare cu autorii înscenării etc.

Cum dumneavoastră sunteţi astăzi cei care reprezentaţi şi vorbiţi în numele poporului român, trebuie să spuneţi cu glas tare că poporul român, care asemenea poporului frate cehoslovac a trăit ani grei de dominaţie a cultului personalităţii lui Stalin, nu-i este indiferentă recrudescenţa proceselor politice de tip stalinist.

În numele conştiinţei, a omeniei româneşti, precum şi a umanismului socialist, menţionat în documentele partidului, vă solicit adoptarea unei hotărâri prin care conducerea partidului să fie însărcinată, ca în convorbiri cu conducătorii de partid şi de stat cehoslovaci, cât mai repede cu putinţă, să ceară anularea întregului proces.

În numele tradiţiilor noastre muncitoreşti, a atitudinii de stânga din totdeauna a celei mai înaintate pături a intelectualităţii româneşti, cereţi opiniei publice să nu rămână indiferentă, impasibilă la ceea ce s-a petrecut în Cehoslovacia.

Indiferenţa la abuzuri şi înscenări, niciodată şi pentru niciun considerent nu poate onora!

Mulţumesc,

4 nov. 1979,

Bucureşti

ŢARA FĂRĂ DISIDENŢI…

IANUS CEL CU DOUĂ FEŢE

Cu un anumit timp în urmă, când închisorile din România deveniseră neîncăpătoare, cam fiecare al zecelea locuitor al ţării se afla sau urma să ajungă după gratii, cineva s-a decis să le mai descongestioneze puţin. Atunci li s-a dat drumul şi unora dintre cei care încercaseră să treacă clandestin frontierele ţării.

Înainte de a-i fi eliberat, li s-a pus însă în vedere să se prezinte în câteva ore de la sosirea acasă, la circa de miliţie din raza de domiciliu.

Unul n-a procedat aşa şi primul lucru pe care l-a făcut a fost să se aprovizioneze cu un codru de pâine, după care s-a dus întins spre frontieră, pe unde mai încercase să

treacă.

Ceea ce nu-i reuşise prima dată, i-a izbutit în prima lui noapte de libertate.

Era îmbrăcat într-un trening ponosit, pe cap avea un basc, iar în picioare nişte tenişi, aşa cum ieşise de la puşcărie.

Avea atunci douăzeci şi doi de ani şi o tenacitate de fier. Cu pâinea la subsuoară drept hrană, el a traversat Iugoslavia pe jos, pe ploaie şi frig.

Cine l-a văzut cu tenişii rupţi, cu treningul făcut ferfeniţă, a crezut probabil că are de a face cu un cerşetor sau cu unul din acei tineri de astăzi care au un dipreţ total pentru o ţinută îngrijită. Ei nu bănuiau că, dimpotrivă, au în faţă un om valoros, măcar prin tenacitatea lui ieşită din comun.

Aşa a ajuns tânărul nostru la Viena, care pentru el însemna începutul unei vieţi noi, în libertate.

Asemenea fapte, unele cu mult mai senzaţionale, relatate la timpul lor de presa şi de celelalte mijloace de comunicare din occident, se petrec dacă nu în fiecare zi, cel puţin sâptămânal şi nu li se mai acordă importanţă.

În schimb, ele pun în lumină realitatea faptelor şi a celor două feţe ale regimului de dictatură personală din România, care asemenea celor două feţe ale lui Ianus sunt în mod dramatic opuse una celeilalte.

Pe avers, distingem o faţă zâmbitoare, cu fruntea oarecum descreţită. Din pricina zâmbetului, ea pare străinilor neavizaţi demnă de o oarecare atenţie. Pentru că zâmbetul de pe ea lor li se adresează. Este un produs românesc de export, exclus consumului intern. Fiind prin excelenţă orientat spre exterior, acest profil al lui Ianus pare să slujească mult trâmbiţata independenţă şi suveranitate de stat, de care chipurile se bucură poporul român astăzi.

Dar, la fel ca la fariseii din Biblie, grija cea mare a „suveranilor” este spălarea paharului numai pe dinafară.

Românii înşişi, ataşaţi obiectivelor externe ale ţării, nu încetează a se întreba de ce libertatea ţării înseamnă

numai libertatea conducătorilor, fără a fi şi a fiecărui cetăţean în parte?

A vorbi de libertate în România, cu glas tare, este ca şi cum ai vorbi de funie în casa spânzuratului, fiind şi periculos. Deşi Constituţia menţionează absolut toate libertăţile ţărilor democratice; le menţionează, apoi le condiţionează şi le retractează imediat. De aceea, oricăruia îşi ia libertatea de a se face purtătorul de cuvânt al celor doritori de libertate, i „se aplică" Constituţia.

Nu numai zâmbet, ci şi miere de export este pe buzele lui Ianus comunist român, când stă la masa tratativelor externe.

El a acceptat chiar să stea de vorbă la el acasă cu o echipă de politologi americani, despre… Drepturile omului.

Specialiştii români, cu sarcină de la partid de a face din negru-alb şi din alb-negru, au pictat în faţa partenerilor lor un tablou roz în care, de fapt, nici ei nu cred.

Publicul românesc, tratat de presă numai cu telegrame de „recunoştinţă" fierbinte, autoexpediate de partid pe propria sa adresă, precum şi cu poeme săltăreţe, nu a aflat nimic despre acest dialog. Ceea ce se cunoaşte, şi aceasta, din relatările venite din străinătate pe calea undelor, este faptul, că a avut loc un „rodnic" dialog al surzilor.

În orice caz, dacă doreau să arate că vin la masa discuţiilor cu gânduri sincere şi nu cu intenţia de a crea o diversiune, compatrioţii noştri puteau invita să depună mărturie, de la adresele pe care Securitatea le cunoaşte cel mai bine, pe cei care ar fi putut vorbi din experienţa proprie despre felul cum stau lucrurile cu libertatea de organizare sindicală, cu libertatea de conştiintâ şi de exprimare, cu libertatea presei etc.

Şi în presa de partid se vorbeşte despre drepturile omului.

Drepturi inalienabile, cum sunt dreptul la viaţă, la pace, la muncă, sunt luate în braţe de propaganda oficială, în scopul evident de a deturna atenţia şi interesul de la

libertăţile individuale şi de a le opune libertăţilor colective, pe care nu le neagă nimeni, pentru minimalizarea celor dintâi. Astfel, încălcarea şi nerespectarea drepturilor omului în ţara noastră va părea în sfârşit o bagatelă, un fapt minor, nedemn de luat în seamă.

Minimalizarea libertăţilor umane vine tocmai din faptul că li se cunoaşte valoarea şi pentru că setea de ele este a tuturora. Mai ales în această ţară, unde nu poate exista decât o singură părere, impusă de sus, după care toată lumea va trebui să repete mecanic aceleaşi idei şi aceleaşi cuvinte sau cel mult broderii lingvistice pe aceeaşi temă.

Aceasta este a doua faţă a lui Ianus.

Încruntată, posacă, urâtă, ea este orientată spre interior, spre cetăţenii ţării.

Femeia care se aşează la coadă la carne la patru dimineaţa, să apuce unul din cele 40-50 de pachete de „porc de 34”, ea are cunoştinţă de felul cum arată această faţă. La fel muncitorii aduşi pe bază de tabel, ca o turmă de oi, la „marele miting popular”, unde autorităţile locale de partid au sarcina să adune în piaţa centrală a oraşului o sută de mii de oameni pentru a scanda numele „celui mai iubit fiu al poporului”, venit într-o aşa numită „vizită de lucru”, şi ei au cunoştinţă de această faţă.

O vede şi ţăranul căruia i s-a luat pământul până în pragul casei şi care într-o bună dimineaţă s-a trezit că pereţii între care îşi duce viaţa, moşteniţi din moşi strămoşi, se sprijină şi ei pe un pământ pe care a ajuns chiriaş.

Poate nu observă această faţă încruntată turiştii străini, veniţi pe plajele litoralului românesc într-o vacanţă care îi costă un sfert din salariul lor de funcţionari, pe o lună. Dar nu se poate să le scape cu câtă invidie se uită în farfuria lor băştinaşii, deşi pentru o vacanţă, aceştia din urmă au pus la bătaie bruma de economii de pe un an întreg şi vor mai strânge cureaua mult timp şi după întoarcerea acasă.

Faţa posomorâtă o simt pensionarii, oamenii cu

veniturile cele mai mici şi cu sentimentul inutilităţii, promovată ca politică de stat; o simte oricare cetăţean, nevoit să stea în aceeaşi zi la câteva cozi; o cunoaşte bine cel care primeşte în plic sigilat răspunsul laconic: „Cererea dvs. pentru efectuarea unei călătorii turistice în… (urmează denumirea ţării, scrisă de mână) nu a fost aprobată”. Scurt!

O simte fiecare om de rând, de la copiii de grădiniţă – „Şoimii patriei”, cărora li s-au furat cântecele copilăriei şi li s-au dat în loc poezii şi cântece despre partid şi despre „conducătorul iubit”, până la omul cel mai înaintat în vârstă, la vederea patrulelor înarmate cu carabine şi aparate de radio emisie-recepţie care mărşăluiesc pe străzi, ca într-o ţară aflată sub ocupaţie străină.

Acestei feţe întunecate a politicii interne nimeni dintre cetăţeni nu are nici libertatea, nici mijloacele necesare de a-i striga să se descreţească, să le zâmbească şi lor, aşa cum zâmbeşte spre exterior.

Nu au nici hotărârea să o facă. Spre diferenţă de polonez, românul înghite şi tace.

Într-un singur loc, românii au şi ei libertatea să strige în gura mare, chiar şi în grupuri, dorinţele, nemulţumirile, antipatiile: la meciurile de fotbal, în susţinerea echipei preferate. Ca suporteri, ei nu întâmpină nicio oprelişte.

Dar şi pe tribunele stadioanelor cineva s-a gândit că omul de rând este de temut în grup, chiar şi neorganizat, devenind o forţă potenţială.

În consecinţă, câini poliţişti sunt coborâţi din furgonete speciale şi ţinuţi, „pentru orice caz”, la adăpost, la îndemână, pe toată durata meciurilor şi sunt retraşi numai după ce pe stadion n-a mai rămas niciun spectator.

Cu asemenea libertate, bine păziţi cu carabine şi câini, nu este de mirare că nemulţumirea care mocneşte rar reuşeşte să izbucnească pentru a fi auzită în lume.

Cu o asemenea democraţie supravegheaţii zi şi noapte de patrule, agenţi de filaj, agenţi de securitate, recrutaţi dintre cunoştinţe, vecini şi eventual, chiar şi prieteni, nu este de mirare de ce România este o ţară fără

disidenţi, fără contestaţie.

Noi nu avem un Soljeniţin. Deşi închisorile din anii stalinismului „clasic” sau „Canalul” nu au fost cu nimic mai prejos în grozăvii, decit „Arhipelagul” Gulag descris de el.

Nu avem nici din rândul savanţilor sau oamenilor de litere şi artă de prim rang o conştiinţă, aşa cum este Saharov, deşi neostalinismul românesc l-a coborât pe om la o noua condiţie de feudalitate. Iar de datoria lor ar fi fost să întreprindă ceva pentru poporul din rândul căruia au ieşit.

Nici cel puţin un teoretician ca Djilas nu avem în România, deşi realitatea noastră oferă un material inegalabil prin bogăţia lui. Pentru concluzii teoretice sau literatură, acoperind un spectru care se întinde de la dramatic la tragi-comic.

Spre diferenţă de Cehoslovacia sau de Polonia, unde în pofida unor greutăţi imense, semnatarii „Chartei ‘77”, „Comitetul pentru apărare socială” sau acum, sindicatele independente „Solidaritatea” au reuşit să se impună, aşa ceva în România nu este de închipuit. Deocamdată!

Nici ediţii de foi volante care să-l apere pe omul apăsat de nevoi şi dezarmat în faţa samavolniciei statului nu circulă, chiar dacă prin minune se tipăreşte vreuna, nici ediţii „Samizdat” nu sunt posibile.

Tot acest tablou al unei societăţi stătute şi înăbuşitoare ar părea pe vecie instaurat, dacă nu ar exista nimeni care să-şi pună problema acţiunii şi să-şi ridice glasul împotriva degradării existenţei umane sub toate aspectele, împotriva tuturor cordoanelor de câini patrupezi şi bipezi, care asemenea unui nou sistem de sârmă ghimpată, îngrădesc înainte de toate, conştiinţe.

Dar toţi acei oameni care ajung să fie exasperaţi de atmosfera tot mai greu de respirat în care trăiesc, aflaţi în faţa opţiunii dintre sacrificiu şi inerţie, sfârşesc prin a accepta, resemnaţi, situaţia lor.

Pentru a se amăgi, ei se agaţă de speranţa, pe care, de altfel, tot ei o ştiu zadarnică, într-o schimbare în bine, ce ar urma să le-o aducă de la sine ziua de mâine.

Cei mai mulţi săvârşesc greşeala înaintaşilor de pe vremea iobăgiei, despre care în cărţile de istorie pentru şcolari se scrie că aşteptau îmbunătăţirea soartei lor de la „împăratul”.

Cu toate acestea, şi în România au vibrat conştiinţe, care în momentul opţiunii şi-au înfrânt frica, alegând sacrificiul.

Exemplele cele mai proeminente: contestaţia, iniţiată şi condusă de Paul Goma; ţinuta civică şi morală a criticilor adresate reprezentanţilor sistemului, de către muncitorul Vasile Paraschiv; critica de pe poziţii tradiţional-creştine, adresată întregului edificiu al societăţii, de către preotul Gh. Calciu-Dumitreasa; de pe cele ale unei istorii însuşite până la nevoia de a interveni direct, pentru a înlătura răul în desfăşurarea ei viitoare, formulată de profesorul de istorie Vlad Georgescu; necesitatea istorică resimţită de societate de a se însănătoşi prin organizarea „Sindicatului liber”, afirmat prin curajul lui Ionel Cană şi Gh. Braşoveanu; protestul lui Dâmboviceanu sau Dascălu; contestaţia prin tăria morală şi fermitatea pe care o dă credinţa la miile de adepţi ai cultelor neocreştine, neoprotestanţii, penticostalii etc., – exemplele ar putea continua, toate acestea, deşi sunt cunoscute, trebuiesc din nou reafirmate. Vrea partidul sau nu vrea, contestaţia face parte din istoria contemporană a ţării.

Cea mai importantă mişcare, prin semnificaţiile ei multiple, a acestor ani, a fost însă greva minerilor de pe Valea Jiului, din august 1977.

Eroică, în adevăratul sens al cuvântului, greva a demonstrat din nou – dacă mai era nevoie de aşa ceva – că minerii sunt acea parte a clasei muncitoare care se comportă asemenea conştiinţei unei ţări întregi.

Prin amploarea fără precedent, prin faptul că a depăşit ca proporţii şi organizare cunoscutele greve din 1929, de pe aceeaşi Vale a Jiului, ea este cea mai importantă mişcare de revoltă a minerilor din secolul XX românesc.

Ea a avut loc nu sub şi împotriva ţărăniştilor, nu sub

şi împotriva liberalilor, ci sub cei „15 ani-lumină”, trâmbiţaţi pe toate canalele de comunicaţie şi împotriva lor.

Degradarea politică şi morală a sistemului de dictatură personală, menţinut împotriva voinţei poporului, a fost pusă în evidenţă din plin de aceasta mişcare, după cum urmările ei au demonstrat încă o dată aceleaşi adevăruri.

Greva a fost receptată imediat la valoarea ei reală, în primul rând ca o ameninţare la adresa dictaturii personale. Nu au fost aduse trupe şi nu s-a tras în mineri. Nu de dragul lor. Sau pentru că acei ce au în mâini pâinea şi cuţitul ar fi oameni de omenie.

Nu, ei învăţaseră pur şi simplu lecţia poloneză din 1970, când, după ce s-a tras în muncitorii din Gdansk, a căzut Gomulka.

De aceea au procedat mai prudent sau mai bine spus, cu şiretenie: şi au câştigat!

S-a acţionat pompiereşte. În primul rând, trebuia înlăturat pericolul principal. Dar faptul e fapt: dictatura personală, pentru început, a dat înapoi – de fapt s-a făcut numai că dă înapoi – şi a satisfăcut pe loc toate doleanţele şi revendicările greviştilor.

Revendicările nu aveau aspect politic, erau cu precădere economice şi de aceea puteau fi satisfăcute fără a tulbura cu nimic ordinea anterioară a lucrurilor, mai bine spus, dezordinea lor.

Totuşi, câştigul de cauză era o victorie, mai ales că ea fusese obţinută nu asupra patronului capitalist, ci prin confruntare directă cu obtuzitatea socialistă personificată.

Victoria lor a fost pregătită de toţi minerii printr-o solidaritate exemplară, printr-un secret păstrat de toţi ca un jurământ de frăţie, care poate demonstra oricui, că oricât de ridicat ar fi numărul de securişti pe cap de locuitor, în ultimă instanţă gândirea şi voinţa oamenilor tot nu pot fi anihilate.

La rândul lor, minerii au săvârşit greşeala care avea să-i coste atât de scump, a încrederii în promisiunile

obţinute, condiţionate de renunţarea în protestul lor, precum şi de a nu fi instituţionalizat forma lor de organizare.

Ceea ce părea că s-a încheiat paşnic, a fost, aşa cum trebuiau şi ei să prevadă, numai o aparenţă; o manevră iscusită în scopul câştigării de timp.

A urmat operaţiunea cosmetică de aranjare a prestigiului dictaturii personale, binişor şifonată, în faţa populaţiei ţării care aflase de toate cele întâmplate pe Valea Jiului.

Ceea ce nu s-a văzut la începutul lunii august, pentru că puterea este teribil de pudică, atunci când este vorba să-şi arate bubele, mai ales, cum este cazul unei bube politice ca aceasta, s-a văzut cu mare tam-tam mai târziu, cu câteva săptămâni.

Atunci, spiritul organizatoric local a dat un adevărat examen, trecut cu brio, în aranjarea mascaradei „manifestaţiilor unanime de dragoste şi ataşament" ale minerilor, care cu „dragoste fierbinte" l-au rugat „pe cel spre care se îndreaptă cele mai profunde sentitimente de preţuire ale poporului" să primească titlul de „Miner de onoare". Şi titlul a fost primit!

Din nou stăpân pe situaţie, „minerul de onoare" nu a iertat însă afrontul adus de cei în faţa cărora a stat în picioare câteva ore, dându-le explicaţii peste explicaţii şi, ce contează, acolo, cuvântul de onoare! s-a răzbunat în primul rând pe organizatorii grevei, apoi pe participanţi.

Am asistat apoi la o desminţire dată prin Agerpres, prin care se anunţa că o grevă a minerilor, chipurile, nici nu a existat. Printr-un mecanism de percepere a minciunii, perfecţionat printr-o experienţă de decenii, cei care sunt luaţi de stăpânirea de partid drept proşti – proşti, dar mulţi! – au avut confirmarea că adevărul se află exact la antipod.

Că o ţară întreagă este minţită în ochi, nu a mirat şi nu miră pe nimeni cât de puţin. Minciuna este şi ea un instrument la care se apelează de amar de vreme, până ce a devenit politică de partid şi de stat, cu circulaţie

cotidiană. Trâmbiţată zilnic, pe toate canalele de comunicaţie, mai ştii? poate să aibă şansa să fie crezută. Nu s-a spus, de pildă, pe la începutul anilor ⁊60, la o vestită plenară, prezidată de Gheorghiu-Dej, că partidul se mândreşte cu faptul că nu are de reabilitat pe nimeni? A afirmat aceasta, vezi presa acelor ani, dacă aveţi acces la ea, şi conducătorul de astăzi al României, care pe atunci, era doar un membru prea-plecat al echipei lui Dej.

Se pune întrebarea, când a spus el adevărul: atunci sau după aceea, când au fost reabilitaţi Pătrăşcanu şi Foriş?

Dacă minciuna carieristă sau de conjunctură nu caracterizează cât de puţin politica ierarhiei superioare, se pune întrebarea, de ce actualii conducători ai ţării, vorbind la plural, avem în vedere nu numai capul, ci şi gâtul care manevrează capul în direcţia dorită de acesta din urmă, nu au fost cinstiţi, drepţi şi să-şi ia inima în dinţi, spunându-i lui Dej: «Tovarăşe Gheorghiu, ştiţi, nu-i adevârat! Şi noi avem pe cine reabilita, de ce să ne ascundem după degete?»

De la minciuna aceea, se pare că nu am avut o alta care să o întreacă, până ce a venit comunicatul Agerpres, despre faptul că o grevă a minerilor nu a avut loc.

Să lăsăm la o parte codul moral al presei, pe frontispiciul căruia stă slujirea adevărului cu orice preţ, acolo unde există reala libertate a presei, ea continuă să dea şi astăzi exemple de adevărată abnegaţie, când pentru adevăr, înfruntă guverne, preşedinţi puternici, partide majoritare, după cum, sensul ei de a fi este consemnarea clipei istorice care apoi, cu trecerea timpului, să servească celor ce reconstituie istoria. Prin remorcarea presei la carul minciunii prezidenţiale prin acest „Comunicat”, avem încă o dată dovada dispreţului puterii pentru ceea ce trebuie să fie presa, ca una din valorile umane câştigate şi de civilizaţia românească, după eforturi de secole.

Deocamdată, destinul unor conducători ai grevei minerilor, printre care cei al lui Dobre, a rămas complet necunoscut.

Semn al faptului că dosarul istoricei mişcări din Valea Jiului, din august 1977, a rămas deschis.

Va sosi şi acea zi, când despre grevă şi despre urmările ei se va cunoaşte tot ceea ce trebuia să se ştie din prima zi, dacă în ţara noastră ar exista într-adevăr presă şi nu un simulacru, cu statut de lăutar la urechea celor mari.

Va sosi şi acea zi, când cei care vor trebui să răspundă vor răspunde, oricâte eforturi fac ca ea să nu vină sau să fie cât mai îndepărtată.

Va sosi o zi, când eroilor mineri, în viaţă sau postum, li se va ridica şi lor un monument, la fel de triumfal, ca şi victimelor represiunii din Gdansk.

Trebuie să credem şi credem în acea zi, aşa cum ştim că mâine, la orizont, ascuns sau strălucitor, va răsări din nou soarele!

DESPRE TĂCEREA ROMÂNEASCĂ

La şirul marilor succese obţinute de partid, cu insistenţă scoase în evidenţă prin toate mijloacele, unul este tabu, deşi ar merita toate laudele: felul cum cei care îndrăznesc să facă opinie separată, să se pronunţe sau să acţioneze în favoarea drepturilor omului, sunt reduşi la tăcere şi cum este ascunsă existenţa acestei opoziţii.

Sistemul românesc de partid şi de stat, cel mai tare se teme de publicitate. Deşi, paradoxal, tocmai publicitatea este iubită de el cel mai mult, dar numai când se face în jurul familiei conducătoare. În legătură cu informarea privind contestaţia, intervine teama şi muţenia.

Dând Cezarului ce este a Cezarului, reuşitele în acest domeniu sunt remarcabile. Drept urmare, cei mai mulţi opozanţi şi-au pierdut numele în anonimat. În felul acesta şi răfuiala cu ei este uşurată.

Contestatarul izolat complet şi necunoscut se află, după aceea, fără şansă de scăpare în ghearele puterii care poate face cu el ce vrea: să-l cruţe oarecum, arătându-i presupusa „mărinimie” sau să-l distrugă.

Specific ţării noastre rămâne aşadar fenomenul unei importante disidenţe anonime.

La baza lui stă ascunderea cu toate precauţiunile de

rigoare a tuturor cazurilor politice şi grija ca ele să nu ajungă la cunoştinţa publică. Nu a opiniei publice naţionale, pentru că, de fapt, neputându-se exprima, nu există. În ce ţară, militanţi pentru o organizare sindicală liberă, pot fi aruncaţi în închisori, cum nu s-a întâmplat militanţilor sindicali nici în cele mai negre guvernări dinainte de 23 August, fără ca măcar un singur glas responsabil din interior să întrebe ce se întâmplă cu ei şi care este pretinsa „crimă" ce au săvârşit, pentru o răfuială aşa de dură? În ce ţară un om poate fi azvârlit în închisoare, ca în vremea inchiziţiei, pentru faptul devenit vină, că a predicat opinii filosofice, opuse religiei oficiale de partid, fără ca nimeni, dar absolut nimeni în interior să-şi fi pus problema – nu a dramei justiţiei – ci a motivelor pentru care procesele politice sunt ascunse, fără a se da publicităţii cel puţin o informaţie, fie ea şi mincinoasă? Oare tara aceasta, în care oamenii au ajuns să fie fără auz şi fără glas, se numeşte România?

Indiferent de muţenia opiniei publice româneşti, o disidenţă care nu-şi doreşte un monolog într-o cameră pustie, în camera aceea, mai devreme sau mai târziu are toate şansele să ajungă, ci impactul în opinia publică, trebuie să apeleze la canalele de comunicare de masă, să se facă auzită. În felul acesta, ea îşi dovedeşte şi justeţea cauzei sale.

Unul din punctele forte ale semnatarilor Apelului lui Paul Goma sau ale organizatorilor „Sindicatului liber" a fost existenţa unui canal de comunicaţie cu presa şi cu agenţiile de presă occidentale. Absenţa acestei comunicaţii a fost slăbiciunea grevei minerilor.

În era televiziunii, a imaginii în general, a narcisismului căpeteniilor îndrăgostite de propriile chipuri, ea a fost atât de bine izolată, încât după cunoştinţa noastră nu există nicio mărturie fotografică sau cinematografică pentru a sluji istoriei, în speranţa deşartă a cenzorilor prezentului, că viitorul va fi şi el desinformat, aşa cum desinformată este opinia publică actuală, ţinută prin forţă cu gura închisă.

Este tot atât de adevărat că aflat în faţa „organelor în drept”, în drept să strângă cu uşa – canalul de comunicare devine un bumerang care se întoarce împotriva celui care l-a folosit. De preferat rămâne însă bumerangul care oricum, mai întâi loveşte în adversarii democraţiei şi ai libertăţilor cetăţeneşti, înainte de a se întoarce împotriva celui care l-a adoptat.

Desigur, nu numai pentru că presa occidentală este slab reprezentată la Bucureşti, lumea largă nu primeşte ştiri despre disidenţa din România. Dar lipsa de informaţii uşurează mult lichidarea oricărei manifestaţii de către pompierii politici, înainte ca ea să fi devenit o forţă şi să fi căpătat vreo influenţă asupra vieţii interne.

În lipsa ştirilor despre ţara noastră, România capătă treptat pe plan informaţional aspectul unei provincii izolate, cu o viaţă stătută, în care jandarmul ignorant este persoana cea mai respectată şi mai deşteaptă decât toţi pentru că toată, lumea îi ştie de frică.

Elementul esenţial îl reprezintă, în ultimă instanţă, nu corespondenţii sau contactele directe cu presa internaţională, ci decizia omului, aflat în faţa opţiunii.

Fenomenul politic românesc se distinge printr-un uimitor interes al oamenilor din toate straturile sociale şi de toate vârstele, faţă de orice acţiune care exprimă gândurile şi starea lor de spirit şi prin solidarizarea lor morală cu ea. Acest lucru este valabil şi pentru cei care prin preocupări, mod de câştigare a existenţei, nu au nicio legătură cu mişcarea de idei respectivă.

Interesul majorităţii oamenilor este însă, din nefericire, pasiv. Iar de la pasivitate la apatie nu este decât un pas.

Un concetăţean cu care am discutat în mai multe rânduri, mi-a mărturisit la un moment dat că deşi răbdarea lui a ajuns la limită, n-ar încerca pentru nimic în lume ceva asemănător disidenţei. De ce?

«Uită-te în jurul dumitale, mi-a răspuns el. Ai să-i vezi pe toţi solidari cu cei care se încumetă să critice sistemul… Ba ar mai avea şi de adăogat ceva critici noi, la o adică…

Dar imediat ce te-au lăsat, se vor grăbi la învăţământul politic de partid, să nu cumva să întârzie. Acolo, vor arăta o altă faţă şi vor repeta papagaliceşte, cu ochii în broşură, fraze despre „omul nou”. Mai ştii, poate chiar ăsta este „omul nou”, cel cu două existenţe… Nu merită, zău aşa!»

Oponentul meu avea, desigur, dreptatea lui.

Există în marea masă a oamenilor, pe de o parte, o neistovită sete de schimbare a răului existent, în bine; iar pe de alta, un conformism structural şi o indispoziţie, provenind din comoditate şi teamă de a întreprinde ceva în favoarea acestei schimbări spre bine.

Unii spun că este specific românesc acest mod de a înghiţi orice şi a tăcea, de a suporta încă o povară şi a o duce fără crâcnire, de a primi cu resemnare fiecare nouă lovitură de biciuşcă şi a tăcea.

Deşi, din când în când şi din loc în loc se mai aude de câte o izbucnire, spontană ca o revărsare de ape, repede făcută să amuţească, în genere, aprecierea corespunde realităţii: românii par a fi printre cei mai răbdători în faţa stăpânului care-i aşează pe spinare, povară peste povară, iar omul le duce, în continuare, fără să murmure.

Noi nu am avut o răscoală, ca aceea de la Berlin, în 1953. Nu ne-am răzvrătit, cum s-au ridicat maghiarii, în 1956. Deşi poţi auzi uneori spunându-se: «Maghiarii sunt mai liberi decât noi şi au de toate, pentru că s-au răsculat în 1956!» Nici cehii n-au stat cu braţele încrucişate, deşi, la fel ca în cazul maghiarilor, răspunsul pentru ei a fost intervenţia. Iar acum, polonezii, printr-o mişcare de revoluţionare a socialismului, prin respectarea cadrului acestuia. Ceea ce au câştigat ei, este nu numai dreptul de a se organiza în sindicate libere, de a-şi alege singuri reprezentanţii, ci în primul rând, dreptul de a hotărî tot ceea ce priveşte soarta lor peste capul conducătorilor, care nu-şi mai pot permite de a le dicta prin „indicaţii şi orientări de o excepţională importanţă teoretică şi practică”, contrare intereselor lor reale.

Românul în schimb îşi încovoaie din greu spinarea şi tace. Dacă ar fi cel puţin o tăcere ameninţătoare, de

temut! Dar nu, dimpotrivă, de cele mai multe ori este o tăcere convertită în vorbărie. O tăcere deturnată.

Românul ia cuvântul la adunări şi şedinţe, uneori chiar dacă nu i se cere, şi laudă „linia politică generală" a partidului. Iar dacă are şi puţină stofă de lichea intelectuală, şi slavă Domnului, unii o au din abundenţă – articolaşul sau poezioara lui va da din coate să-i apară cât mai în faţă.

Nemulţumirea de masă are pe reversul ei, docilitatea şi conformismul de masă.

Încât, de fiecare dată când pe firele scurte ale partidului se transmite sarcina de a se aduna mulţimi de zeci de mii de oameni, dacă este nevoie şi în câteva ore, sarcina devine ordin.

Drept urmare, în ziua şi la ora fixată, toţi aceşti nemulţumiţi în particular sunt convertiţi fără dificultate în susţinători ai dictaturii personale. Ei sunt mânaţi, de multe ori fără să li se explice unde, de ce şi pentru cât timp, spre piaţa centrală a oraşului sau spre stadion, unde mai întâi vor face repetiţii pentru a striga în cor şi a scanda o lozincă cu numele aiatolahului materialismului dialectic şi istoric geto-dacic, când acesta va descinde încruntat din helicopter.

Există aşadar o pătură întreagă de nemulţumiţi. Cei mai „activi" dintre ei, fără să se manifeste, de regulă realizează duplicitatea în care se complac şi neputinţa unei atitudini.

Marea masă este însă inactivă, în sensul că nemulţumirea nu o manifestă nici cel puţin când rămâne faţă în faţă cu propria ei conştiinţă.

Cufundaţi până peste cap în grijile zilnice, în procurarea extenuantă a mijloacelor de trai, în grijile zilnice care uzează personalitatea, oamenii din această categorie îşi pun probleme doar de strict interes personal.

Se crează la un moment dat impresia că „forţa conducătoare" îngreunează tot mai mult existenţa, cu intenţia vădită de a sustrage cât mai mult oamenii, de la preocupări de ordin general. Independent de incompetenţa

cronică generalizată, aventurismul şi voluntarismul care au dus economia ţării foarte aproape de faliment, adevărată este şi concepţia oficială, după care nu trebuie lăsaţi o clipă să respire, timpul să le fie ocupat la maximum şi supravegheat în fiecare moment. În puţinul timp liber care le rămâne, ei vor fi absorbiţi cu totul de problemele personale, fiecare fiind mulţumit când şi-a văzut desideratele imediate împlinite.

În felul acesta, pentru mulţi problema libertăţii nici nu se pune. Oamenii nu cunosc decât vag gustul ei. Trist de tot este că cei mai mulţi, nici nu şi-o doresc. Odată ce există posibilitatea rezolvării micilor şi marilor probleme în mod individual, nu există niciun pericol pentru sistem.

Din această categorie se desprind acei care în mod eronat consideră că unica formă posibilă a libertăţii este emigrarea. Deci, ei luptă pentru acest drept, de regulă pentru ei.

Dacă această forţă, reprezentând un potenţial uman realmente important datorită tinereţii, capacităţii intelectuale şi fizice a celor decişi să părăsească pentru totdeauna ţara, mânaţi de regulă de considerente economice, ar dori şi ar izbuti să-şi canalizeze dezideratele spre obţinerea în primul rând a celorlalte libertăţi, cum sunt: libertatea presei, libertatea de organizare sindicală independentă sau libertatea de circulaţie, ca să amintesc doar câteva din libertăţile persecutate azi în România, altul ar fi chipul ţării.

Candidaţii la emigrare sunt totuşi deasupra celor care nu au nicio noţiune despre drepturile omului. Ei formează o categorie aparte de disidenţi: paşaportarii. Pe parcursul maratonului lor, ei deschid mai bine ochii la realităţile societăţii ce-şi spune socialistă, din România.

Şi cu cât deschid ei mai bine ochii, cu atât şi securitatea, din înalt ordin de partid, îşi deschide mai larg braţele, să-i strângă la pieptul ei…

„INTELIGHENŢIA” ŞI LIBERTATEA

În multe din ţările răsăritului european, intelectualii sunt sursa principală de disidenţă. Atât intelectualitatea

creatoare, cât şi cea ştiinţifică.

Ce face intelectualitatea românească?

Ea este extrem de divizată.

O pojghiţă foarte subţire a abdicat de la condiţia ei de bază.

În genunchi, cu fruntea la pământ, ea sărută, după cel mai autentic ritual bizantino-otoman, papucul şahinşahului de partid şi de stat.

Combinaţiile lingvistice dintre cele mai sforăitoare au depăşit demult faza lipsei chiar şi celui mai elementar respect faţă de „înalta doamnă, Limba românească”, după cum o numea un poet, supusă acum la cele mai mari cazne din istoria ei, de o pleiadă de meşteri în a scoate panglici pe gură.

Este depăşită orice asemănare şi cu faza superlativelor adresate la timpul respectiv lui Stalin.

Fenomenul, la ruşi, venea şi din tradiţia proslăvirii fără simţul măsurii a ţarilor, de către poeţii de curte.

Obiceiul de a se ridica în slăvi o persoană în viaţă, este pare-se, la noi, cu totul recent istoriceşte. În regimurile anterioare actualului sistem, a existat, după cunoştinţa noastră, o excepţie, când regelui Carol al II-lea i s-a dedicat un volum colectiv de ode în epoca dictaturii regale (1938).

Deci, tradiţia, dacă nu vine de la curtea ţaristă prin intermediul odelor pentru Stalin, vine de la Carol al II-lea, adică, dacă nu de la un regim autocrat străin, de la unul de dreapta autohton.

În plus, filonul tradiţiei naţionale, atât de necesar prezentului oricărui popor, este exacerbat de toţi aceşti ţambalagii în versuri sau proză, pe toate tonurile, tunător şi şoptit, solo şi în cor, până la caricatură.

Avem astfel un tablou aproape complet al unui foarte grav conflict, în care presupuşii intelectuali din această categorie se pot afla cu interesele reale ale societăţii şi vremii noastre.

Nu se poate spune despre ei că sunt victima propriilor lor convingeri sincere, că „rătăcirea” lor este

pornită din adâncul fiinţei, de absolut bună-credinţă, urmând ca în era post-dictaturii personale şi a cultului personalităţii, care va veni fără nicio îndoială mai devreme sau mai târziu, trezirea lor să fie şi ea credibilă, sinceră. Nu, ei ştiu încă de pe acum valoarea reală a convingerilor lor. În ciuda dosarului pe care din spirit de prevedere şi-l fac pentru orice caz cu piese „necomformiste” şi chipurile, critice, sincere sunt doar parvenitismul, lichelismul, dorinţa de zornăială cu orice preţ, fără niciun scrupul, a numelui lor, care, chipurile, aşa intră în conştiinţa publică.

Din fericire, numărul acestor parveniţi este limitat la minimum. Impresia că ar fi mulţi vine de la tălăngile asurzitoare pe care şi le pun la gât şi şi le agită, pentru a nu mai lăsa loc valorilor autentice.

Marea majoritate a intelectualilor îşi consumă în tăcere neputinţa de a schimba ceva.

Nu s-ar putea spune că lipsa de curaj caracterizează cele mai treze conştiinţe din rândul acestora. Dimpotrivă. Dar curajul se menţine între anumite limite şi nu atinge punctele nevralgice ale sistemului. De aceea rareori se întâmplă să deranjeze excelenţele lor partinice.

Fiecare creator, editor, regizor ştie cu exactitate milimetrică, până unde poate merge curajul, să nu deranjeze.

Sistemul autocenzurii este primul filtru, botniţă a curajului, după care treaptă cu treaptă, alte site, una mai deasă decât cealaltă, vor face ca până la urmă, într-o operă finită, autorul să-şi recunoască doar cu aproximaţie intenţiile.

În orice caz, după 1971, anul când întreaga viaţă culturală a fost brusc cufundată într-un nou obscurantism, de tip medieval, avem cu prea puţine excepţii exemple de curaj care să fi şi scandalizat totodată.

Confruntările, puţine câte sunt, s-au mutat acum în culise. Partidul şi-a îmbogăţit experienţa şi şi-a perfecţionat metodele. Decapitările de opere au loc fără public, în curtea interioară. Nu curge sânge pentru ca oamenii să-şi dea seama de proporţiile operaţiei. Dacă ar

curge, el ar inunda strada şi publicul ar realiza mai bine ceea ce bânuie: cum este decapitată o cultură. Creatorul, care este victima reală, chiar şi după execuţii repetate – rămâne în viaţă mai departe – pentru a relua povestea de la început, cu o altă operă, pe care, poate, o va salva.

Reluarea luptei de la început este totuşi o cucerire a acestei intelectualităţi timorate. Şi ea, umăr la umăr cu ceilalţi concetăţeni, puşi cu toţii în faţa opţiunii, alege speranţa. Speranţa deşartă că ziua de mâine va fi cel puţin la fel ca ziua de astăzi şi nu mai rea şi că odată şi odată, un „mâine" va aduce libertăţile mult aşteptate care zac pe hârtie cu mâinile legate şi cu gura pecetluită.

Dar şi acest curaj este o pasăre rară. Cei mai mulţi creatori aleg „cuminţenia" care nu va supăra niciodată pe nimeni deşi ştiu că nici glorie postumă nu le va aduce.

Există un armistiţiu subînţeles între putere şi intelectualitatea creatoare, pentru a o feri pe aceasta din urmă de a deveni sursă de disidenţă. Şi de a o ralia scopurilor ei egoiste.

De voie, de nevoie, intelectualii plătesc tribut ritualului, încât, te şi miri când constaţi cum câte un respectat scriitor se ia la întrecere cu profesioniştii cădelniţei, când i-ar sta mai bine cel puţin să tacă.

Intelectualitatea creatoare nu va deveni sursă de disidenţă şi pentru că vârfurile ei şi-au asigurat un standard de viaţă, privilegii sau cariere, cărora nimeni, sau aproape nimeni nu va avea „uşurinţa" de a le da cu piciorul. Personalităţi ca Saharov, gata să sacrifice o situaţie materială şi privilegii de excepţie în numele unor idei, sunt absolut singulare, iar sacrificiul lor este comparabil numai cu cel al primilor creştini.

Cu cât urcăm mai sus, cu atât miza este mai mare. Şi cu cât miza este mai mare, se vor găsi tot mai puţini, apoi deloc, dispuşi să se sacrifice.

Gestul suprem de revoltă împotriva dictaturii, aflat la dispoziţia intelectualului român revoltat în sinea sa, este refugierea în occident. Abandonând acasă totul, de multe ori o situaţie materiala onorabilă, el îşi ia singur libertatea

de a înfrunta toate greutăţile de pe piaţa liberă a profesiilor artistice. Nimic nu-l mai sperie în faţa perspectivei sărbătoreşti de a scăpa de tutela canoanelor ideologice, a dogmelor partinice care atârnă ca nişte pietre de moară de glezna artistului. Nici faptul că îl aşteaptă şi îl pândeşte pericolul unor noi compromisuri, poate tot atât de nocive pentru arta sa ca şi acelea de care a fugit sau mai rău, ratarea.

Carenţa principală a acestor oameni rămâne teama de a nu se fi proclamat în favoarea libertăţii de creaţie cât s-au aflat în ţară, deci teama de consecinţele unui conflict cu puterea, acea frică din momentul opţiunii care este poate principalul factor descurajant.

În timp ce apucăturile la modă la curtea ţaristă, de acum două secole au fost tocmai de către Bucureşti redescoperite şi inovate, fronda tradiţională a „inteligheţiei" ruseşti sau poloneze nu spune nimic sau aproape nimic scriitorilor şi celorlalţi profesionişti ai culturii şi artelor de la noi. Aceasta este drama reală a intelectualităţii româneşti, de a nu întrevedea perspectiva metamorfozării sale într-o „inteligheriţia".

„CAUZE INDIVIDUALE"

Când adversarii drepturilor omului vor să demonstreze că ei sunt cei care au dreptate, lichidează problema cam la modul următor:

«Ia mai terminaţi cu drepturile şi iar cu drepturile! Mai vorbiţi şi despre datorii!»

Dacă apărătorii drepturilor omului ar trebui să lupte pentru datorii, atunci ar trebui să militeze în primul, rând pentru îndeplinirea obligaţiunilor constituţionale de către acea infimă minoritate, reprezentând noua aristocraţie de partid, precum şi pentru îndeplinirea de către aceasta a tuturor datoriilor în mod egal cu clasele producătoare. Pe masele populare apasă din greu munca şi măsurile de strângere a curelei, scumpirea galopantă a vieţii, criza alimentară, în timp ce minoritatea, pe măsură ce este mai aproape de vârful piramidei, participă din ce în ce mai puţin la toate aceste sacrificii.

În sfârşit, dacă datoria celor mulţi este să-şi ridice ţara prin muncă, datoria celor din vârf este de-a se supune intereselor celor mulţi şi de a se lăsa controlaţi de aceştia şi nu de a decreta, în stilul fostelor monarhii absolutise, ce crede eminenţa sa tovărăşească pentru sărmanii supuşi numiţi cu emfază, în câteva ocazii, „poporul meu”, ce este bine şi ce este rău.

Datoriile sunt pentru toţi, dar le îndeplinesc cu precădere oamenii de rând. Foştii oameni de rând, ajunşi să-i conducă, s-au aristocratizat şi se socot pe viaţă îndreptăţiţi a le dicta ce trebuie şi ce nu trebuie să facă.

Alta este situaţia privind drepturile. Şi în drepturi există o egalitate proclamată de Constituţie. Dreptul egal este deci indivizibil, pentru că există pentru toţi, în mod necondiţionat şi dincolo de orice diferenţe individuale.

Când vine însă vorba de a se trece la realităţi se poate constata următorul tablou: unii au dreptul să îşi exprime opiniile, atunci când sub dicteul automat de sus, de fapt dovedesc că nu au opinie şi laudă sau critică la comandă. În schimb, alţii, când nu se supun cuvântului de ordine şi vor să facă publică părerea lor personală, care diferă de cea dictată, nu numai că opinia le este degrabă gâtuită, dar pierd automat şi celelalte drepturi, inclusiv dreptul la muncă.

Unii au dreptul să călătorească în străinătate, iar alţii nu primesc nici recomandarea de la slujbă, cu care sunt obligaţi să se prezinte la Serviciul de paşapoarte.

Unii au dreptul să demonstreze şi sunt împinşi la aceasta chiar împotriva voinţei lor pentru a scanda lozinci sau un nume de persoană străine intereselor lor reale, în timp ce alţii, când vor să demonstreze în grup sau individual pentru drepturile lor sau ale altora, pentru drepturile omului, sunt drastic sancţionaţi.

Discriminarea crează în mod automat două atitudini faţă de respectarea drepturilor lor, în rândul cetăţenilor.

Un prim efect al discriminării este dezbinarea.

Să luăm, de pildă, tocmai pentru acuitatea ei, problema dreptului tuturor cetăţenilor, în virtutea

egalităţii faţă de Constituţie, de a avea un paşaport turistic, de călătorie în străinătate, pe baza căruia să plece când doresc, unde doresc, pe cât timp doresc şi să se înapoieze acasă, la fel, când doresc, fără niciun drept din partea nimănui de a le crea oprelişti.

De acest drept se bucură numai o parte din cetăţeni, dar nici ei integral. El se oferă ca un fel de răsplată pentru buna purtare, acasă şi în străinătate.

Regimul unipersonal din ţară nu are niciun dram de încredere în cetăţenii ţării. Aici, membrii de partid sunt egali cu ceilalţi cetăţeni şi cu toate că ei fac parte din „avantgarda clasei muncitoare", încrederea în ei este, la fel, la pământ.

Până ce solicitantul nu primeşte din partea şefilor de la locul său de muncă o aprobare sub forma unei adeverinţe, care este de fapt garanţia acestora precum că este „cuminte", dată organelor de Securitate, supusul nu se poate bucura de dreptul lui constituţional.

Condiţionarea dreptului devine de la bun început privilegiu, iar privilegiul anulează egalitatea.

Într-o ţară în care democraţia n-ar fi pe toate drumurile crucificată, ca în România, purtând pe gât placarda: „Democraţie socialistă", privilegiul acesta sau altele, ar produce scandaluri de presă, care n-ar înceta până la lichidarea lui. În ţara noastră însă, presa este chiar a celor care au lichidat libertatea presei, iar cei care ar avea ceva de spus sunt nevoiţi să tacă.

Primii care ar trebui să constate aberaţia şi să respingă privilegiul ar trebui să fie înşişi sărmanii „privilegiaţi". Şi „sărmani" şi „privilegiaţi", pentru că oricând, la cel mai neînsemnat pas greşit, la cea mai slabă „fluierătură în biserică", vor fi asvârliţi în cealaltă categorie. Ei nu pot fi siguri nici că vor mai primi paşaportul a doua oară, după ce l-au primit o dată şi fără să li se explice cauza refuzului.

„Sărmanii privilegiaţi" ştiu prea bine toate aceste lucruri, încât oameni mai cuminţi decât cei care au avut un paşaport turistic sau pot spera să-l obţină, nu sunt..

Din motive multiple, uneori de înţeles, dar de cele mai multe ori de condamnat, ei se închid în egoismul lor şi nu vor fi decât poate numai în cele mai tăinuite cute ale eului lor alături de cauza generală, care le aparţine şi lor.

Sistemul ştie să folosească, cu destulă măiestrie, nimic de zis, această pârghie de descurajare a unui eventual neconformism, care este cărticica verde, paşaportul.

Din această pricină, sărmanii „privilegiaţi" nu vor lua niciodată, cu excepţii în stare să trezească uimirea, apărarea drepturilor omului. Iar dacă aceasta s-ar întâmpla, indignarea fariseilor ar atinge note patetice.

Aceasta este categoria de cetăţeni care formează statisticele oficiale puse pe masa conferinţelor internaţionale, prin care Bucureştiul se laudă că îndeplineşte Acordul final de la Helsinki, paragrafele privitoare la drepturile omului, că stimulează turismul, contacttele individuale etc., etc.

Pot fi cifre de ordinul zecilor de mii. Atâta vreme însă cât din valiza diplomaţiei româneşti nu este scoasă şi cealaltă listă, de fapt cartea neagră cu numele cetăţenilor care se află de cealaltă parte, având un număr secret de poziţii, nicio cifră privind turismul nu va fi convingătoare.

Atâta timp cât vor exista două categorii de cetăţeni, orice consideraţie privind contactele, turismul etc., vor fi simple vorbe goale.

De cealaltă parte se află claustraţii.

Din marele său respect pentru om – partidul se jură doar că îl are – nu coboară până acolo în a explica celor claustraţi de ce i-a claustrat: în public, în particular, în colectiv sau individual, în scrisorile care cuprind refuzul.

El nu explică de ce frumoasa noastră patrie a fost transformată de el, pentru această categorie de cetăţeni, într-un fel de ţarc obligatoriu, un spaţiu din care nu au voie să iasă. Iar un spaţiu din care nu ai voie să ieşi, în care eşti ţinut cu forţa, împotriva voinţei tale, chiar dacă patrie se numeşte, tot a închisoare seamănă.

În faţa acestei încălcări evidente, claustraţii sunt puşi

la o veritabilă încercare: să se supună şi să accepte sfidarea la lumina zilei a Constituţiei sau să determine prin puţinele mijloace care le stau la dispoziţie, respectul legii de către cei care au pâinea şi cuţitul.

Este un moment de opţiune care îi ajunge mai devreme sau mai târziu pe toţi, în multe împrejurări ale vieţii, când sărmanul „privilegiat" într-un domeniu constată în altă parte că este frustrat de un drept al său, ca om.

Ce fac toţi aceşti oameni?

Aici intervine cel de-al doilea efect al discriminării în faţa libertăţilor sau egalităţii în drepturi, proclamată de Constituţie.

Normal ar fi ca ei să nu se supună arbitrariului şi să-i constrângă pe demagogi, pe caţavencii de tip nou, să fie respectoşi cel puţin faţă de Constituţia pe care ei au compus-o, ei au votat-o şi tot ei o încalcă.

Într-un regim democratic, libertatea presei ar regla cel puţin o parte din abuzuri, altele ar fi înlăturate prin libertatea organizării sindicale, prin libertatea protestului colectiv sau individual. După cum pluralismul politic şi tragerea la răspundere a factorilor de execuţie, ar fi realizate de un Parlament sau Adunare Naţională cu puteri reale şi nu manevrate de sus.

Ce se întlmplă însă într-un regim cum este cel din ţara noastră? Oamenii rămân dezarmaţi.

Aflaţi în faţa opţiunii, normal ar fi ca ei să aleagă protestul. Menţiunea de tradiţie marxistă după care proletarii nu au de pierdut decât lanţurile, se potriveşte astăzi mai mult decât oricând românilor.

Concetăţenii noştri se tem însă ca subtilelor sau mai puţin subtilelor lanţuri deja existente, să nu li se adaoge altele noi.

Atunci, nu le mai rămâne decât căciuleala, „Să trăiţi, tovarăşuz!", cu audienţă sau fără, replică la „Săruz mâna, conaşule!" de altă dată, însă însoţite de rugăminţi „cu lacrimi în ochi" şi „din tot sufletul".

Într-un fel, această neagră lipsă de democraţie,

patronată de partidul care singur, prin câteva persoane elaborează, decretează, dictează unui popor întreg legi care se referă la tot, de la treburi publice mari, până la chestiuni personale, se răzbună asupra lui însuşi.

Tone de hârtie sunt consumate lunar de cei care compun memorii, plângeri şi scrisori, prin care oamenii cer, cer şi iar cer, ceea ce de fapt celor mai mulţi li se cuvine prin lege şi adresate toate, personal, unui singur om.

Ele sunt de fapt adresate tot celor care prin poziţie se află la originea abuzului şi încălcării, dreptului solicitantului şi care, se înţelege, nu vor lua măsuri împotriva propriilor concepţii găunoase şi reacţionare, ca şi împotriva propriilor funcţii.

Totuşi, unele nedreptăţi sunt înlăturate. Numeroase cazuri concrete sunt analizate cu bunăvoinţă şi rezolvate în mod fericit. Este însă acesta nu doar semnul unei bunăvoinţe omeneşti pur şi simplu, ci al bunăvoinţei suverane, care iradiază asupra supusului venit cu căciula în mână şi păşind în cabinet pe vârfuri, cu frica lui Dumnezeu.

Avalanşa de scrisori, sesizări, plângeri ale oamenilor muncii nu duce şi la eradicarea cauzei care generează un gen sau altul din abuzuri, nici cel puţin la măsuri de ordin general.

Înlăturarea cauzelor ar însemna instaurarea unei ordini interioare bazate pe respectarea omului şi a drepturilor lui imuabile. Încât, numeric, oricât de multe cazuri individuale ar fi rezolvate în mod fericit, cum cauza iniţială continuă să persiste, alte tone de hârtie, scrise de alţi petiţionari, vor lua locul celor consumate anterior.

Nu cei care scriu scrisori şi iar scriu sunt în culpă, ci sistemul pus la punct de partid, care preferă să corecteze doar individual lipsa drepturilor, pe care le răpeşte tuturor.

Concetăţenii noştri au învăţat bine lecţia şi aplică pe scară largă metoda „aranjamentului” individual şi exemplele se află la îndemâna oricui pentru toate ocaziile.

Uimeşte însă adoptarea „aranjamentului individual”

de către o forţă politică atotputernică în ţară, care este partidul. Scrisoarea, memoriul, plângerea preferate de partid mijloacelor politice sunt aranjamente impuse de el individului, pentru dezarmarea lui.

În aceasta rezidă o cauză a slabei, iar în anumite perioade, a totalei lipse de disidenţă din ţara noastră.

În timp ce respectarea drepturilor omului reprezintă astăzi o cauză naţională, a tuturor, cei care vorbesc în numele poporului român, aflaţi la originea tuturor încălcărilor, adoptă şi recomandă tactica rezolvării individuale a diverselor „cauze", desprinse dintr-un tot.

Sub presiunea metodelor dure sau subtile, sau a ambelor laolaltă, cei oprimaţi cedează, fericiţi că în ceea ce îi priveşte, „cazul lor personal" a fost rezolvat.

DE FAPT, O CALAMITATE NAŢIONALĂ

Pentru a se evita o schimbare impusă de muncitorime de jos în sus, aşa cum s-au petrecut şi se petrec lucrurile în Polonia, la noi se aruncă praf în ochii oamenilor. Aşa s-a încetăţenit „rotaţia cadrelor" sau dacă i-am spune pe nume, farsa „pomului cu vrăbii".

Când schimbările nu mai pot fi evitate, pentru a împiedica o situaţie limită puterea vine la „pomul cu vrăbii", atrăgând atenţia tuturora că va urma un număr extraordinar de democratic. Pentru a convinge publicul nepăsător, în răpăitul tobelor este scuturat pomul şi păsărelele se împrăştie.

Crede – nu crede, lumea trebuie să ştie că vechea ordine a fost schimbată. Şi într-adevăr, când vrăbiile se întorc la pom, fiecare se aşează pe o altă ramură, în afară de una singură care deşi a decretat principiul, nu-l aplică decât celorlalţi.

Pentru a se demonstra că „pomul cu vrăbii" este un lucru serios, o vrabie – două sunt lăsate pe delături, fără portofolii, căpătând încadrarea de ţapi ispăşitori.

Lumea ştie că „pomul cu vrăbii" este o cacealma şi că el a rămas, în fond, acelaşi de mai înainte.

Problema libertăţii va continua să fie soluţionată de fiecare, numai pentru el.

Nemulţumirea, neputându-se aduna într-o manifestare colectivă şi exprima pe căi normale prin atitudine civică, refulează undeva. Ea refulează în dorinţa de fugă, de scăpare din această realitate; pe căi legale, iar dacă nu se poate astfel, prin evadare, ca dintr-o închisoare. (Ce i-a determinat oare pe cei douăzeci de oameni şi pe tânărul pilot de 27 de ani, cu riscul vieţii, să fugă în vara anului 1980, în condiţii de-a dreptul senzaţionale, cu un avion utilitar, de la Arad, aterizând în Austria? Nu o sete de aventură, ci dorinţa de eliberare cu orice preţ din această realitate.)

Acest fenomen al dorinţei cetăţenilor de a-şi lua lumea în cap, fiind specific ţărilor cu regimurile cele mai opresive, din nefericire pentru noi toţi aşează România deceniului al optulea în rândul acestor regimuri.

Exprimarea pe căi legale a dorinţei de a trăi într-un cu totul alt mediu geografic şi politic este în ton cu soluţia oarecum tolerată, a rezolvării pe căi individuale a diverselor cauze ale omului.

Dorinţa de a emigra, indiferent ce o generează, este însă categoric un act politic. Dincolo de motivele economice ale multora stă respingerea viziunii partidului asupra propriei sale fizionomii şi chemări, este respingerea teoriei despre sine a partidului, prin care el ar fi predestinat de istorie, după ce şi-a lichidat fizic ori moral toţi partenerii politici din anii 1944-1948, unii din ei utilizaţi pentru a cuceri puterea, să realizeze „fericirea poporului”. Este respingerea univocă a modului cum se realizează în practică această „fericire”.

Votul de blam este acordat concepţiei partidului despre sine şi societate nu de foştii săi adversari, care practic, câţi au mai supravieţuit în interior, nu mai au nicio valoare politică, ci de cei în numele cărora se socoate îndreptăţit a vorbi: de oameni din rândul claselor de bază ale societăţii, ale producătorilor de bunuri materiale.

Dintre ei, cei mai mulţi sunt tineri şi foarte tineri, adică oameni formaţi sau chiar născuţi „sub soarele luminos al socialismului” de „lumina” căruia vor să fugă

cât mai repede şi dacă se poate, geografic, cât mai departe.

Tendinţa oficialităţilor de a soluţiona problema libertăţilor şi drepturilor omului pe baze individuale nu a rămas fără urmări şi pentru ele.

Cum pentru indivizi, exprimarea dorinţei de a părăsi legal ţara este comparativ cu o atitudine militantă, civică, relativ mai lipsită de pericole, numărul „cauzelor individuale" a crescut în asemenea măsură, încât a atins demult caracterul de „cauză generală". Mai mult, s-a ajuns la o psihoză şi de fapt o calamitate naţională.

La rândul său, mecanismul politic şi de stat, care se află la originea acestei psihoze, face orice pentru a împiedica extinderea ei şi nimic pentru a schimba cauzele ce determină sentimentul real de inutilitate şi posibilităţile din ce în ce mai reduse de realizare a personalităţii lor, pe care foarte mulţi oameni le trăiesc în modul cel mai dramatic.

Sistemul este cel care a creat problema emigraţiei şi el este, în ultimă instanţă, răspunzătorul moral în faţa viitorului de pierderea pentru ţară a unui potenţial ştiinţific, cultural, tehnic de o valoare incontestabilă şi de drama dezrădăcinării multora dintre oameni, cărora le-ar trebui foarte puţin, nu cu mult mai mult decât li se oferă acum, pentru a nu-şi pune nici ipotetic problema emigrării.

Partidul adoptă politica struţului, refuzând cu îndârjire să soluţioneze cauzele, pentru că aceasta ar însemna instaurarea unei noi ordini interne, bazate pe o democraţie autentică.

Singurele sale măsuri sunt îndreptate împotriva celor care, sinceri cu sine şi sinceri într-un dialog sui-generis cu puterea, s-au decis să-i repudieze deschis politica.

Niciodată însă, la rândul său, partidul nu a avut un singur moment de sinceritate faţă de oameni şi faţă de condiţiile reale din interior.

Regimul unipersonal n-a riscat de pildă nici pentru o zi să repete experienţa Iugoslaviei, ţară cu acelaşi sistem social, cu care avem comune, nu numai o graniţă, ci şi o

serie de permanenţe de politică externă.

Cinstit cu cetăţenii săi şi cu încredere în ei, atunci când nu le-a putut asigura locuri de muncă bine plătite şi un nivel de viaţă corespunzător, sistemul iugoslav a dat oamenilor libertatea să plece, fără să prezinte acest fenomen ca pe o înstrăinare tragică.

În realitate, nu putea fi vorba de o înstrăinare şi atât mai puţin tragică, cu cât iugoslavii având asupra lor în permanenţă paşaportul ca un buletin de identitate, se întorc acasă ori de câte ori doresc, fără frica de a nu mai fi lăsaţi să plece înapoi. „Acasă”, adică acolo unde au casă şi masă. Iar atunci când consideră că au acumulat suficient, ei se întorc în ţară şi-şi reiau în satul sau oraşul de reşedinţă locul de cetăţeni şi gospodari. Cu o situaţie materială îmbunătăţită şi cu o experienţă tehnică superioară, după contactul cu tehnologia apusului, care singur reprezintă pentru economie un tezaur.

Doar din exemplul Iugoslaviei concetăţenii noştri pot vedea cum o singură libertate, libertatea de circulaţie, generează la rândul ei alte libertăţi, binefăcătoare pentru om şi pentru ţara lui.

Regimul neostalinist de astăzi din România, moştenitorul stalinismului „clasic” din anii ⁋50 şi executorul lui testamentar în condiţiile actuale, ştie că aşa cum o plantă tinde spre lumină şi soare, tot aşa şi cetăţenii asupra cărora îşi exercită dictatura năzuesc spre libertatea pe care alţi oameni din alte ţări o au, dar care lor li se refuză.

Din această pricină, el păzeşte bine graniţele. Paradoxal, ele sunt păzite bine nu atât împotriva pericolului eventualilor intruşi, cât mai ales de proprii cetăţeni, fapt de domeniul absurdului şi care nu se pune nici la ţara vecină, nici la o altă ţară ai cărei cetăţeni sunt liberi să circule.

Aşa cum o libertate generează alte libertăţi, o reacţie în lanţ se produce şi la suprimarea unei libertăţi primare: ea atrage după sine în mod automat suprimarea unei serii întregi de alte libertăţi.

Urmează un nou efect: statul opresor depune un efort din ce în ce mai mare în acest sens, întreţinând un aparat specializat, din ce în ce mai umflat, parazit pe cheltuiala celor mulţi. Este fenomenul la care asistăm astâzi, în România, vizibil fără niciun efort, în ciuda unor încercări de a se masca evidenţele.

Conducătorii n-au realizat până astăzi, ideea simplă, de bun simţ, că românii nu sunt mai puţin patrioţi decât cetăţenii altor ţări şi de aceea prin dăscăleala patriotardă dau lecţii poporului, în timp ce faptele dovedesc că singurul lor ataşament real este cel faţă de funcţiile lor.

Ei n-au realizat adevărul, conform căruia, dacă ar fi liberi să circule, şi românii, asemenea cetăţenilor altor ţări, s-ar întoarce acasă şi nu şi-ar abandona agoniseala, locuri natale, prieteni, morminte ale părinţilor şi amintiri, fugind sau visând să evadeze, uneori, numai cu ce au pe ei şi cu singura zestre care le va aminti că s-au născut la Carpaţi sau Dunăre: limba română, limba lui Eminescu. Pe care însă copiii lor nu o vor mai vorbi.

Psihoza emigrării este, de fapt, darul pe care regimul de dictatură unipersonală şi-l face pentru priceperea şi cinismul cu care suprimă libertăţile.

„ŢARA NOASTRĂ AUR POARTA”…

În hotărârea tuturor oamenilor decişi sa ceară emigrarea sau să nu se mai înapoieze acasă din călătoria în străinătate, sistemul vede ceea ce este adevărat: falimentul politicii sale.

Pentru a-l ascunde, cel puţin pentru cei care vor să plece legal, ar fi trebuit să nu mai existe deloc emigrare: ca în Rusia lui Stalin.

Trăim însă alte timpuri, iar o ţară mică nu-şi poate permite totul cu cetăţenii săi, fără riscul de a se izola de lumea exterioară.

Atunci îi trebuie, cel puţin redusă cifra de emigrare. Pentru a o micşora în mod „natural”, ar trebui să se schimbe cauzele. Aşa ceva pentru un regim neostalinist este de neconceput: ar trebui să-şi schimbe natura. O deschidere a frontierelor, aşa cum năzuieşte populaţia,

fără ca regimul să şi modifice structural politica sa internă, s-ar transforma într-o catastrofă naţională, prin fuga simultană a zeci de mii de români, într-un exod similar celui din primăvara anului 1980, când zeci de mii de cubanezi au invadat ambasadele latino-americane de la Havana şi s-au refugiat în ţările vecine.

Aşadar, ce-i de făcut pentru reducerea numărului celor ce se decid să emigreze?

Faţă-n faţă se află două forţe absolut inegale: pe de o parte aparatul de stat atotputernic, trufaş, dispunând de un arsenal nesfârşit de arme, iar de cealaltă parte individul umil, cu posibilităţi de rezistenţă limitate, dar care fără să-şi închipuie că este David care îl înfrânge pe Goliath, îşi ia totuşi inima în dinţi şi preia toate riscurile războiului de uzură cu statul, război care poate dura ani de zile, fără certitudinea că va ieşi învingător.

Din momentul când primeşte din partea individului votul de blam sub forma cererii de emigrare, sistemul declanşează împotriva acestuia un război necruţător. Deci, nu acţionând asupra mijloacelor sale de sugrumare a libertăţilor, care ar lichida problema, ci trecându-l tot pe individ printr-o inchiziţie instituţionalizată, el speră să reducă numărul celor care s-au decis să-şi ia adio de la societatea socialistă multilateral desvoltată.

Există şi aici excepţii, ca în orice domeniu de activitate: un anumit context internaţional poate determina autorităţile să fie mai bune, umane chiar şi atunci o serie de cazuri „individuale” se rezolvă imediat, după ce au aşteptat, poate, ani de zile.[1]

Ostilităţile împotriva candidatului la emigrare sunt declanşate pe mai multe fronturi deodată.

La început, se deschide frontul presiunilor psihologice.

---

1 Aceasta se întâmplă în preajma reînnoirii, de către Congresul Statelor Unite a clauzei «Naţiunii celei mai favorizate», în preajma unor vizite de stat, la intervenţia directă a unor personalităţi politice sau, reînviind practici ale unor epoci revolute, prin răscumpărarea oamenilor, de data aceasta, pe valută forte.

Când rândurile solicitanţilor de a emigra s-au îngroşat peste măsură, a fost inventată aducerea „candidatului” în faţa adunării generale a angajaţilor întreprinderii.

Se pune la punct o regie corespunzătoare pentru stigmatizarea împricinatului.

Pentru intimidare, adunarea are de regulă mai multe sute de participanţi.

Se ştie că de cele mai multe ori lipsa de experienţa îi poate înfrânge de la început pe cei timizi.

Cel decis să emigreze devine în faţa adunării un acuzat, vinovat de un adevarat delict. Inhibiţia şi timorarea sunt dinainte calculate. De aceea, regula scenariului prevede desfăşurarea adunării ca un fel de proces care se deschide cu întrebări puse „acuzatului”, la care acesta trebuie să răspundă.

Cele mai grele întrebări sunt cele referitoare la motivele emigrării, dar răspunsurile niciodată nu satisfac prezidiul. Acesta are o sarcină precisă: să-l discrediteze pe cel pus în discuţie, pentru a tăia pofta altora de a-i urma exemplul.

După întrebări, urmează luările de cuvânt pregătite prin sarcină, în care câţiva stâlpi de şedinţe îşi exprimă „indignarea legitimă”, „în numele întregului colectiv”, pentru intenţia celui pus în discuţie.

Sub presiunea psihologică a adunării, cel supus acestei prelucrări poate da înapoi şi renunţa public la intenţia lui. El va fi iertat de păcate, reluându-şi, zice-se, locul în mijlocul „tovarăşilor săi de muncă”. „Iertarea” este şi ea de faţadă, pentru că o tinichea invizibilă este din acel moment agăţată de coada dosarului de cadre a cetăţeanului respectiv. „Tinicheaua” va zornăi mult timp de aici înainte. Suspiciunea îl va însoţi pretutindeni. El va fi totdeauna primul candidat la măsurile de reducere a personalului şi deloc la obţinerea unui drept al lui, ca mutarea într-o locuinţă corespunzătoare, promovarea profesională cinstită conform pregătirii, după cum niciodată nu va mai vedea un paşaport, nici pentru o

excursie până la Ruse, în Bulgaria.

Există însă şi suficiente exemple când, ştiind că nu mai au nimic de pierdut, ci doar de câştigat, împricinaţii au rezistat bombardamentului regizat al şedinţei, cu o tenacitate care a putut sta ca un junghi în coasta frazelogiei partinice.

Atunci, la propunerea prezidiului se iau pentru început măsuri administrative împotriva împricinatului, cum ar fi trecerea într-un post şi mai rău plătit, anticamera concedierii definitive, ori direct desfacerea contractului de muncă.

Este o autentică înfrângere a puterii de către omul mic şi slab. Aceasta a fost însă numai repriza primă. În culise, se pregătesc şi alte încercări, unele mai stupide decât altele.

Infrângerile publice suferite de sistemul de presiune asupra omului a determinat ca adunările generale în plenul angajaţilor să nu fie o regulă, mai ales acolo unde se ştie că scenariul s-ar putea prăbuşi. Încit, ele sunt tot mai des înlocuite prin comisii restrânse, de întreprindere.

După trecerea prin unul din cele două purgatorii, undeva, într-un for misterios, se decide pe mai departe soarta solicitantului.

Cererea lui poate fi respinsă chiar dacă aparent a obţinut prima victorie. Este motivul pentru care acesta aşteaptă cu destulă emoţie cea de a doua încercare a puterii sale de rezistenţă psihică.

Este încă un mod de a fi pus la încercare prin acel: „Răspunsul vi se va comunica acasă”, fără precizarea perioadei aproximative, când urmează să-l primească.

Până la invitarea lui în faţa celei de a doua comisii, pot trece săptămâni, chiar şi luni de zile.

A doua este o comisie judeţeană pentru provincie şi de sector, pentru capitală, compusă din reprezentanţi ai partidului, ai UTC-ului şi ai ministerului de interne. Ca şi în faza anterioară, împricinatul se află într-un duel verbal inegal şi ca număr şi ca poziţie de forţă. Cei care sunt mulţi atacă, el se află în defensivă, încercând să-şi pledeze

cauza. El ştie că nu are ce pierde dacă va spune lucrurilor pe nume, ci numai de câştigat – libertatea. De aceea nu-şi mai ascunde gândurile şi nu de puţine ori contraatacă.

După încă o aşteptare nouă, de durată nedeterminată, diferită de la caz la caz, cel care a depăşit toate aceste etape trece în faza a doua, a aşa-numitelor „formulare mari”.

Completarea acestora îl umple pe solicitant de speranţe noi. Când i se va răspunde şi la acestea afirmativ, nu va avea decât de adus teancul de acte, cerut pentru a obţine paşaportul. Şi de dat în fiecare zi copiilor de mâncare, pentru că slujba este pierdută sau abandonată (altminteri nu pot fi obţinute actele necesare).

Şi în această fază, ca şi în cea precedentă, răspunsul este ca opera destinului: nu se ştie când va veni.

Un aspect al tracasărilor şi războiului psihologic al statului împotriva individului, este respingerea cererii lui, după ce i-a dat speranţe. Un moment de slăbiciune, de dezamăgire, de pesimism din partea lui şi toate sacrificiile, lupta, privaţiunile pe ani de zile s-au dus pe apa sâmbetei, fără rezultat.

Astfel, lupta candidatului la emigrare devine un fel de pariu cu partidul şi cu statul. El nu ştie că şi rămânând, a câştigat. Sau mai ales, rămânând. Şi nu ştie că abia când va ancora la noile ţărmuri pe care şi le închipuie ideale, îşi va mai pierde o serie de iluzii, privind mult timp înapoi, nu cu mânie – aceasta îi va fi trecut, ci cu totul cu alte sentimente..

Factori de presiune dintr-o altă categorie sunt puşi în funcţiune de către imensa maşinărie birocratică a statului, care îşi propune două scopuri: să slăbească puterea de rezistenţă a individului prin deposedarea lui de orice mijloace de existenţă pe de o parte, iar pe de alta, prin descurajarea lui în faţa muntelui de hârţoage, pe care statul îl pretinde sub formă de tot felul. Când maşinăria birocratică a fost pusă în mişcare, deseori alte acte şi formalităţi, însoţite de alergătura de rigoare sunt necesare pentru a obţine un singur act, după care la al doilea

povestea se reia de la început.

Interesant este şi faptul că maladia birocratică a sistemului devine brusc fobie la acte când este vorba să permită cetăţenilor săi posesori de paşapoarte să plece şi cu cele mai stricte documente personale, cum ar fi de pildă actul de naştere sau dovada anilor munciţi.

Cu toate hopurile ridicate de birocraţie în calea individului, viaţa dovedeşte ca pe măsură ce noi piedici sunt inventate, oamenii învaţă să le facă faţă, antrenându-şi voinţa şi tenacitatea.

O categorie separată de factori de presiune se compun din acţiunile diplomatice de culise ale statului, neinformarea şi ţinerea în ignoranţă a cetăţeanului privind acordurile încheiate. La aceasta, se adaogă ţinerea cu rea intenţie în ignoranţă a solicitanţilor, privind regulile de obţinere a vizelor de reşedinţă şi de stabilire în alte state.

Între mai multe ţări occidentale pe de o parte şi România, pe de alta, există înţelegeri prin care vizele sunt desfiinţate. Că acele ţări cu care exista acorduri aplică suspendarea vizelor indiferent de culoare, respectiv de categoria paşaportului, indică faptul că ele îi tratează pe români în mod egal, ceea ce înseamnă în ultimă instanţă respect. Pe baza acestei suspendări a vizelor cu Austria, românii care doreau să fugă de acasă definitiv, cereau un paşaport pentru aceasta ţară de unde îşi continuau drumul spre punctul final de destinaţie. Nu putem preciza la iniţiativa cărei părţi, la urma urmelor aceasta nu are prea mare importanţă, cert este ca la un moment dat, duhul sfânt al egalitaţii, nu mai pogoară şi asupra paşapoartelor albastre, ale candidaţilor la emigrare. De la data fatidică a intrării în vigoare a noilor reguli, români cu paşapoarte de plecare definitivă se întorc dezamăgiţi şi dezarmaţi de la ambasada austriacă. (Paşaportul respectiv este valabil pentru o singură ţară, cea solicitată, cu el nu se poate pleca decât într-o singură direcţie şi numai pe un itinerar direct).

Atunci cetăţeanul constată noua realitate: în războiul pe care statul îl duce necontenit împotriva lui, s-a mai

adaogat o stratagemă. A fost lăsat să se bată şi i s-a acordat un aparent câştig de cauză, pentru o ţară care nu-i primeşte, nici cel puţin în tranzit. Abia atunci, cel tras pe sfoară atât de iscusit îşi dă seama de ce în ceea ce îl priveşte lucrurile au mers mai uşor decât la alţii: pentru că statul-pisică a vrut să se mai joace puţin cu individul-şoricel.

Organele de stat cunosc bine cu cine a încheiat acorduri, cine refuză reunificarea familiilor pentru rude de gradul al doilea sau dimpotrivă, care este ţara care continuă să primească emigranţi, în timp ce omul de rând nu numai că nu cunoaşte nimic din toate acestea, dar îşi închipuie chiar, în mod eronat – că este suficient să posede un paşaport de emigrare – pentru a se stabili în ce ţară doreşte. El se dumireşte pe parcursul maratonului său psihologic asupra tuturor chestiunilor care îl privesc. Nicio informaţie ajutătoare nu transpiră de la cei însărcinaţi a avea contacte cu cetăţeanul, ci, dimpotrivă, ele sunt închise cu şapte lacăte.

Cu cât este mai sigur că cetăţeanul are şanse mai puţine sau deloc să obţină intrarea într-o ţară pentru care a cerut un paşaport, fără să se asigure că va fi şi primit acolo, în timp ce serviciul respectiv este bine documentat asupra faptului că ţara cu pricina nu primeşte emigranţi, fiind vorba de fapt de o aberaţie, cu atât mai uşor i se va elibera documentul respectiv.

Oricum, autorităţile doar că nu-şi râd în barbă, încolo ştiu dinainte că mult visatul paşaport pe care candidatul la emigrare, după atâta chin şi zbucium, şi-l pipăie în buzunar fără să-şi creadă ochilor că este adevărat, valorează exact cât greutatea lui predat la vreun centru de colectarea deşeurilor de hârtie şi că nu va putea călători cu el decât tot numai cel mult până la Comloşul Mare, ca şi cu buletinul de identitate.

Atât corectitudinea cât şi generozitatea ar fi impus din partea autorităţilor ca întâia condiţie pentru completarea formularelor de către un cetăţean care îşi exprimă dorinţa să emigreze, să fie nu trecerea prin

colimatorul inchiziţional al diverselor şedinţe şi comisii de desfiinţare ca om, ci dovada că va fi şi primit acolo unde doreşte să plece. Dar de la cine să avem pretenţia să fie şi corecţi, dar mai ales generoşi?

Cum procedează însă statul cu cetăţenii săi? Războiul cu ei se duce mai mult prin cinism, decât prin înfometare.

Râmânând la exemplul dat, tocmai după ce s-a închis uşa de intrare în Austria pentru posesorii unui paşaport albastru, s-au eliberat mai multe documente de emigrare spre această ţară, decât oricând.

Cu acest tertip, adevărată găselniţă, se speră în obţinerea unui veritabil capital politic.

Când la Serviciul de paşapoarte, unul din cei refuzaţi a întrebat ce ar urma să facă în acest caz, în locul unui sfat realist, funcţionarul-ofiţer i-a răspuns politicos, dar dojenitor:

— Ai văzut? Noi respectăm drepturile omului! Alţii nu le respectă! Pe mine mă întrebaţi ce este de făcut? Du-te şi declară greva foamei în curtea ambasadei, să-i obligi să le respecte şi ei, voi, care faceţi atâta tapaj de aceste drepturi când veniţi la noi!

Funcţionarul era oglinda vie a conştiinţei autorităţilor, jenate de frecventele greve ale foamei şi de demonstraţiile de protest ale unor români din străinătate, care ajung să recurgă la mijloace limită pentru a şi-i aduce la ei pe cei apropiaţi, sechestraţi în ţară.

La replica primită, omul rămase perplex şi derutat. În acea clipă, poate şi după aceea, el o fi crezut că într-adevăr vinovaţi de nerespectarea drepturilor omului sunt aceia care nu i-au acordat intrarea, deşi faţă de el, cetăţean străin, nu aveau nicio obligaţie; şi nu cei care i-au refuzat dreptul de a pleca şi a se şi întoarce cu un paşaport turistic, deşi conform Constituţiei aveau obligaţia să i-l dea.

Care este rezultatul acestei ultime ofensive psihologice asupra omului? Zeci şi sute de oameni cu paşapoarte albastre, de emigrare, în buzunar, de lunea

dimineaţa până vinerea la prânz, refuzaţi într-un loc, bat la porţile altor ambasade şi consulate occidentale.

Pretutindeni sunt refuzaţi cu politeţe.

Ca în proverbul: «Ţara noastră aur poartă, noi cerşim din poartă-n poartă»!

Există prin simetrie două situaţii critice în chestiunea emigrărilor: unii cer reunificarea familiilor sau căsătoria cu cetăţeanul altei ţări, dispunând de o viză de stabilire în ţara unde sunt aşteptaţi, dar autorităţile nu le dau satisfacţie cu uşurinţă sau deloc; alţii dispun de un paşaport de emigrare, fără o intrare într-o ţară, paşaport acordat cu relativă şi suspectă bunăvoinţă, sensul căreia petiţionarul o desluşeşte numai când descoperă că nu poate pleca cu el nicăieri.

În sfârşit, pentru unii dintre ei se face lumină: o ţară, nu cea la care s-a înscris iniţial, îl primeşte ca emigrant, de pildă, Statele Unite.

Din nou cetăţeanul nostru este în al nouălea cer de bucurie. Cercul vicios în care s-a învârtit este spart. O asemenea zi a mai trăit numai când a obţinut paşaportul, crezând că din acel moment toate grijile au luat sfârşit. La fel şi acum. Un singur „amănunt” ar mai fi de rezolvat: să schimbe şi pe paşaport destinaţia, altminteri, în continuare, nu-l poate folosi.

Din nou, a câta oară se află la ghişeul Serviciului de paşapoarte pentru a-şi formula ultima doleanţă din relaţiile sale cu această instituţie. Fireşte, este cunoscut acest paşaportar care şi-a prelungit viza de şedere în propria ţară deja de câteva ori şi de alte numeroase ori a venit cu alte numeroase probleme.

Şi acum angajatul de la ghişeu îl ascultă cu relativă răbdare, apoi îi răspunde imperturbabil:

— Să pleci acolo unde scrie pe paşaport!

ŢARĂ FĂRĂ DISIDENŢI,

ŢARĂ FĂRĂ LIBERTĂŢI…

În trecut, stalinismul a ridicat funcţia represivă a statului, la un moment dat, pe primul loc.

După ce partidul a lichidat fără niciun scrupul, până

la ultima, toate formaţiunile politice care-i stăteau în cale, şi-a pus problema de a aduce o oarecare moderaţie funcţiei sale represive. Aceasta, după ce a fost o bună bucată de vreme îndreptată orbeşte şi împotriva unor oameni din păturile muncitoare.

În declaraţiile sale cu caracter oficial, partidul delimitează epoca stalinistă depăşită, de cea prezentă, care ar fi început în 1965, odată cu al IX-lea Congres. Aşadar, partidul îşi retractează o serie de acte, dar pe contrapagina aceloraşi declaraţii nu auzim decât despre „drumul de glorii", „presărat cu victorii", asupra adversarilor fireşte.

O repudiere globală a abuzurilor, crimelor şi metodelor trecutului, în adevăratul sens al cuvântului, nu a avut loc niciodată. Aceasta ar fi însemnat nu doar rafuiala cu rivalii, pentru care tragerea la răspundere a vinovaţilor în asasinarea lui Pătrăşcanu, aleşi pe sprânceană, a fost un act de şah-mat politic. (Dar cine răspunde de celelalte asasinate politice?).

O repudiere globală şi sinceră ar necesita dezvăluirea publică a tuturor principalelor dosare din anii stalinismului. Iar dacă vinovată în ansamblu este epoca, în spatele fiecărei afaceri se află nume. Partidul nu le dezvăluie şi pentru simplul motiv că multe mai sunt încă în actualitate. Dar şi pentru că nu a fost şi nu are de gând să fie în nicio chestiune sincer până la capăt, nici cu membrii săi şi cu atât mai puţin cu poporul pe care-l conduce.

El nu poate fi deschis cu oamenii şi pentru că după o scurtă respiraţie de câţiva ani, infinitesimală pentru istorie, cu speranţe înşelate în destalinizarea şi democratizarea internă, conducătorii proaspeţi, după ce au făcut curăţenie în jur, au arătat că şi ei cunosc deliciile puterii autocrate şi ale dictaturii personale, aşa cum Gheorghiu-Dej nu-şi permisese, în primul rând pentru că era din fire ceva mai modest, iar în al doilea rând pentru că amintirea cultului lui Stalin era prea proaspătă.

Aşadar, descoperind atâtea delicii odată, gustarea lor în tihnă este imposibilă în condiţiile libertăţilor omului şi

ale democraţiei autentice. Încât, conducătorii au trebuit să-şi redescopere, ceea ce cunoşteau foarte bine şi înainte, vocaţia stalinistă. Numai ea le poate asigura longevitate politică.

Dar un stalinism reciclat. Pentru că epoca istorică este alta. Contextul internaţional şi el este altul. Participarea ţării la procesul de destindere este o garanţie nu numai a păstrării relativei independenţe, câştigată în 1964, dar şi o necesitate vitală pentru dictatura personală, de a o pune să lucreze în favoarea menţinerii sale.

De aici şi soluţiile mai umane, comparativ cu stalinismul „clasic", în unele cazuri de disidenţă.

În fond, stalinismul vechi a fost repudiat, pentru a fi înlocuit cu unul nou, mult perfecţionat, mai puţin dur, dar tot aşa de intolerabil cu orice idee de liberate şi democraţie.

Noul stalinism este necesar atât pentru exterior, cât şi pentru viaţa internă. El este mecanismul prin care se realizează „unanimitatea" sau mai bine zis, aparenţa de unanimitate, atât de obsesiv afirmată.

Puterea are obsesia „consensului unanim" tocmai pentru că ştie că el nu există. Dar are nevoie vitală să-l afirme pentru a oferi o legitimitate metodelor şi atmosferii politice instalate, cultului personalităţii, stilului dictatorial şi autocrat de conducere, faptului că cei ajunşi în vârf, deşi muritori şi ei ca toţi oamenii, cu defecte pe care puterea le-a pus în evidenţă într-o mai mare măsură decât sărăcuţele lor calităţi, se consideră infailibili şi deasupra oricărei critici.

Toate aceste anomalii de neconceput într-o democraţie, nu sunt posibile de menţinut decât prin vechea şi încercata maşinărie stalinistă: generalizarea caracterului poliţienesc al partidului şi statului.

Metodele în fond nu sunt schimbate, ci au suferit doar operaţii plastice.

Se merge cu precădere pe subtilităţi, pe presiuni psihologice, fireşte cu risipă de mijloace tehnice moderne şi mijloace umane pentru filaj, intimidare etc.

Când toate mijloacele au fost epuizate, iar opozantul sau opozanţii nu depun armele, se adoptă soluţii limită.

Nu numai contextul internaţional determină soluţii mai elastice, ci şi cel intern.

Partidul este conştient că cel puţin în ceea ce priveşte practica politică a conducătorilor săi, nici pe departe nu există „consensul unanim” afirmat. Numai ei ştiu cu precizie, ceea ce de altfel poporul vede fără a avea nevoie de statistici, că mare parte din sacrificiile materiale ale omului muncitor sunt astăzi canalizate spre a umfla aparatul tot mai ineficient şi de aceea, tot mai insuficient, menit să înăbuşe şi să ascundă, tocmai dezaprobarea unanimă, mânia mocnită.

De aceea, cenzura absolută este impusă informaţiei privind orice mişcare de opoziţie sau oricărei critici. Prin metodele „stalinismului clasic”, dezaprobarea unanimă, convertită în opusul ei, ar fi şi mai greu de ascuns şi de aceea au trebuit abandonate.

Nu mai există nici partidele sau grupările de opoziţie din anii 1945-1948, care reprezentau o alternativă de putere prin simpla lor prezenţă în viaţa politică a ţării, pentru că atât democraţia, cât şi libertatea de opţiune fuseseră încă de pe atunci gâtuite.

Cu toate acestea, în locul abandonării totale a stalinismului, el a fost, fie şi prin schimbare la faţa, păstrat.

De ce?

Întrebarea se pune şi mai persistent, cu cât după trecerea atâtor decenii, România este structural alta. Baza economică şi instituţiile politice ale partidului sunt temeinic stabilizate. Clasele sociale au suferit transformări ireversibile, modul de viaţă este radical schimbat, însăşi mentalitatea oamenilor este alta. Societatea este închegată, cu calităţile şi viciile ei. Evoluţia ei poate fi frânată, metodele pot fi retrograde, totalitare şi despotice, aşa cum sunt cele aplicate în ţara noastră, însă este clar că România nu se mai poate plasa astăzi pe o altă orbită social-politicâ. Nici conjunctura internaţională, sistemele

de alianţe în care este angrenată ţara dar mai ales vecinătatea sovietică de la răsărit nu ar favoriza nici ipotetic o schimbare de sistem.

Aşadar, evoluţia nu se poate desfăşura decât într-un singur sens: spre viitor. Şi într-un singur cadru: cel social dat. Nicio formă a trecutului nu mai poate fi reânviată.

Din această pricină, opoziţia afirmată sau potenţială; responsabilă, nu-şi poate propune mai mult decât istoriceşte este posibil. Posibil, dar mai ales necesar şi anume: nu înlocuirea sistemului prin alt sistem, ci dimpotrivă, soluţii care să conducă la îmbunătăţirea şi inovarea lui. Printre imperativele vremii noastre, în ceea ce priveşte societatea românească, enumerăm: libertăţile democratice pentru toţi şi în primul rând, libertatea presei, libertatea de organizare sindicală independentă şi celelalte libertăţi ale omului; pluralismul politic în noile condiţii socialiste; autoconducerea; democratizarea puterii prin înlăturarea oricărei posibilităţi de concentrare a tuturor funcţiilor supreme ale ţării în mâinile unei singure persoane sau ale unei familii; alegerea preşedintelui ţării dintre mai mulţi candidaţi şi întru-cât ei îşi exercită funcţia pe plan naţional, alegerea lui să se facă prin scrutin naţional; exercitarea funcţiilor supreme în stat pe timp limitat; crearea unor organisme independente şi a unor forme de control a funcţiilor supreme etc.

Răspunsul la întrebare îl putem afla acum: stalinişmul este păstrat nu pentru a împiedica întoarcerea la trecut, ci înaintarea spre viitor, pentru a împiedica progresul social şi politic.

Este limpede că puterea personală, conducerea autocrată de tip semi-medieval, nu-şi poate asigura domnia pe viaţă sau chiar ereditară, aşa cum îşi propune implicit, în condiţii de libertate internă şi de democraţie.

Încât, stalinismul li se potriveşte ca o mănuşă. El este colacul lor de salvare.

Mai este limpede şi că sărăcirea vertiginoasă a maselor, care plătesc cu preţul scăderii nivelului lor de trai, de fapt, printr-o reintrare în sărăcie şi mizerie,

incompetenţa, impostura, aventurismul economic, capriciile suverane ale conducătorilor, ascunse în spatele frazeologiei despre dezvoltare, ar fi dejucate în condiţii de democraţie, iar răspunzătorii ar fi chemaţi să dea seamă.

În condiţiile de democraţie enumerate, forţele sociale şi politice capabile să redreseze o economie, cum este cea românească actuală, care sub „înţeleapta viziune a partidului şi a secretarului său general” se îndreaptă rapid şi sigur spre faliment, ar putea să-şi împlinească menirea.

Numai în condiţiile de democraţie enunţate, în economie, în cercetare, în cultură, în viaţa politică, în toate domeniile, fiecare om s-ar afla la locul său şi nu am avea acel tablou similar cu cel descris de fabulistul Krîlov, când lucrurile mergeau de-andoaselea, pentru că cizmarul producea gogoşi, iar plăcintarul-cizme.

Stăpâni absoluţi pe ţară, ca pe o feudă, neostaliniştii români din garda veche şi puii lor din generaţia nouă, ei sunt cea mai reacţionară parte a societăţii româneşti contemporane, principala frână în calea unei evoluţii normale a ţării spre democraţie.

Neostaliniştii ştiu foarte bine că istoriceşte posibil şi istoriceşte necesare sunt tocmai acele reforme care urmează să facă din România o ţară cu un popor de oameni liberi, cu drepturi democratice reale, în interior, în numele cărora au militat în grup sau individual atâţia oameni, ştiuţi sau rămaşi anonimi.

De aceea, conducătorii, în virtutea reacţionarismului lor şi a dragostei lor nemărginite, nu, nu pentru popor, ci doar pentru palatele şi funcţiile lor, fac totul (nu degeaba se repetă atât de des: «Să facem totul, tovarăşi!») absolut totul, pentru a împiedica prin toate mijloacele, ca ideile privind libertăţile constituţionale, ideile privind drepturile omului să nu cumva să contamineze şi să devină mişcare de masă. Ei ştiu foarte bine că aceste idei nu sunt un pericol pentru orânduire, ci doar pentru poziţiile lor personale.

Pentru a evita contaminarea şi a împiedica din pornire orice manifestare liberă a spiritului, cu atât mai

abitir orice acţiune, instituţiile staliniste nealterate au fost puse la treabă. Astfel s-a putut crea atmosfera linei ocupaţii poliţieneşti a ţării, pe care o trăieşte astăzi, fiecare om din România.

Cum ocupaţia poliţienească a unei ţări întregi nu poate fi înfăptuită numai de organismele specializate, au fost puse la lucru toate instituţiile suprastructurii.

Partidul însuşi nu mai este un partid, în sensul cunoscut al cuvântului, ci un ordin ierarhizat în supravegheaţi şi supraveghetori.

După modelul lui, societatea românească de astăzi este organizată după acelaşi tipic, cu oameni înregimentaţi de la vârsta de grădiniţă până la adânci batrâneţi, pentru o facilitare a supravegherii.

Supraveghetorii dintr-un anumit moment devin ei înşişi pentru alţii nişte supravegheaţi.

Principiul modular al supravegherii în fiecare moment al vieţii cotidiene, în viaţa publică şi în cea particulară a fiecăruia, el este cel care crează sentimentul general de frică. Aceasta, la un popor al cărui curaj civic a fost demonstrat în cele mai grele clipe ale istoriei noastre.

Dar nu, curajul civic n-a pierit! El se află latent, undeva în straturile invizibile ale sufletului şi dorinţei de înnoire a ţării întregi.

Forma şi momentul noii lui izbânzi sunt previzibile şi reale.

Tovarăşu, majestate, domnul, cetăţene, meştere, excelenţa dumitale sau cum vreţi dumneavoastră să-ţi zic, oricât o înnozi pe unde se subţiază, vezi că până la urmă, undeva, aţa tot o să se rupă!

Bucureşti, Copenhaga martie-oct., 1980

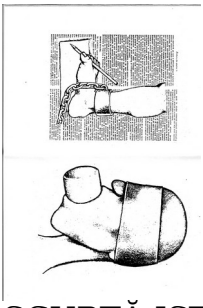

SCURTĂ ISTORIE A PARTIDULUI PRIN BIOGRAFIA UNUI ACTIVIST CARIERIST DE PROFESIE

I

Înlăturarea lui Leonte Răutu din conducerea superioară de partid, cu pierderea tuturor oelorlalte funcţii pe care le-a ocupat în paralel, ar putea să pară omului de rând, cufundat până peste cap în grijile sale materiale pe punctul să-l dovedească, aproape un fapt divers.

Aceasta, pentru că în apatia politică de la noi numai nişte evenimente de prim ordin ar mai putea să trezească un interes general, în speranţa fără speranţă de mai bine.

Ori, faţă de ceea ce se petrece în Polonia aproape vecină, înlocuirea unei persoane, fie şi fără precedent prin motivaţia mazilirilor de până acum, nu va crea emoţii prea multe. Cu atât mai mult cu cât este vorba şi de Leonte Răutu.

Nici mediile mai sensibile la diversele plecări şi veniri din şi în fotolii cu spătare înalte, în căzul de faţă nu vor fi deosebit de surprinse: plecarea aceasta fusese prevăzută cu mai mulţi ani în urmă, încât ceea ce ar putea să contrarieze, ar fi nu faptul în sine, absolut normal, când o persoană atinge vârsta pensionării şi nici întârzierea cu care s-a produs – precedentul în chestiune, fiind binevenit – ci modul cum s-a făcut.

Şi într-adevăr, pare de-a dreptul neverosimil că unui susţinător atât de fidel al tuturor variantelor de stalinism care s-au abătut pe capul poporului nostru, în loc să i se

mulţumească şi să i se strângă mâna la despărţire – eventualele motive ale acestei despărţiri rămânând strict în familie – i se face pur şi simplu vânt pe uşă afară, fără prea multe menajamente.

Faptul este împlinit, încât acum niciunul din meritele sale care i-au umplut perniţa cu decoraţii, ordine şi medalii la toate prilejurile din ultimele decenii de când partidul este la putere, prin nimic exagerate în punerea la punct a societăţii româneşti pentru a arăta aşa cum arată ea astăzi, nu mai au darul să-l ajute cu ceva şi critica „tovărăşească”, de fapt beşteleala de partid, să fie înlocuită printr-o strângere de mână, de ochii lumii.

De fapt, Leonte Răutu este în felul său un norocos şi de aceasta nu poate să nu-şi dea seama.

Pe timpul dumisale, nu mai departe decât acum vreo trei decenii, aruncarea din barcă se făcea legându-se de gâtul împricinatului, etichete ca: „deviator de dreapta”, „menşevic”, „agent al imperialismului străin”, „anticomunist”, „reacţionari, profascişti şi fascişti sadea”, „napârcă titelistă”, „anticomunismul duce în mod inevitabil la fascism” şi multe alte asemenea mici caracterizări şi panseuri pe care le-am reprodus de altfel din articolele domniei sale.

Era cât pe-aci să ne scape un amănunt cu totul nesemnificativ şi anume că toate aceste etibhete erau într-adevăr legate de gâtul celor aruncaţi peste bord, dar numai după ce în prealabil fuseseră scrijelate pe bolovani cât mai voluminoşi ca dimensiune.

Din fericire pentru noi toţi, altele sunt astăzi timpurile, încât prin pocăinţa care este modul dumisale de a fi, Leonte Răutu va putea să se bucure în tihnă, speram, de o pensie de merit.

Altele sunt de asemenea problemele societăţii pe care le pune în lumină chiar această mazilire.

Una serioasă este cea a conducerii de partid. Se dovedeşte că ambarcaţiunea ei, deja intrată la apă mai demult, nu mai poate fi salvată pur şi simplu prin astuparea unor crăpături, ci prin măsuri pe care lumea să

le ia eventual drept fără părtinire.

O alta este legată de gravitatea fenomenului emigraţiei, recunoscându-se pentru prima dată într-un document oficial, că a afectat până şi „meritocraţia”, deşi opinia publică a făcut această constatare nu de ieri-alaltăieri. Din aceeaşi perspectivă a conducerii de partid, se încearcă a se drege busuiocul, aruncându-se vina pe lipsa unei educaţii „adecvate” a copiilor de către părinţii aflaţi în vârful piramidei.

La urma-urmei, pe omul muncii îl interesează prea puţin de ce celor mai apropiaţi membri ai familiei Răutu li s-a făcut lehamite de realitatea socialistă, a cărei dezvoltare multilaterală a fost tămâiată din toate cădelniţele ideologice de care a dispus tăticul, unchiul sau bunicul, în ipostaza de aflător totdeauna la putere. Îl interesează prea puţin, pentru că dacă şi el a ajuns să-şi ia lumea-n cap, aceasta este din cauză că s-a săturat de sărăcie şi când încearcă să se cârpească, mai rău se rupe. În timp ce copiilor unui membru al Comitetului politic executiv al partidului, nu din cauză de leafă sau de lipsuri alimentare li s-a făcut şi lor lehamite şi vor să plece cât mai departe. Spre deosebire de alţii care fug de la din ce în ce mai rău la mai bine, ei vor să fugă de la foarte bine la indiferent ce, numai să fugă, aceasta este diferenţa.

Dar, scoţându-l pe Leonte Râutu în faţa plutonului şi fâcându-i-se onoarea de a fi primul căruia i s-a administrat public cuvenita săpuneală pe tema emigrării unor membri de familie, conducerea de partid vrea să demonstreze că plecarea acestora din ţară are loc pe motive naţionale şi nu pe motive de incompatibilitate a spiritului uman cu dictatura, chiar în condiţiile unor privilegii sporite. Ipocrizia nu are limite, dar să-i dăm cezarului ce-i al cezarului: ea se încadrează perfect în stilul cultivat de Leonte Râutu însuşi, timp de decenii.

Zăbovind încă un moment asupra Comunicatului şedinţei Comitetului politic executiv ca mostră oferită ţării asupra gândirii „profunde” a membrilor lui, se poate observa scoaterea în mare grabă din pălărie a teoriei după

care numai lipsa educaţiei comuniste şi patriotice din partea „lui tătucu” şi „lui mămica” stau la baza fenomenului emigrării. A mai rămas să se propună înfiinţarea unui pension marxisto-dacic, eventual la „Ştefan Gheorghiu”, destinat special tovarăşilor fii şi tovarăşelor fiice, pentru suplinirea golurilor în educaţia lor politică şi patriotică şi vom avea tabloul complet al măsuritor eficiente pentru lichidarea problemei emigraţiei.

Dar nu se suflă niciun cuvânt de ce aerul ţării, dăruit cu dărnicie tuturor, ajunge pentru mulţi să devină de nerespirat, înăbuşitor chiar, încât soluţia salvatoare pentru această categorie devine fuga sau cererea de emigrare, numai să ajungă la aer.

Nu se suflă niciun cuvânt, pentru că cei ce patronează sistemul ştiu că la originea acestei psihoze se află chiar ei, iar de la înalţimea la care se află, socot nimerit a trage la răspundere întotdeauna pe alţii, inclusiv pe cei care fug, niciodată pe ei înşişi.

Fericită vreme când etichetele acelea mici de la gâtul împricinaţilor, confecţionate printre alţii şi de Leonte Răutu, au dispărut în sfârşit. Nu mai avem decât, acolo, „trădători de ţară”, „agenţi” (ai cui, vom vedea mai departe), dar toate pentru export, ca strugurii aceia mari şi parfumaţi care nu se găsesc pe piaţă.

Să privim însă lucrurile şi din perspectiva mai largă a unei cariere politice de o longevitate puţin, obişnuită, în partidul supus din când în când seismelor, aruncând la fund pe unii, scoţând la suprafaţă pe alţii.

Este chiar de mirare că un membru al conducerii, aproape de aceeaşi vârstă cu şeful său actual, mai tânăr decât el cu puţin, provenind însă dintr-o cu totul altă sectă, dacă ne-am putea exprima astfel, a putut să supravieţuiască atât de mult timp stelei sale care a apus consecutiv de câteva ori, pentru a răsări, de fiecare dată din nou.

Leonte Răutu a intrat în rândurile partidului în anul 1931, probabil pe când se afla închis pentru o scurtă perioadă de timp la Doftana.

Această perioadă de început, care coincide cu vârsta de douăzeci de ani, înaripată de un romantism sincer şi de credinţe avântate, probabil că este singura pată de lumină în această biografie.

Care era situaţia partidului, în momentul acela, adică în 1931, pentru a ne da mai bine seama de crezul oricărui comunist român, fără excepţie, intrat în perioada ilegalităţii?

Partidul Comunist din România, este vorba de cel înfiinţat la 8 mai 1921 – nu mai exista, pentru că fusese lichidat: pe de o parte, prin fuga în masă a foştilor socialişti, care fără voia lor se treziseră „afiliaţi" la nişte idei şi interese străine ţării, la partidul socialist – numit acum Partidul Social-Democrat, sau pur şi simplu, fugiseră acasă. Pe de altă parte, liderii, nemaiavând partid, plecară aproape cu toţii în emigraţie.

Lichidarea Partidului Comunist din România s-a efectuat printr-o operaţie oficială, consemnată eufemistic în lucrările şi discursurile de partid prin formula consacrată ca fiind „Înlocuirea în bloc a conducerii partidului" şi care a avut loc la Congresul al IV-lea, ţinut între 28 iunie şi 7 iulie 1928, în oraşul Harkov, URSS.

De fapt, acesta nu mai era un congres al vechiului partid, care încetase să mai existe, ci al unui partid cu totul nou, un partid comunist „exterior". În mod cu totul convenţional, istoricii de astăzi ai partidului consideră că el a avut acelaşi nume de la înfiinţare până în 1948, când în realitate, el a avut cel puţin patru denumiri distincte. Cu toate acestea, nu se poate face o deosebire clară între ele, fapt pentru care pe cel înfiinţat în URSS, îl vom numi şi noi, în mod Convenţional, Partidul Comunist, „exterior", spre diferenţă de cel care a funcţionat în ţară şi care este un partid „interior".

Bazele partidului exterior fuseseră puse iniţial de Troţki şi Rakovski, dar viaţă avea să-i dea abia Stalin, insuflându-i spiritul, voinţa şi ţelurile sale.

De aceea Congresul al V-lea, ţinut în 1931 şi despre care se repetă până la saturaţie în discursuri sau lucrări

istorice că a avut o mare importanţă prin stabilirea stadiului în care se afla mişcarea revoluţionară din ţara noastră, adică în faţa lichidării restanţelor burghezo-democratice, congresul acela, acest lucru nu se spune nicăieri, s-a ţinut la Moscova şi a fost al acelui partid comunist exterior. Însă el întărea supunerea comuniştilor români la tezele expansioniste ale lui Stalin faţă de ţara noastră, exact precum unii boieri, vânzători de ţară se plecau în alte timpuri, în faţa înaltei Porţi, pentru câştigarea domniei, teze acceptate de partid, în principiu, prin „afilierea" din 1921 şi negru pe alb ceva mai târziu, prin 1923-1924.

Acesta este păcatul originar al Partidului Comunist Român şi oricum ar fi recunoscut cu jumătate de gură, continuă să fie marcat structural de el.

Răscumpărarea poate fi una singură: destalinizarea ţării şi a sa, de sus până jos, restituirea libertăţilor confiscate de stalinism şi concilierea ideii de libertate individuală cu aceea de socialism. Restul este pură demagogie.

Ceea ce iarăşi, în mod eufemistic, exegezele şi discursurile numesc „lupta fracţionistă în partid", datată a se fi desfăşurat în jurul anului 1928, dar, ascunsă cu grijă în toate amănuntele ei, este de fapt închegarea unui alt grup, ce-şi spunea în virtutea inerţiei „partid", în interior, o copie fidelă a celui ce activa la Moscova. Faptul este confirmat şi de existenţa unor conduceri diferite, menţionate în lucrările, necoordonate între ele, ale diferiţilor istorici.

Cum însă fiinţă în mijlocul unor realităţi concrete, acest partid „interior" era mai legat de interesele economice ale muncitorimii care refuza însă să-l urmeze în lozincile lui politice. Cauza era aceeaşi slugarnică aservire faţă de obsesiile expansioniste staliniste, şi pe care le urma probabil din sentimentul de rivalitate cu partidul exterior.

«*Mişcarea comunistă nu a adus îmbunătăţiri economice muncitorilor, scria exact în 1931 Lothar Rădăceanu, pe atunci teoretician al Partidului Social-*

Democrat, şi de aceea, ei nu o urmează (…) *fiindcă mişcarea comunistă nu este în România o mişcare muncitorească, de clasă, ci în primul rând, o mişcare politică, pusă în slujba diverselor parole emise de Internaţionala Comunistă. Când citeşti manifestele comuniştilor, găseşti în ele, mereu repetate revendicări lipsite de orice, interes muncitoresc*: *„Plebiscitul în Basarabia şi realipirea* (*ei*) *la Rusia sovietică”, „Dreptul provinciilor noi de a se dezlipi de România” etc., etc. Şi aceasta, într-o vreme de criză şi dictatură, când adevăratele probleme muncitoreşti au mai puţin decât oricând un caracter naţional, când ceea ce îi trebuie muncitorimii, sunt în primul rând*: *libertate, pâine şi muncă*».

Reamintim că aceste cuvinte erau spuse nu de un politician burghez, ci de un om politic socialist care, începând din 1944, ştiind cum au sfârşit menşevicii în patria „geniului omenirii muncitoare”, a trecut fără nicio ezitare sub ascultarea deplină a partidului comunist, pe care altă dată îl combătuse.

La această dată şi în acest partid, înrolat în integritatea sa la toate lozincile şi tezele staliniste, a intrat şi Leonte Răutu, militând cot la cot cu ceilalţi comunişti pentru dezmembrarea ţării şi anularea Unirii de la 1918.

Atunci ţara era încă liberă şi partidul „interior” putea să obţină relativ uşor autonomia, fără constrângeri prea mari, riscând eventual doar să i se taie fondurile care i se pompau de la Comintern. Banii au cântârit probabil mai greu decât sentimentul patriotic, căutat astăzi cu lumânarea de toţi autorii, pentru a fi scos la lumină.

Pentru toate aceste teze au militat „Scânteia” ilegală, precum şi celelalte publicaţii clandestine ale partidului. Clandestine, pentru că erau antistatale şi nu din pricina revendicărilor sociale şi economice pe care le conţineau unele din articolele lor.

Cert este că atunci când foile sale nu cuprindeau cunoscutele teze staliniste, privind dezmembrarea ţării, în „neagră ilegalitate” fiind partidul se folosea din plin de

libertatea presei, a cărei existenţă, când a venit la putere, spunea că n-a avut-o, pentru a o suprima el mai uşor.

Leonte Răutu scria în „Scânteia” pe când era şeful presei la comitetul central, dar nu reuşise încă să dea la cap tuturor ziarelor relativ independente, într-un articol intitulat «A scri spre a arăta adevărul» – chestiunea se petrecea prin 1946-1947, că în perioada antebelică,

„minţile luminate şi clarvăzătoare, dornice să demaşte opresiunea şi să pună în gardă poporul împotriva primejdiilor ce ne ameninţau încă de pe atunci, erau excluse de la dreptul de a se bucura de libertatea scrisului, ca şi de alte libertăţi cetăţeneşti”.

Dacă printre „minţile luminate” excluse de la libertatea scrisului în anii antebelici, în ziaristică, pentru că în faţa stalinismului suprimarea libertăţii presei a avut prioritate absolută, erau avuţi cumva în, vedere Tudor Teodorescu-Branişte, B. Brănişteanu, Eugen Relgis, Constantin Titel-Petrescu (în calitate de publicist), Ştefan Baciu, Ion Vinea şi mulţi, foarte mulţi alţii, lucrurile, aveau să stea exact invers, pentru că cine anume avea să le rupă în modul cel mai brutal până şi să-i condamne la închisoare sau exil, dacă nu chiar echipa de propagandă a partidului, în care un loc de frunte avea Leonte Răutu?

Dar în acel articol, prin „minţile luminate” excluse de la libertatea scrisului în anii antebelici, autorul se avea probabil în vedere, cu modestie, pe sine şi pe alţi colaboratori ai „Scânteii” ilegale.

Cu toată „neagra ilegalitate” şi „excluderea” de la libertatea scrisului, însuşi Leonte Răutu a putut să editeze în perioada antebelică, o seamă de foi, printre care una mai importantă, denumită „Antena”, după cum a putut să scrie neîmpiedicat în mai multe ziare.

Să-l fi ferit gândul pe cineva să scoată o foaie cât timp „libertatea presei” era patronată de Leonte Răutu şi de urmaşii lui de astăzi!

De ce „Scânteia” apărea ilegal; „Scânteia” al cărei redactor era Leonte Răutu?

Răspunsul la această întrebare, partidul nu l-a dat

până astăzi. Este vorba nu de generalităţi despre „prigoană”. Ci unul concret, eventual utilizând libertatea presei pe care partidul a câştigat-o pentru sine, excluzând, de data aceasta el, pe toţi ceilalţi de la ea.

Răspunsul putea să se concretizeze printr-o antologie de articole, comentarii, apeluri, note, reproduse toate din „Scânteia” ilegală, dar exact aşa cum au fost publicate, fără mistificări de moment.

O asemenea antologie, absentă până astăzi din biblioteci, ar fi edificatoare pentru oricine doreşte să cunoască trecutul de luptă al partidului, direct din texte originale şi nu din interpretări şi biografii romanţate.

Din păcate, o asemenea antologie nu are şanse să apară. Pentru că ea ar fi dovada motivelor pentru care „minţile luminate” din Partidul Comunist din România au fost nevoite să-şi publice manifestele în clandestinitate şi pentru care Partidul Comunist Român de astăzi n-ar admite nu trei ani de existenţă legală a Partidului Comunist din România, dar nici măcar o zi şi pentru care ar confisca tot ce acesta ar tipări, dând pe mâna securităţii pe oricine ar îndrăzni să mai publice încă o dată „Scânteia” din anii treizeci.

II

Simultan cu activitatea sa de redactor şef al „Scânteii” ilegale, Leonte Răutu îndeplinea încă din acei ani şi funcţia de responsabil al secţiei de propagandă şi agitaţie a comitetului central, îndrumat direct de şeful său care era Iosif Roitman, devenit după 23 August, Kişinevski.

În 1940, emigrat în URSS, probabil odată cu Ana Pauker, Leonte Răutu redactează emisiunile postului de radio Moscova în limba română[2]

El s-a aflat în URSS în perioada războiului, după ce

2 Că şi în cazul lui Leonte Răutu şi carierele celorlalţi conducători de partid şi de stat, aproape fără excepţie, cuprind popasuri, mai de lungă sau mai de scurtă durată, la diferite academii politice, ideologice sau militare sovietice, însă biografiile lor, atunci cînd apar pe undeva, se feresc, ca de foc să le menţioneze.

partidul „exterior”, lichidat de Stalin în urma valului de represiuni din 1937-1938, trebuia de urgenţă refăcut.

Şi într-adevăr, o grupare exterioară, pentru că „partid” ar fi prea pretenţios să i se spună, lua fiinţă în jurul Anei Pauker.

Stalin nu mai avea nevoie de acest „partid” pentru a-l remorca la carul pretenţiilor sale teritoriale faţă de România, pentru că şi le realiza, de această dată pe căi militare, ci pentru a „staliniza” România, cu alte cuvinte a o transforma în ceea ce limbajul politic, utilizat de occidentali numesc prin imaginea metaforică supărătoare, dar în acelaşi timp uimitor de exactă, într-un „satelit”.

Această grupare va sosi la Bucureşti după 30 august 1944, data intrării trupelor sovietice în capitala ţării. Gruparea s-a alăturat partidului „interior”, dezbinat şi el de diverse rivalităţi şi lupte interne. Ele culminaseră cu înlăturarea şi asasinarea lui Foriş, care până la acea dată ocupa funcţia de secretar general.

Conducerea a fost preluată de un triumvirat. Unul dintre cei trei, era şi Constantin Pârvulescu, pe care Dej l-a urmărit după aceea cu ranchiuna sa, tocmai pentru că la un moment dat îi stătuse în cale.

În orice caz, în jurul lui Dej era strâns un grup destul de compact care abia aştepta să preia puterea în partid.

La data când majoritatea liderilor partidului se mai aflau încă în închisori, Stalin le pregătise un dar de preţ: el obligase partidele de guvernământ din România antebelică, Partidul Naţional-Ţărănesc şi Partidul Naţional Liberal, să accepte o viitoare coaliţie guvernamentală împreună cu comuniştii, ca preţ al acceptării de către el a armistiţiului dorit de România. În felul acesta a obţinut partidul comunist „interior”, în numele său şi ai fratelui său geamăn din URSS, încheierea Blocului Naţional Democrat la 20 iunie 1944, act similar introducerii piciorului în deschizătura unei uşi, în momentul când din partea cealaltă, cineva depune rezistenţa, pentru a o forţa în etapa următoare să se deschidă definitiv.[3]

3 Despre această condiţie a lui Stalin scrie A. Simion în lucrarea sa

Conferinţa partidului, din 1945, consfinţeşte preluarea puterii prin învestitura sa cu funcţia supremă, de către Gheorghiu-Dej, însă majoritatea în conduoere o reprezentau totuşi „exteriorii”, care îl puneau astfel în permanenţă în minoritate: Ana, Luca, Teohari Georgescu, trecut pe poziţiile acestora, Miron Constantinescu, Iosif Kişinevski şi Leonte Răutu.

În timp ce o luptă surdă începuse să se desfăşoare între cele două partide, reunite în mod artificial prin voinţa lui Stalin, şefii propagandei partidului, în dorinţa de a o scoate pe Ana Pauker câştigătoare, orchestrează întâiele articole delirante, ţintind formarea primului cult al personalităţii unui activist din interior (pentru că, în paralel, se lucra la cultul personalităţii lui Stalin) în persoana Anei Pauker.

Din numeroasele exemple care pot fi date, ne vom limita totuşi la câteva pasaje, dintr-un lung articol redacţional şi care, foarte bine, putea să fie semnat chiar de personajul central al însemnărilor de faţă:

«*Vorba ei exprimă învăţătura cea mai înaltă, pe înţelesul tuturor. Ascultându-i la mitinguri glasul răspicat şi plin de hotărâre, vibrând de marea ei înţelepciune, de adânca ei dragoste de oameni, fiecare o simte aproape, ca şi cum i-ar vorbi numai lui, despre viaţa lui, despre nevoile lui, fiecare o ascultă cu sufletul la gură, îi soarbe vorbele, gândurile, pentru că ştie că ceea ce spune tovarăşa Ana, îi deschide mintea, îi luminează drumul şi îi călăuzeşte paşii spre un trai mai bun, spre o viaţă cinstită şi demnă. „După ce o asculţi pe tovarăşa Ana, pleci mai luminat, atâtea să afli de la ea!”, spun oamenii. Tovarăşa Ana e azi ministru de externe al RPR, al unei ţări libere, independente şi suverane, în care trăieşte un popor stăpân pe soarta lui. Ea este, în acelaşi timp, unul din conducătorii de frunte ai PMR. Fierbintea ei dragoste de patrie străbate ca un fir*

«Preliminarii ale actului de la 23 August», Editura «Dacia», 1979, răsturnând şi alte afirmaţii ale partidului despre felul cum a "condus" pregătirea şi înfăptuirea actului de la 23 August, fapt pentru care cartea a fost retrasă de pe piaţă.

roşu, *întreaga ei activitate*, *întreaga ei luptă*...» *etc.*, *etc.*

Manea Mănescu

În ceea ce o privea pe Ana Pauker, ea n-a putut să guste prea multă vreme din bucuriile delirului, pentru că în momentul în care Stalin s-a convins că stalinizarea ţării puteau s-o ducă la bun sfârşit tot atât de bine şi conducătorii din partidul interior al lui Gheorghiu-Dej, se hotărî să termine încă o dată şi pentru ultima oară, cu această diviziune: interior-exterior.

Stalin avea fobia intelectualilor, a femeilor şi evreilor, ne-o spune Svetlana Alilueva, fiica lui, în scrierile ei publicate în exil. Neşansa Anei Pauker era că îndeplinea două condiţii din trei. Astfel că n-a mai apucat să se bucure de promovarea de la poziţia de „învăţătoare a poporului" la un post universitar mai acătării sau chiar să ocupe un fotoliu în Academie, care a rămas vacant până prin zilele noastre.

Cu un miros politic ce i-a servit întotdeauna, nici n-a apucat cumpăna să se aplece bine în favoarea lui Dej, că Leonte Răutu a şi făcut un salt spectaculos şi salvator, din barca Anei Pauker şi a companiei acesteia, în cea în care se afla formaţia lui Dej.

Cum obiectivele politice rămăseseră practic neschimbate şi mai rămăsese vacant şi locul ideologilor maziliţi, cum era şi un mânuitor versat al tuturor sofismelor ideologice, necruţător în limbaj şi neiertător cu adversarii politici, Leonte Răutu era omul cel mai potrivit de a dirija destinele presei, literaturii, ale ideologiei în general.

Aşa a supravieţuit el întâiului apus al stelei sale, care în curând răsări din nou.

Astfel „obsedantul deceniu" care a început în 1948, s-a desfăşurat sub patronajul direct al lui Leonte Răutu, care răspundea de întreaga activitate de presă şi edituri.

De ce să-i acordăm merite care nu-i revin?

Deceniul negru a fost o creaţie colectivă a tuturor staliniştilor aflaţi la putere. Dar merite incontestabile îl recomandaseră pe Leonte Răutu deja, ca; pe un patron

care putea să stalinizeze cultura românească, aşa cum nimeni altul nu putea s-o facă în locul lui.

Într-o perioadă mai scurtă de trei ani, participase personal la „denunţarea” – termenul îi aparţinea – celor ce urmau să fie lichidaţi. Citäm: „I-am denunţat şi-i denunţăm pe reacţionarii, profasciştii şi fasciştii sadea din tabăra istorică”.

„Denunţarea” reprezenta faza întâi. După care urma faza a doua, de care răspundea Teohari Georgescu în calitate de ministru de interne.

Direcţiile de acţiune erau schimbate rapid. Între timp, alături de Vasile Luca, tot pentru prima fază, Leonte Răutu mai dirija campania împotriva: „elementelor reacţionare, anticomuniste şi antisovietice din Partidul Social Democrat”. Eticheta de „menşevic”, pe care n-a trebuit s-o utilizeze decât cel mult o dată sau de două ori, pentru a-l fi făcut pe oricare cititor, nu numai pe împricinat, să simtă cum îl trece un fior de gheaţă prin şira spinării, era similară unui verdict. Cu atât mai mult, cu cât urma o listă cu nume, în fruntea cărora se afla Constantin Titel-Petrescu, Preşedintele Partidului Social-Democrat, care refuzase să se supună „unificării” cu forţa, iar în urma lui se aflau miile de oameni care îl urmaseră şi ale căror nume le avea deja Teohari Georgescu.

S-a scris destul de mult până acum despre „obsedantul deceniu” în literatură, dar s-a scris foarte puţin sau aproape deloc despre faptul că răfuiala stalinistă cu literatura a început numai după ce s-au încheiat ultimele socoteli cu libertatea presei.

La începutul anului 1948, în presă era deja „ordine” perfectă.

De ziua presei sovietice, la 5 mai 1947, Leonte Răutu scria: „Noi suntem mândri de adevărata noastră independenţă: noi nu depindem de niciun patron”.

Până la această dată, alături de Iosif Kişinevski şi cu concursul lui Teohari Georgescu, Leonte Răutu participase la închiderea tuturor gazetelor care nu depindeau de patronul său, pe care totuşi îl avea şi încă existent peste

graniţă.

Au fost închise gazetele partidelor de opoziţie şi cele care, după modelul antebelic, erau editate de ziarişti şi scriitori fără apartenenţă la un anume partid politic, şi odată cu ele au fost închişi şi numeroşi gazetari.

Ei aveau „vina” de a fi avut memorie mai bună, mai ales că nici nu trecuse mult timp de atunci, vreo doi-trei ani, şi a-şi fi amintit de „normativele” din timpul dictaturii lui Antonescu, angajându-se în apărarea libertăţii presei, ca una din cele mai de preţ libertăţi cucerite la 23 August 1944, fără de care însuşi actul istoric realizat de toţi reprezentanţii naţiunii îşi pierdea semnificaţia lui reală. Dar 23 August devenea tot mai mult un monopol exclusiv al stalinismului.

Astfel a fost arestat şi condamnat Tudor Teodorescu-Branişte al cărui „Cuvânt liber” din epoca antebelică şi „Jurnal de dimineaţă” de după 23 August au reprezentat una din cele mai strălucite manifestări ale spiritualităţii româneşti în domeniul presei, afirmând dreptul la libera expresie, în pofida oricăror oprelişti.

În faţa celor care prin Branişte se răfuiau de fapt cu nişte idei universal valabile, nu mai contase că în „Cuvântul liber” el luase apărarea unor comunişti aduşi în faţa tribunalelor, inclusiv a Anei Pauker care vorbea fără să roşească de evidenţa că îmbrăcase o haină de împrumut, despre tradiţiile de la 1848, despre Tudor şi Horea, dar pe de altă parte, participa la toate represiunile.

Pe Branişte nu-l speriase nicio ameninţare. Ca un autentic Don Quijotte, el se mai lupta cu morile de vânt, apărând libertatea şi independenţa ziaristului, când văzuse că nu există dialog, ci ordin şi când mulţi deja depuseseră armele.

Fulminantul pamflet din „Jurnalul de dimineaţă”, îndreptat împotriva celor care în locul discuţiilor libere, de principii, aveau o singură replică: „Nu admit!”, publicat încă în 1945 – pamfletul purta chiar acest titlu, „Nu admit!” – a provocat furia „Scânteii”. Şi pentru că probabil, unul dintre cei vizaţi prin acest pamflet era chiar Leonte

Răutu, la palmaresul creaţiilor, de presă ale acestuia din urmă s-au adăogat şi atacurile la adresa lui Tudor Teodorescu-Branişte.

Astfel, marele nostru ziarist a părăsit poate ultimul câmpul de luptă, ca un autentic erou al bătăliilor pentru libertatea presei. Îl aşteptau ani grei de închisoare.

S-au petrecut atunci în România întâmplări altă dată de neconceput. Noi n-am avut o inchiziţie medievală la timpul ei, dar a dat peste ţara noastră în timpul stalinizării ei. Ziarişti şi scriitori condamnaţi la ocnă pentru „crima" de a-şi fi exprimat în scris opinia sau de a-şi fi luat singuri libertatea presei, consfinţită pentru toţi în 1848: Vladimir Streinu, Vasile Voiculescu, Dimitrie Stelaru, Constant Tonegaru, Ştefan Neniţescu, Ion Caraion... Lista este foarte lungă. Radu Demetrescu-Gir fusese chiar condamnat la moarte şi comutarea pedepsei s-a înfăptuit cu mare dificultate. Pentru ideile lor socialiste, exprimate în articole de presă, au fost condamnaţi Mircea Florian, Alexandru Claudian, unul dintre profesorii universitari semnatari ai celebrului memoriu adresat mareşalului Antonescu – I.R.Şomuz, G.Spina şi mulţi alţii. Nu mai menţionăm numele unor scriitori şi ziarişti cărora începând de atunci li s-a impus o tăcere care la unii a durat toata viaţa.

Acele episoade semnifică însăşi punerea în lanţuri a „Cuvântului liber" de altă dată. Scoaterea lui la lumină în 1964, pentru un scurt timp, nu a modificat statusqvoul presei, aşa cum a fost el fixat atunci.

În 1948, când au fost scoase primele decoraţii cu „Ordinul Muncii", printre primii care l-au primit pentru sectorul de cultură erau Leonte Răutu şi Sorin Toma.

Pentru faptul că a fost un adevărat deschizător de drumuri, făcând azi posibil orice, de la desfiinţarea la un ordin a organizaţiei profesionale a ziariştilor, (sub pretextul înfiinţării unui sindicat, de fapt o fantomă) şi până la statutul de slugi impus profesionaliştilor condeiului jurnalistic, de la posibilitatea de a se lichida peste noapte de către patronii cei noi a oricărei publicaţii, sub orice

pretext, până la înlăturarea brutală şi interzicerea accesului la mijloacele de informare a oricărui profesionist sau neprofesionist al cuvântului scris sau vorbit care are de exprimat o opinie critică, pentru toate acestea şi pentru multe altele, Leonte Răutu merita şi acum un ordin. Eventual, unul nou, de pildă, „Ordinul Inchiziţiei Socialiste”

Gongul de inaugurare a „obsedantului deceniu”, dat de la secţia de propagandă a comitetului central, s-a putut auzi prin intermediul „Scânteii” în toată ţara. Atunci, la început de an 1948, Sorin Toma, redactor şef al cotidianului publica panegiricul „Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei. Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi”.

Despre acest moment al ofensivei jdanoviste asupra culturii s-a vorbit îndeajuns, deşi tânăra generaţie care doreşte eventual să cunoască textul în original, constată că nu-l poate obţine de nicăieri.

Printre numeroasele concluzii la care autorul acestui atac ajungea, erau şi aceastea: „*Urmând evoluţia păturii proaspete a burgheziei, noastre, Arghezi a ajuns să strecoare publicului cititor o adevărată contrabandă de droguri, stupefiante, afrodisiace şi otrăvuri spirituale*”.

Sau: „*Conţinutul ideologic al poeziei lui Arghezi* (*dezgustul de viaţă, scârba şi ura faţă de om, pesimismul, misticismul, cultivarea a tot ce e bolnăvicios, căutarea morţii*) *nu are în sine nimic original şi nimic naţional* (*sic*!). *În epoca, monopolurilor imperialiste, acest conţinut ideologic reprezintă marfa standardizată pe scară mondială a artei burgheze decadente. Importul acestei mărfi în ţara noastră e pentru poporul nostru tânăr şi dornic de viaţă, cam acelaşi lucru, ca odinioară, pentru China, importul de opiu: instrument de paralizare şi de robire spirituală*”.

Cheia era însă scara de valori, pe a cărei cea mai de sus treaptă se aflau Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, de unde trebuiau daţi jos: „*Aceasta înseamnă că trebuie să încetăm a ne mai prosterna în faţa scării de valori estetice pe care ne-a lăsat-o moştenire burghezia.*

Trebuie să revizuim cu curaj, în lumina gândirii noastre ştiinţifice şi a sufletului nostru reînnoit, toate sentinţele pozitive sau negative date de burghezie, cu privire la artiştii români şi străini, de azi şi de ieri".

Scara cea nouă de valori, purtând girul aceleiaşi secţii de propagandă, era gata preparată. Pe treapta cea mai de sus, se afla acum A.Toma care scria poezii inspirate de cuvântările Anei Pauker, precum această mostră de nivel artistic, intitulată, „Azi ţara ta e casa ta": *„Înalţ-o an de an c-un cat / Cu mari spre răsărit, fereşti / Cu toţi vecinii, bun fârtat, / Să ospătezi şi să munceşti. // S-o faci mândreţe de sălaş / Al bunei stări şi bucurii/ Gând rău de-i pune vreun vrăjmaş, / Sar toţi din jur şi-l vom zdrobi*".

Iar asemenea strofe, neincluse în operele pentru posteritate ale autorului lor (şi păcat!) l-au recomandat pe scriitorul care abia se anunţa, Aurel Baranga, pentru o carieră de succes: *„11 zile ne despart / Pân-la 28 de mart. /Cei care muncesc ogorul/ Sunt stăpâni şi au viitorul. / Dreptul vostru-l apăraţi / Soarele când îl votaţi*! / *10 zile ne despart / Pân-la 28 de mart. / Cine vrea drept de odihnă / Viaţă bună, viaţă-n tihnă/Va vota pentru popor / Soarele liberator*. / (…) *Tineri, aveţi drept la vot*!/ *Spuneţi gândul vostru tot*: /, *Gândul nostru-al ţării e, / Vom vota cu soarele*! / (…) *Doar o zi ne mai desparte / Pân-la 28 de marte / Tot poporu-ntr-o suflare / În această dimineaţă / Să voteze pentru soare / Fiindcă soarele e viaţă*!"

Tot atunci s-a dat şi semnalul combaterii cosmopolitismului, personal de către Leonte Răutu, printr-un studiu amplu, publicat în revista teoretică a partidului „Lupta de clasă". Una din principalele direcţii de atac era filosofia românească, iar dintre filosofi, Lucian Blaga.

Astăzi, se ştie ce a însemnat acea ostracizare a filosofului şi poetului.

Desigur, aberaţiile acelui deceniu au fost demult depăşite, iar epoca nu se mai bucură de nicio îngăduinţă în materie de politică culturală, fireşte, nici cel puţin din partea celor mai fervenţi stalinişti.

Ceea ce nu se mai poate face astăzi, chiar şi prin

întoarcerea cu spatele la acel deceniu, este anularea caracterului lui de precedent. A. Toma nu mai este, un poet, nici cel puţin un nume propriu, ci un fenomen literar care recidivează cu fiecare nouă etapă parcursă, fireşte la un nou nivel, corespunzător stadiului la care se află în acel moment întreaga noastră cultură.

Fiecare etapă îl repudiază pe A.Toma cel precedent, străduindu-se să-l aşeze pe locul rămas vacant, pe A. Toma cel nou, al său. În epoca lui Gheorghiu-Dej, pe acel loc a stat Mihai Beniuc. În vremea noastră, s-a căţărat voiniceşte Adrian Păunescu. Numai că, în timp ce la precursorii lui, problema era numai a scării de valori, la angrosistul nostru apare un element în plus: milionul, adică spus mai pe şleau, prostituţia literară.

În felul acesta, poate fără să fi vrut, Leonte Răutu este şi un autentic precursor, un clasic în viaţă. Nepoţeii pe care i-a ţinut acum vreo treizeci de ani pe genunchi, spunându-le poveşti şi poezioare juste despre, „bunicul" Stalin, despre „unchiul" Jdanov, între timp s-au făcut mari, unii chiar prea mari şi cu o banderola roşie şi alta tricoloră peste piepţii lor laţi, recită aceleaşi poezii, doar cu numele proprii schimbate.

Da, fără un precursor ca Leonte Răutu, la urma urmelor n-ar fi fost posibilă nici ofensiva ideologică din 1971, care a renăscut la o nouă treaptă a spiralei spiritul anilor cincizeci. Încât, astăzi, nu disgraţia, ci consideraţia trebuia să i se acorde.

Atunci, după o oarecare eclipsă, steaua lui începu din nou sa răsară.

III

În ultimul deceniu, aflat deja rector al Academiei „Ştefan Gheorghiu", nu putea să-i scape lui Leonte Răutu amănuntul cât roata carului, că îndeplineşte un rol căruia i-am putea spune „decorativ".

Dar se complăcea în acest rol, mai ales că avea alăturea, exact cu aceeaşi funcţie „decorativă", pe Ştefan Voitec. Acesta din urmă, prezent în mai toate apariţiile publice ale Conducerii de partid, dar în tot deauna mut,

înfrumuseţa, şi mai continuă să frumuseţeze, chiar şi după absenţa sa neîntâmplătoare care a durat mai multe luni, cu ţinuta sa agreabilă, dar mai ales prin ceea ce reprezintă ca simbol, monoloagele de partid, rostite către supuşi. El este adus ca argument în carne şi oase, la vedere, la vederea străinătăţii, mai ales ale aceleia în care partidele socialiste şi socialdemocrate deţin puterea, precum că problema unificării partidelor clasei muncitoare, a „clarificării ideologice”, cum se numeşte la Bucureşti lichidarea mişcării socialiste din ţara noastră, ar putea să constituie un „exemplu demn de urmat” de Europa. Numai că între Şt. Voitec şi toţi ceilalţi membri din suită se află întotdeauna umbrele socialiştilor aruncaţi în închisori.

Spre diferenţă de Şt. Voitec, L. Răutu a slujit ca un fel de ilustrare vie în ochii celor interesaţi, a faptului că oameni din rândul celor trecuţi întotdeauna la „şi alte naţionalităţi”, participă la procesul decizional superior. Figurant şi el, ca de altfel toţi din suită, apariţia lui făcea bine tot ca obiect de export. Mai ales că prin prezenţa unui evreu în conducerea superioară de partid, paravanul era asigurat şi pentru orice manifestaţii, măsuri sau indicaţii secrete care oricâtă doză de naţionalism sau şovinism ar fi conţinut, păreau mai greu de numit pe adevăratul lor nume.

La Academia „Ştefan Ghşorghiu”, Leonte Răutu a urmat lui Miron Constantinescu, reabilitat ca frondă postumă faţă de Gheorghiu-Dej.

Însă unde erau zăpezile de altă dată?

Miron Constantinescu stătea zile întregi în cabinetul său, apatic şi distrus de nenorocirile pe care destinul le hărăzise familiei sale, fără să dorească să vadă sau să vorbească cu cineva. Din când în când, mai chema pe câte un decan sau şef de catedră.

Venirea lui Leonte Răutu în fruntea Academiei a fost similară unei adevărate revoluţii în existenţa celei mai importante instituţii de învăţământ a partidului. Ea trebuia transformată într-un institut de învăţământ superior şi a fost transformată.

Acest om care ştie să râdă, alternând sobrietatea cu o glumă de bun gust dacă era nevoie, deschis metodelor celor mai avansate de predare, deschis relaţiilor cu toate marile instituţii de învăţământ atât din est cât şi din vest, oare el a fost cel care a lansat campania jdanovistă împotriva „cosmopolitismului”? Nu se poate: la mijloc trebuie să fie o neînţelegere!

Oare acest om cu o ţinută într-adevăr academică, contrastând în mod ţipător cu ticurile verbale de activişti de raion ale unora din prorectorii care se ţin după el ca o umbră, oare acest intelectual, dovedind o înţelegere superioară a problemelor contemporane de filosofie, economie, relaţii internaţionale, invitând mereu la spargerea dogmelor de către atâţia prizonieri ai unor teorii anacronice, oare el să fie acela care l-a ţintuit la stâlpul infamiei pe Blaga, l-a interzis pe Ion Barbu, l-a mustrat chiar şi pe Călinescu, cel care de timpuriu, făcuse destule concesii? Nu, desigur, este vorba despre un cu totul alt om.

În Academie nu este loc pentru cadre didactice pe puncte, moştenite de la vechea şcoală „Jdanov”! Şi ca să demonstreze că nu este îngăduitor cu incompetenţa, acestora li s-au găsit locuri de muncă corespunzătoare pregătirii. Este adevărat însă că la Facultatea de ziaristică a scos un incompetent şi a adus deodată, pe trei posturi de prodecani, trei nulităţi.

„Cepeca” – institut de perfecţionare model! Nu o lozincă, ci o realitate. Programe comune cu ONU, participări la conferinţe şi sesiuni internaţionale, gazdă a unor dezbateri de prestigiu. Iniţiative editoriale? Bineînţeles! Academia este vizitată de somităţi din domeniul ştiinţelor sociale din toată lumea!

Doriţi să intrati la rector? Cabinetul lui este deschis tuturor. Doriţi să plecaţi în străinătate? Niciun cadru didactic nu poate fi refuzat. Nu contează că un specialist ca profesorul Grindea a plecat şi nu s-a mai întors (Şi cu benzina plătită de instituţie!). Mai greşeşte şi „tovarăşul” Răutu în aprecieri, dar oricum, nu în tineri poţi avea încredere, ci tot în oameni de la 1950.

Librăria? Numai cei care dispreţuiesc în sinea lor cartea, pot ţine o librărie sub scară, ca pe o servitoare. O sală de cursuri să fie transformată în librărie! Şi se făcu..

Dar clădirile vechii şcoli de geniu nu par ele oare depăşite şi nepotrivite ca destinaţie? Fireşte! Buldozerele fură puse în funcţiune şi în timpul cel mai scurt incinta deveni un şantier. Curând, un hotel modern, un mare restaurant, unde; în ciuda legendei care circula, fapt confirmat de studenţi, mâncarea era mizerabilă, se ridicară pe dealul cotrocenilor. Clădirea principală de învăţământ, monumentală dar prost concepută în interior, se înălţa şi ea. O realizare într-adevăr valoroasă în această clădire: una din cele mai bune biblioteci de ştiinţe sociale din ţară, cu un bogat fond de carte şi cu o modernă sală de lectură.

Peste programul său şi aşa încărcat, din proprie iniţiativă rectorul ţine o prelegere. Să asculţi un orator cu adevărat strălucit, nu-i este dat oricui şi nici prea des. Acest orator este Leonte Răutu! Păcat că nu a ţinut un curs la postuniversitari, ziarişti sau diplomaţi. De ce unii oameni nu şi-au arătat public laturile cele mai frumoase ale personalităţii lor, ci dimpotrivă, anume cele care i-au făcut dezagreabili? Din această categorie, din păcate face parte şi fostul rector al Academiei „Ştefan Gheorghiu”. Câţi ştiu oare că este, sau mai bine spus, a fost – unul dintre cei mai talentaţi oratori pe care îi avem, astăzi când primi secretari ai comitetelor judeţene de partid parcă sunt anume aleşi numai din rândul acelora care nu sunt capabili să facă un elementar acord gramatical, iar adevăraţii oratori tac?

Nu, hotărât, nu! Nu acest om a interzis culturii să fie cultură şi presei să fie presă!

Şi totuşi... Un frig te pătrunde şi pe timp de vară în această centrală ideologică a partidului. Ceva indefinit dezvăluie până la urmă adevărul: toate aceste aparenţe de modernizare, de la metodele audio-vizuale, „participative”, laboratoare de ştiinţe sociale, ziare-şcoală etc. Sunt o acoperire a aceloraşi dogme îngheţate de demult. Uneori

aveai impresia că arborând o aliură „descuiată”, Leonte Răutu în sinea sa îşi făcea cu ochiul. Prin felul cum vorbea şi cum lăuda şi pe cine lăuda, parcă voia să spună: «Zadarnic susţineţi voi că faţă de vremea aceea, pe când scandaţi: Sta-lin-Sta-lin sau Ana-Luca-Gheorghiu-Dej, timpurile s-au schimbat. Nu, s-au schimbat doar personajele lozincilor. Vor trece şi ele, vor veni altele. Dar până atunci…»

Nu cred însă ca fostul rector să fi avut cel puţin acest curaj, de a ironiza măcar în sinea sa situaţia în care se instalase.

Cel puţin în ceea ce îl privea personal, vremurile erau însă altele. Dacă în trecut prin poziţia pe care o ocupase mulţi ani în şir, de el depindea să determine unele schimbări în bine în folosul ţării şi nu-şi puse umărul decât la rău, acum nu mai putea interveni decât cel mult în schimbarea ambalajului unor mărfuri prăfuite. Când putea să facă ceva n-a făcut. Din romantismul revoluţionar de la 20 de ani n-a mai rămas nimic.

Cer iertare dacă în cele ce urmează voi vorbi despre semnatarul acestor rânduri.

Când, la un moment dat, adus într-o stare vecină cu disperarea de situaţia generală din ţara noastră, am criticat în presa occidentală o serie de aspecte: cenzura presei şi cenzura literară, monopolul persoanelor din fruntea partidului asupra informaţiei interne şi internaţionale şi manevrarea acesteia în interesul lor personal, lipsa unor drepturi ale omului ca acelea de a se putea asocia în sindicate libere sau de a circula liber, cultul personalităţii, ireverenţios chiar şi faţă de numele ţării, l-am pus pe Leonte Răutu, în calitatea pe care o aveam atunci, într-o situaţie incomodă. Poate chiar în faţa unei încercări: de a dovedi că într-adevăr, el, rectorul, nu era una şi aceeaşi persoană cu inchizitorul presei şi culturii din perioada 1947-1953. O putea face simplu, stătea în puterea lui, stabilind un dialog, cum se spune, de la om la om. Ar fi fost de datoria lui.

Dar nu numai că nu am avut o întrevedere cu

preşedintele ţării, asupra căreia circulau la un moment dat zvonuri insistente şi despre care continui să fiu întrebat şi astăzi de unii români din exil, dar nici rectorul, cel puţin el nu a avut curiozitatea unei întâlniri. Întâlnirea între oameni presupune un dialog, ori atât L. Răutu cât şi N, Ceauşescu sunt structuraţi la fel, pentru «Nu admit!»

Da; prin pamfletul său, Tudor Teodorescu-Branişte avea să caracterizeze şi societatea anilor 70.

Şi pentru că dialogul, schimbul de idei nu au fost admise, semnatarul acestor rânduri a fost dat pe mâna securităţii, pe stradă şi în relaţiile cu oamenii şi mai ales în comisia de anchetă al cărei leit-motiv era: < Eşti un agent imperialist! > Ulterior, pentru că partidul are o experienţă bogată în folosirea libertăţii presei „burgheze” în scopurile sale, într-o fiţuică pe care o editează sub firma unor exilaţi fără nume – uite unde este valuta forte scoasă din sudoarea muncitorilor! – fiţuică răspândită gratuit pentru că nu o cumpără nimeni, s-a schimbat puţin refrenul şi am devenit „agent sovietic”.

Voi recunoaşte aici – şi ei ştiu asta – că sunt agentul Opiniei publice din ţara noastră, „agentul” poporului român, calitate pe care mi-o revendic cu autentică mândrie.

Deci, toată această fizionomie deschisă, de om disponibil înnoirilor, era la Leonte Răutu de fapt o grimasă. Ea l-a ajutat să mai supravieţuiască încă o dată.

Unul din ultimele sale gesturi de supravieţuire, deosebit prin spectaculozitatea sa, mai ales că a fost şi spontan, ivit dintr-un fler de maestru, al unui clasic în viaţă ai tuturor fofilărilor, s-a petrecut la tribuna Congresului al XII-lea al partidului.

Atunci când Constantin Pârvulescu a arătat cu degetul spre toată mascarada ce i se înfăţişa de atâtea zile, demonstrând că integritatea şi curajul nu au limită de vârstă şi de poziţie de partid, ai cui pumni au fost introduşi în gura vorbitorului când acesta abia dacă apucase să rostească vreo trei-patru fraze? Cine a strigat, ca în pamfletul lui Branişte, <Nu admit! >? unul din ei a fost şi

vechiul jdanovist, Leonte Răutu.

El a demonstrat până la capătul vieţii că existenţa sa s-a bazat pe o necontenită minciună, că tot ce a scris, chiar şi puţinele rânduri drepte pe care cu greu le poţi depista în puţinele sale articole, au la bază tot o minciună. Ca şi în acest paragraf din articolul «Arma cea mai ascuţită a partidului», „Scânteia”, joi 6 mai 1948:

«*Trebuie să dăm rolul ce i se cuvine criticei şi autocriticei. Mai avem încă destui tovarăşi cărora le este frică de critică şi mai ales, de autocritică. Mai avem, îndeosebi printre unii tovaraşi intelectuali, tendinţa de a declara „tabu” unele persoane*».

Ce puteţi zice de asta?

Niciun ideal, în afara celui de a sta cât mai mult într-un fotoliu de conducere nu l-a animat. „Şi asta-i cam demultişor poveste…”, cum ar fi spus poetul. Numai oameni care probabil cred sincer în ideile lor, sinceri în rătăciri şi sinceri în trezire, din categoria cărora s-a dovedit că face parte Constantin Pârvulescu, exemplu mai ales pentru generaţia de conformişti ridicată în ultimele decenii, printr-un act dramatic pot să-şi renege malformaţia şi trecutul stalinist.

Acum s-a sfârşit şi cariera politică a „tovarăşului” Răutu.

Când va rămâne numai cu sine însuşi, şi-ar putea aminti de fabula genială despre un lup care se înecase cu un os şi despre pasărea care i-a făcut acel pustiu de bine de şi-a introdus capul în gura lupului, pentru a nu-l lăsa să dea ortul popii. Iar când pasărea şi-a cerut răsplata, lupul i-a replicat simplu că a şi primit-o prin aceea că n-a făcut „Haţ!” pe când se afla cu ciocul în gura sa.

Când va rămâne deci numai cu sine însuşi, stingând lumina şi astupând telefonul cu o pernă – pentru că şi ferestrele pensionarilor de partid au ochi iar telefoanele lor, urechi – să mulţumească fierbinte lui Dumnezeu, dacă mai are vreunul, că asemenea lupului din fabulă, partidul l-a răsplătit şi pe el regeşte prin faptul că nu l-a înghiţit de tot.

… Ci a fost numit „şef mare” peste «Crucea Roşie».

Aarhus, Danemarca sept. 1981

LA ÎNCEPUT A FOST CONDUCĂTORUL

După noua geneză partinică, la, început a fost conducătorul, al cărui nume nu poate sta alături decât de cel al unor fenomene naturale sau sociale:

«Cea-u-şes-cu-Pe-CeR-e!»

La urmă a apărut şi România. La coada lozincii. Numele ţării este amintit „cu o oarecare condescendenţă doar într-o măsura în care de fapt se are în vedere că există pentru funcţia de preşedinte şi pentru a se accentua şi mai mult valoarea perenă a noului idol.

În sfârşit, contemporanii au fericirea să cunoască scopul final al edificării României, pe care strămoşii care se i sacrificau pentru ea, nu-l bănuiau.

«Partidul-Ceauşescu-România»

Nu a spune nimic tuturor celor care comandă, mânarea a mii şi mii de oameni pe traseele „vizitelor de lucru”, în pieţe publice sau pe stadioane, ca şi celor care execută cu zel sarcinile trasate de guvernatorii de partid, spectacolul subdezvoltării pe care îi oferă toată această adulare obţinută prin constrângere şi deci mincinoasă în totul?

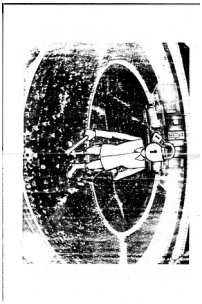

Poate chiar dacă le spune ceva, se merge în continuare «Înainte, spre viitorul luminos al patriei», încât spectacolul entuziasmului din sarcină, al cărui semnal îl dau mai întâi „echipele de zgomote”, discret amplasate în mulţime, continuă:

«Stima noastră şi mândria: Ceauşescu, România».

Viitorul va avea la dispoziţie sute de pelicule documentare, pentru ca generaţiile de mâine să realizeze întreaga dramă pe care în realitate o trăieşte astăzi poporul român.

Există pentru viitor – aş spune, din nefericire – şi filmul celui de-al XII-lea Congres al partidului, bineînţeles „curăţat" la milimetru pentru ca să nu se zărească în prezidiu chipul lui Constantin Pârvulescu, devenit personalitatea numărul unu a congresului, după critica adresată puterii personale şi caracterului de înscenare a acestui for, în care, parcă manevrraţi pe sfori, delegaţii nu făceau altceva decât gimnastică; jos-sus şi sus-jos, scandând acea penibilă poezioară în două versuri:

«Ceau-şescu-re-a-les, la al doişpelea congres!»

Va exista acel film, una din probele, nu ale subdezvoltării, ci ale stadiului de sălbătecire în care a fost aruncată viaţa politică românească de la 1971 încoace. Previziunile Rozei Luxemburg privind degenerarea instituţiilor politice într-o ţară care lichidează democraţia, s-au adeverit din nefericire tocmai în tara noastră. Mergem nu înainte spre civilizaţie, ci înapoi spre o neo-barbarie. Civilizaţia nu este cantitatea de oţel pe cap de locuitor, cum vor unii specialişti în toate să ne convingă, decât poate în ultimul rând.

Înainte de orice „civilizaţie" înseamnă libertate, printre care şi libertatea cetăţenilor de a refuza să strige şi să scandeze ceea ce nu doresc şi să refuze acest lucru fără teamă.

Realitatea românească actuală dovedeşte cât de departe este ţara noastră de acest stadiu.

Autenticul stadiu de civilizaţie va fi atins de poporul nostru atunci când va părea o absurditate să se scandeze numele unei persoane, indiferent care va fi aceasta. Singurul nume posibil de rostit ca o închinăciune, singurul nume care ne uneşte pe toţi români sau neromâni, care am văzut lumina zilei la Carpaţi, Dunăre şi mare şi care vorbim limba lui Neculce, Bălcescu şi Eminescu şi

recunoaştem acest spaţiu geografic drept patrie, este cel al României.

Autentica stare de civilizaţie o vom atinge numai atunci când va fi posibil ca niciun alt nume, în afara numelui ţării, să nu fie scandat.

Totul, în afara ţării este supus efemerului, mai ales omul care, indiferent ce crede despre sine, este muritor. Realitate simplă ca ziua, la care s-ar putea adaoga şi constatarea că numeroase ţări cu partide comuniste la putere au trăit, după dispariţia conducătorilor a căror primă grijă a fost culţul propriei persoane, tardiv, dar ireversibil, momentul adevărului descoperindu-se şi ireparabilele daune materiale şi morale aduse societăţii de acest cult.

Se poate prevedea de astăzi acel moment a cărui venire poate fi întârziată, dar nu şi evitată.

El se află fatalmente la orizont, cum soarele se pregăteşte să răsară.

CÂTEVA CUVINTE „OBSCENE”

În anul 1979, mijloacele de propagandă din ţara noastră au făcut mare zarvă mare, în jurul unei aniversări.

Cum spre diferenţă de alţii, care stau foarte prost în privinţa aceasta, noi o ducem din sărbătoare-n-aniversare şi din miting în adunare, la un moment dat trebuia să se găsească ceva care să vorbească despre măreţele fapte din fragedă pruncie ale sărbătoritului.

Zicala, după care cine caută găseşte, s-a adeverit şi de data asta. S-a găsit aniversarea manifestaţiei de 1 Mai 1939 din capitală, de la ţinerea căreia tocmai se împlineau 40 de ani.

Organizatorul ei să fi împlinit la vremea aceea vreo 21 de ani, dar ce maturitate politică, ce activitate avea în urma sa, dacă fusese un revoluţionar precoce încă de la 14 ani, când alţii de acelaşi leat, mai jucau încă ţurca în praful de la ţară.

Toţi harnicii condeieri, puşi şi cu această ocazie ca şi în alte dăţi pe treabă, s-au întrecut pur şi simplu pe ei înşişi, deşi tarifele redacţionale au rămas de treizeci de ani

aceleaşi: 270 de lei pentru articolul de specialitate la maximum, dublat dacă cei care au dat din gură sunt nişte personaje cu cheag.

Un tânăr din vremea noastră, ce este drept, ceva mai puţin precoce, pentru că la acea dată avea circa treizeci de ani, şi-a propus să marcheze şi el această aniversare. Dar într-un mod original.

Şi-a propus deci ca exact în acea zi să organizeze şi el o manifestaţie.

Domiciliat la Galaţi, el lucrase până cu puţin timp înainte la abatoare.

Se descurcase binişor până atunci. Îşi făcuse o mulţime de relaţii, doar foarte mulţi oameni sunt oricând interesaţi să aibă pe cineva unde trebuie, pentru a-i aproviziona cu produse proaspete de măcelărie. Pe cei mai mari şi mai tari din localitate, băiatul îi servea la domiciliu şi îi servea bine, dacă unele soţii îl aşteptau chiar, cu o bizară nerăbdare... Nu se putea plânge că a dus-o greu. Dimpotrivă...

Şi totuşi... Ce-l nemulţumea pe acest tânăr, încât s-a decis să nu mai trăiască în mijlocul acestei realităţi cu familie cu tot?

Ce-l nemulţumea sau nu, fapt este că s-a decis într-o bună zi să părăsească ţara.

A parcurs şi el aceleaşi etape, ca toţi ceilalţi oameni decişi să plece.

Din acel moment, întreaga lui viaţă a luat o întorsătură neaşteptată. Cursa cu obstacole, aflată în faţa oricărui candidat la emigrare, a fost trecută şi de el, până într-un anumit punct nici mai greu, nici mai uşor decât au depăşit-o toţi necunoscuţii săi tovarăşi întru plecare.

Tânărul nostru obţinuse însă din partea Serviciului de imigrare al Statelor Unite dreptul de stabilire în această ţară, cu condiţia să obţină un paşaport, pe care urma să i se aplice o viză. Dar tocmai paşaportul îi lipsea, iar la un moment dat i s-a comunicat chiar că cererea sa i-a fost respinsă.

Măcelarul din Galaţi bănuia că dacă s-ar căciuli cu

„Să trăiţi, tovarăşuz!”, tot nu avea să ajungă mai departe de Curtici. Se decise atunci să ia, cum se zice, taurul de coarne.

Pentru că auzea şi citea peste tot – doar numai despre asta se scria în ziare şi se vorbea la radio şi televiziune – că la 1 Mai 1939, un tânâr frumos, viteaz şi revoluţionar viitorul prototip al omului nou, a organizat o demonstraţie atât de mare, şi-a spus că dacă în epoca aceea de dictatură de dreapta s-a putut aşa ceva, cu atât mai abitir astăzi, când în Constituţie scrie că există libertate, o demonstraţie ar putea avea loc, ba ar putea fi primită de autorităţi cu bucurie, mai ştii? Poate chiar şi presa şi televiziunea vor veni să o consemneze. Deşi nu avea nicio pretenţie la publicitate.

După ce reflectă un timp la experienţa sa foarte puţin încurajatoare cu paşaportul, se gândi totuşi, că nu trebuie să aibă chiar aşa încredere în cele scrise în Constiţuţie, care sunt trecute, acolo, de ochii lumii.

Mai văzuse el destui naivi care au luat în braţe articolele din Legea fundamentală despre drepturile lor şi care, până la urmă, au păţit-o urât de tot. Nu, nu este felicitat şi lăudat ca mare organizator oricine îşi propune să pună pe roate o demonstraţie, fie ea şi de 1 Mai, dacă doar nu este vorba de demonstraţia de la 1 Mai 1939.

Dar nu voia nici să renunţe la idee. Tot nu avea ce pierde: afară din slujbă fusese dat, încât numai el şi nevasta ştiau cum se descurcă cu copiii, care nu ţin cont că nu ai leafă. Şi nu renunţă. Dar se decise să demonstreze de unul singur.

Locul: Piaţa Republicii, chiar în faţa palatului.

Ziua: 1 Mai 1979.

Tema: «Tovarăşi conducători, respectaţi Constituţia ţării! Respectaţi Actul final de la Helsinki!»

Scrise cu litere mari şi groase pe o placardă această lozincă-idee, gândită şi compusă de el.

Cu toată libertatea scrisă în Constituţie şi cu toate că manifesta pentru o idee generoasă, ştia că n-o să poată face doi paşi cu apelul lui, mai ales în Piaţa Republicii, sub

nasul comitetului central, pe unde mişună păzitori bine dotaţi cu tot ce trebuie, împotriva oricui i s-a urcat la cap democraţia.

El îşi propusese totuşi să traverseze piaţa şi să ajungă pe trotuar, între cele două porţi laterale din faţa fostului palat regal. Pancarda lungă de trei metri voia şi trebuia s-o împlânte pe gardul din fier forjat, între două bare mai groase care se găseau cam la aceiaşi distanţă.

Cine-l cunoaşte pe Graur, ştie că din fire, este un bărbat ambiţios. La fel şi atunci, din momentul în care şi-a propus ceea ce de fapt părea o curată naivitate sortită eşecului, trebuia să-şi atingă ţinta. Este un fapt controlabil de oricine se îndoieşte de adevărul lui: mai uşor ajunge un membru de partid în uşa altarului, ca mitropolit, decât un contestatar, cu o lozincă în mână, în poarta Consiliului de Stat.

Îşi propuse deci, să acţioneze în aşa fel, încât să nu dea greş. Pentru a nu greşi, trebuia studiat bine terenul.

Pentru câteva zile consecutiv, cetăţeanul nostru deveni clientul braseriei „Cina”, de unde a supus unei atente observaţii piaţa sau, după expresia lui, populaţia de „ginitori” în civil şi în uniformă, extrem de numeroasă în acel perimetru.

La un moment dat, avu foarte limpede sentimentul zădărniciei, proiectului lui. În timp ce un glas din interior îi şoptea să se lase păgubaş, un altul îl îndemna însă să persevereze.

După multe ore, constată ca putea să găsească o ferestruică de timp şi un mod anumit de a-şi atinge ţelul. Era doar 1 Mai, când chiar şi în cazul că nu va avea loc o manifestaţie organizată, un cetăţean cu o pancardă nu avea cum să stârnească suspiciunea.

În ziua de 1 Mai 1979, totul părea calm şi fără probleme. Aşa şi era.

În Piaţa Republicii, un tânăr din Galaţi, pe nume Graur, cu un placaj în mână, pe care se scria cu totul altceva decât aveau să citească la momentul potrivit puţinii trecători de la ora aceea, placarda lungă de trei

metri, lată de aproape un metru, traversă piaţa pe lângă Biblioteca universitară şi ajunse imediat în punctul pe care şi-l fixase cu minuţiozitate dinainte.

Soldaţii de gardă se aflau la extremităţile împrejmuirii, ofiţerii în civil nu se aflau în clipa aceea acolo, ci doar nişte patrule înarmate care abia se depărtaseră.

Aşadar, se ridică pe postamentul de piatră al gardului înalt, smulse hârtia care masca adevăratul text şi o înălţă cât putu de sus. Avu timp să o şi fixeze.

Câţiva trecători, foarte puţini, se opriră curioşi şi citiră: «Tovarăşi conducători, respectaţi Constituţia ţării! Respectaţi Actul final de la Helsinki!», dar se îndepărtară speriaţi.

Pe neaşteptate, imediat în momentul următor, în piaţă se produse agitaţie. Apărură ca din pământ mai mulţi bărbaţi în civil şi câţiva militari, deodată, toţi în faţa lui. Iar el se crezuse singur, chiar uşor dezamăgit şi temător că nu va fi luat în seamă de nimeni. Scopul lui era tocmai să atragă atenţia asupra cazului său.

Bine instruiţi pentru cazuri „speciale”, în numai câteva minute „băieţii” rezolvară cu cinste şi devotament exemplar ambele obiective aflate în faţa lor:

1) Să dea jos corpul delict care avea forma unei pancarde, cu o lozincă huliganică pe ea, scrisă cu litere mari;

2) Să fie înhăţat făptaşul şi trimis pe „filieră”.

În stare de arest, cetăţeanul Graur din Galaţi a fost deferit operativ justiţiei. În cinstea zilei de 1 Mai 1979, i s-a dat o condamnare de trei luni, pentru… N-aţi ghicit. Zadarnic vă veţi bate capul să ghiciţi, de aceea, citez din hotărârea judecătorească: «Pentru proferarea de cuvinte obscene», într-un loc public.

Cele trei luni, Graur le-a ispăşit la Canal.

Scumpul său interlocutor închipuit, din momentul dialogurilor purtate doar în gând, n-a vrut să se despartă de el până nu l-a învăţat puţin minte, să mai demonstreze de 1 Mai. După aceea, i-a dat un picior în spate, picior

dorit fierbinte şi de primitor.

Ultima dată pe Graur l-am văzut, de ce să mint deloc întâmplător, în Gara de Nord, când luase trenul de Viena, de unde urma să plece în continuare spre ţinta finală.

Erau patru oameni, dacă şi pe ţânci îi socotim ca atare. Patru oameni cu trei geamantane. Şi cu ce mai era pe ei, pe timp de vară. În afara propriei lor tinereţi şi a propriei lor tării de a răzbi în viaţa cea nouă, nu mai aveau niciun fel de avere. De prin fundul buzunarelor, prin care demult bătea vântul, abia dacă mai putuseră încropi pentru nişte mezeluri, ca să nu le plângă copiii de foame până la Viena.

Dar erau fericiţi. În special, Graur. Întristător de fericiţi!

Sărmană ţară care-ţi alungi copiii, fie ei şi băieţi simpli, dintr-o bucată, precum gălăţeanul nostru. Copiii tăi cei mai curajoşi, cei mai frumoşi! Este revoltător ca părăsindu-te, să se bucure aşa!

Nici cel puţin acest dar de adio, acest ultim dar, nu mai eşti în stare să-l obţii: o lacrimă de la fiii pe care ţi-i izgoneşti cu vitregie pentru totdeauna?

La plecare, Graur a vrut să-mi facă un dar şi acesta a fost un sfat, la care am reflectat după aceea, dovadă aceste rânduri: «Cât mai rămâneţi pe-aici, mi-a spus el, aveţi grijă să nu le strigaţi să respecte Constituţia şi Actul final de la Helsinki, să nu vă acuze ca şi pe mine de proferarea unor cuvinte obscene!»

ECATERINA PE COLENTINA

Pe schema de funcţii a socialismului, postul Ecaterinei chipurile nu mai există.

La noi însă, pentru că suntem în toate în frunte, a fost realizată cu mari sacrificii o copie.

Şi tot pentru că ne aflăm în faţa unui miracol românesc, copia a făcut ca originalul să pălească din toate punctele de vedere, chiar şi de invidie.

Potiomkin, care răspundea de sectorul propagandă la curtea majestăţii sale, „tovarăşa” Ecaterina a II-a a Rusiei, patentase un procedeu în exclusivitate: în timpul

călătoriilor de „lucru” ale „şefei” spre litoralul Mării Negre, unde avea un palat, „cum s-ar zice astăzi, că avea” în folosinţă „o vilă”, aranjase să se profileze în zare, pictate iscusit pe carton, nişte sate înfloritoare, arătând celei mai iubite fiice a poporului rus „din secolul al XVIII-lea, viaţa nouă pe care o ducea „harnica ţărănime iobagă” din vremea sa.

În lunga ei călătorie în timp, dar mai ales în spaţiu, de la Palatul Petergof până pe malurile Colentinei, copia a căpătat multe nuanţe, complet noi, care merită toată atenţia.

Astăzi, pentru „vizitele de lucru”, doar un Potiomkin nu mai face faţă. O armată întreagă asudă, aranjând traseul, în timp ce alţii se ocupă de oamenii muncii – foştii iobagi eliberaţi – care în semn de recunoştinţă şi „adâncă preţuire”, vin singuri, nesiliţi de nimeni, cu două şi trei ore înainte, unii cu portretele la zi, alţii cu flori, să scandeze numele binefăcătorilor lor.

Spre deosebire de Ecaterina a II-a a Rusiei, titularii curţii noastre au meritul incontestabil de a avea o origine sănătoasă, neaoşă, nu germanică, precum era originalul. Dar la fel ca şi ea, unul din ei produce în orele libere, literatură, cu precădere poezii, care să servească drept model de angajare, oricui se închipuie poet, din care pricină, una se cântă la radio de două ori pe zi.

Spre diferenţă de Ecaterina care era numai literată, independenţii şi suveranii poporului nostru sunt specializaţi în absolut toate domeniile, încât indicaţii de cea mai mare valoare pentru istorie, emană şi iradiază zilnic asupra ţării întregi.

O atmosferă culturală efervescentă caracterizează palatele Bucureştiului, ca altă dată Petresburgul. Ea este simbolizată prin literele mari, de-o şchioapă, de abecedar, ale maşinilor de scris, utilizate pentru orice text, destinat a ajunge sub ochii înalt tovărăşiilor lor.

Soarele de pe cer are chiar şi el pete, numai juna curte ţaristă a Bucureştiului este imaculată.

Un mic neajuns umbreşte totuşi această perfecţiune:

ea îşi joacă cu atâta dăruire şi seriozitate rolul, încât a ajuns ca din când în când să mai şarjeze, oferind, desigur, fără voia ei, impresia unei parodii tragi-comice.

Ecaterina Rusiei o făcea pe liberala, purtând corespondenţă cu Voltaire, dar când a auzit de gândire liberă în ţara ei, a urlat de s-a zguduit palatul, acuzând statele Americii de Nord, iar din acele ţări, pe Franklin, de sursă a ideilor de libertate.

Pe Radişcev, care într-o carte intitulată „O călătorie de la Petersburg la Moscova”, ţintuise la stâlpul infamiei ordinea iobăgiei şi mizeria existenţei cotidiene a ţăranilor, printr-un decret imperial – era să spun, prezidenţial – ea l-a deportat în Siberia, de unde, scriitorul s-a întors după mierlirea matroanei.

Răzmeriţă lui Pugaciov a tulburat-o însă cel mai tare şi a făcut-o să ţâţâie de frică. Fireşte, toate forţele militare ale imperiului au fost puse în mişcare şi până ce urgia n-a fost înăbuşită în sânge, după cruzimea la modă, doar atunci, nu şi-a căpătat augustă linişte.

Ţarismul românesc cochetează şi el cu unii din Voltairii vremii noastre, mai ales dacă se nimeresc să ajungă în fruntea unor ţări, ba mai vorbeşte despre umanism şi de pace, la mitinguri pe care şi le comandă prin telefonul „scurt”, ca şi de atâtea alte idei mari.

Dar să nu audă că vreuna din ideile despre libertăţile şi drepturile individuale ale omului care cuprind tot mai mult lumea, a prins rădăcini cât de firave în interiorul ţării, că se face foc!

Vai şi amar va fi de cei care au îndrăznit să le dea viaţă!

Istoria, desigur, nu se repetă niciodată, ci doar se autopastişează.

ÎN VIZITĂ „DE LUCRU”

Nevoia „vizitelor de lucru” vine din sentimentul de insaţietate la adulare. Scandările organizate în loc să potolească setea de preamărire, au darul să o facă să crească.

Punctul „forte” al acestor „vizite” este salutarea

plebei, proces care se desfăşoară, firește, pentru o perspectivă largă, de sus.

Realitatea, vizionată înaintea discursului, trebuind să creeze premisele unei bune dispoziţii, nu poate să fie decât bună. Pentru aceasta, ea este cu înalt simţ de răspundere partinică bine aranjată. Realitatea trebuie să pară cât mai izbutită şi pentru că, de fapt, este emanatia creatorului ei şi care coboară până la ea. Totul se raportează de la stăpân la supus.

Altminteri, o deplasare pe teren, în adevăratul sens al cuvântului, al unui om interesat s-o cunoască aşa cum este ea şi nu mistificată, s-ar desfăşura fără itinerarii prestabilite, incognito, fără gălăgie şi lozinci, în prezenţa specialiştilor, a celor interesaţi şi a presei şi în haine reale de lucru, nu de operetă.

„Inspectorul” pare să nu suporte nu când lucrurile merg prost – pentru că şi cu voia şi fără a sa voie nimeni nu le poate face deocamdată să meargă altfel, nici chiar descântate cu înalte indicaţii preţioase – ci atunci când realitatea a fost prost mascată.

Există numeroase elemente de presiune care îi introduc pe diverşii responsabili în viteză, când se anunţă o vizită de lucru şi nu rareori îi fac chiar să-şi piardă şi capul.,

Se povestea, de pildă, că într-un judeţ, unde se raportase cu mult timp înainte încheierea recoltării păioaselor şi unde pe traseul unei „vizite” se afla o mare suprafaţă nerecoltată încă, intrându-se în criză de timp, şefii locali au rezolvat problema dând foc lanurilor. Desigur, evenimentul nu a răzbit în presă.

Asemenea reacţii locale, similare cu panica, vin din teama de a nu-l vedea pe stăpânul absolut, că nemulţumit de oamenii săi, de sine nu se întâmplă niciodată să fie nemulţumit, se apropie de „pomul cu vrăbii” şi începe să-l scuture pentru a asigura o „rotaţie” a păsărelelor de pe crengile de sus pe cele de jos.

Chiar şi un slujitor atât de versat al tuturor patronilor pe care şi i-a schimbat, ca Leonte Răutu, pe când era

rector la Academia „Ştefan Gheorghiu”, chiar şi el era cuprins de nervozitate, nu-şi găsea liniştea şi locul cu câteva zile înaintea vizitei şefului de partid pentru inaugurarea noii clădiri a Academiei „Ştefan Gheorghiu”. Atunci, rectorul i-a pus pe decani şi pe şefii diverselor catedre să facă repetiţii, postându-i în faţa panourilor în laboratoare să-i dea lui explicaţiile respective şi după aceea să facă repetiţii între ei.

Tot atunci, Leonte Răutu şi-a amintit că studioul de televiziune didactică al Facultăţii de ziaristică, aflat într-o clădire anexă trebuie să funcţioneze în noul edificiu, pe traseul vizitei. Ştia rectorul ce ştia şi anume că dacă patronul său o să-şi vadă chipul pe un ecran de televiziune, se va declara mulţumit.

Deşi un studiou de televiziune, fie el şi didactic, nu se bate din palme mai ales când nu fusese prevăzut iniţial în proiectul construcţiei, au fost mobilizate forţe din interior şi din exterior, a fost decupat un zid, au fost chemaţi tehnicieni din televiziune şi în circa o săptămână studioul a fost gata.

În ceremonialul adulării impuse, pregătirea psihologică se pare că este luată tot mai mult în calcul, pentru ca nu cumva mitizarea la care se munceşte cu atâta chin de ani de zile de către aparatul de propagandă, să se prăbuşească într-o clipă în contactul nemijlocit al omului de rând cu nişte oameni ca neoamenii.

Nu se mai ţine cont de nimic în organizarea repetiţiilor, nici de posibila degradare a situaţiei în ridicol.

În perspectiva aceleiaşi vizite pentru inaugurarea noii clădiri a Academiei, studenţii, cursanţii şi cadrele didactice, am fost cu toţii scoşi în holul cel mare de la parterul clădirii şi la intrare. Erau acolo profesori universitari, profesori doctori, conferenţiari, lectori, asistenţi, din toate domeniile ştiinţelor politice, care au avut un prilej în plus să tragă anumite concluzii la aplicarea practică a ştiinţelor lor, după situaţia în care ei înşişi se aflau.

După „aşezarea în dispozitiv”, cum se exprima în

limbaj militar unul din oamenii de partid care nici ca prorector nu ajunsese încă să înveţe acordul dintre subiect şi predicat, a urmat repetiţia propriu-zisă. Ea a constat în trecerea unui alt prorector, agitându-şi mâna în aer printre rândurile de cursanţi şi de cadre didactice care au răspuns cu urale puternice.

Nu a scăpat nimănui nici nota de comedie a scenei, nici tonul pe care dacă l-am numi cinstit, s-ar chema. De „luare peste picior" a strigătelor de ura.

Lucrurile s-au repetat după acelaşi tipic şi în ianuarie 1978, când şefului de partid şi de stat i s-a decernat un dublu titlu de doctor în cadrul serbărilor care au durat o lună, cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani.

Şi cu această ocazie, repetiţia a constat în cunoaşterea „dispozitivului" de aşezare pentru a doua zi. Cu multe ore înainte, a doua zi, de la poartă până la intrarea în clădire au fost aduşi, fireşte, cu pancardele şi portretele de rigoare şi oameni ai muncii din capitală.

La inaugurarea clădirii, era toamnă, timpul era frumos, încât orele de stat în picioare afară erau relativ uşor de suportat.

În schimb, în acea zi de 24 ianuarie 1978, când „Scânteia" scria în editorialul său enormitatea, conform căreia Unirea Principatelor – sărbătorirea căreia de altfel era amintită în presă în treacăt – trebuia privită prin prisma aniversării şefului de partid şi de stat, pe dealul de la Leu era un timp mohorât şi geros, care pătrundea până la oase.

Ca deobicei, „oamenii muncii din capitală" au fost aduşi cu multe ore înainte de sosirea coloanei oficiale, încât cum stăteau pe loc, după vreo trei sferturi de oră mai toţi începură să joace pe loc de frig, iar până la terminarea festivităţii unii erau rebegiţi de-a binelea. Corul mai mult clănţăni din dinţi, scoţând aburi pe gură decât scandă: „Ceau-şes-cu-la-mul-ţiani!", când tot cortegiul prezidenţial ieşi din clădire, reuşind doar să fie jalnic. Corul, nu cortegiul.

Sărbătoritul însă nu a putut decât să fie mulţumit,

pentru că uralele din holul central şi din amfiteatrul de 5oo de locuri, unde i s-au decernat cele două titluri de doctor, au justificat întru totul salariile organizatorilor.

Totuşi, un scurt incident a umbrit pentru un moment sărbătorirea: la ieşirea din incinta Academiei, în poartă chiar, cum va fi reuşit să străpungă cordonul de securitate numai el ştie! un bărbat, cu un copil în braţe a tăiat calea maşinii prezidenţiale, obligând-o să oprească, iar pe pasagerii ei să deschidă una din uşi pentru a lua plicul, pe care omul îl ţinea în mână la vedere. Totul a durat câteva secunde, după care maşina a ţâşnit, ca din puşcă. În urma ei, strâns discret dar bine de braţ, de un miliţian în uniformă, ca şi când în momentul acela i-ar fi fost cel mai drag om de pe lume, cetăţeanul părea sfârşit de oboseală, după multele ore petrecute probabil şi de el, în frig.

Riscul de a mai scăpa pe câte unul cu vreo scrisoare disperată, în pofida profilaxiei mediului, este cu totul minor comparativ cu gradul de satisfacere a vanităţii personale, la vederea atâtor mii şi zeci de mii de oameni, puşi în mişcare printr-o simplă dispoziţie la telefon,

Apetitul este în creştere şi în acest domeniu, încât în ultimii ani, pentru satisfacerea lui se dau spectacole de masă pe stadioane care, fie că se numesc „finala Daciadei”, fie gala „Cântării României”, mobilizează la un loc mii de dansatori, cântăreţi, sportivi tineri sau copii.

Pentru prezentarea acestor spectacole au loc săptămâni întregi de pregătire zilnică, cu găzduirea în cantonamente a interpreţilor, iar în cazul copiilor cu sustragerea lor de la învăţătură. Devizul de cheltuieli al fiecăruia, de multe milioane, ar putea acoperi de fiecare dată costul unui bloc de locuinţe..

Punctul forte al acestor spectacole sunt performanţele regizorale şi tehnice, menite să măgulească în cel mai înalt grad cele două personaje îndrăgostite de propriul lor chip, când pe parcursul întregului program, zecile de mii de figuranţi care ocupă tribuna a II-a, nu fac altceva decât să compună şi să recompună utilizând tot atâtea mii de lanterne, plăci reflectorizante sau pur şi

simplu cu trupurile lor, aceleaşi lozinci, aceleaşi nume şi aceleaşi portrete de familie care se servesc ţării, necontenit de ani şi ani, prin presă, radio, televiziune, adunări publice, în fiecare zi.

Spectacolele încep însă nu pe stadion, ci pe traseu, cum ne demonstrează şi televiziunea prin performanţele ei de transmisiune. Mii de alţi copii, chemaţi şi ei, alte zile în şir la repetiţii, sunt aduşi cu multe ore înainte, pentru ca dansând cu eşarfe, mingi sau ramuri de cais înflorit, îmbrăcaţi sumar în maiouri şi chiloţi sport, să arate celor care trec pe lângă ei, răspunzând plictisiţi şi distraţi, recunoştinţa profundă pentru copilăria lor „fericită”, recunoştinţă care merge până la înbolnăvire.

După înprejurări, pe traseul spre stadionul „Republicii” sau „Sala polivalentă” sau „Pavilionul de expoziţii” sunt aduşi şi „oameni ai muncii din capitală”, linii dintre ei deveniţi fără voia lor abonaţii plecărilor şi sosirilor la Otopeni ai celor mai iubiţi voiajori ai poporului nostru.

Unul din punctele forte ale cultului personalităţii, de un mare efect, este coborârea cu helicopterul pe gazonul stadionului local şi unde, în urale şi scandări, conducătorul se arată poporului, maselor care-l invocă pe nume, agitându-şi mâna dreaptă ridicată în sus, ca un adevărat mesia socialist.

Plăcerea de a fi aclamat de sute de mii de oameni se izbeşte uneori, brusc şi de greutăţi obiective.

În cursul verii 1980, în timpul unei noi „vizite” prin judeţul Constanţa, după cum se cunoaşte şi din presă, un „mare miting popular” s-a ţinut pe stadionul oraşului Medgidia.

Şi acest miting are scurta lui istorie.

Stadionul nu putea fi umplut. Partidul nu dă înapoi în faţa unor greutăţi mai mari, dară-mi-te în faţa uneia ca aceasta.

Deci, la venirea la muncă, mii de angajaţi de la diferite întreprinderi şi instituţii din Constanţa au fost în ziua aceea eliberaţi de obligaţiunile de serviciu şi

mobilizaţi pentru miting, de la prima oră a dimineţii. Perspectiva de a respira aer curat pe un stadion, în plină zi de vară, unde – credeau unii – puteau face şi puţină plajă, li s-a părut multora, care trebuiau să-şi petreacă ziua închişi într-un birou, chiar atractivă. Plecară cu plăcere neprefăcută. Prin urmare, în ciuda raţionalizării benzinei sute de autobuze şi multe trenuri speciale au fost deplasate de la Constanţa la Medgidia.

Aproximativ pe la ora 8,30 dimineaţa stadionul era plin ochi, cu locurile ocupate şi pe intervale. Ceea ce a urmat a întrecut orice record în materie.

Oamenii au stat pe stadion opt ore, timp pe care nu şi l-au risipit fără rost, ci au repetat, învăţând cum să ovaţioneze. Au fost puşi să scandeze în cor la semnalul unui dirijor principal, să strige ura când dirijorul aflat la microfonul tribunei oficiale le cerea aceasta, după o prealabilă prelucrare privind entuziasmul de care urmau să dea dovadă la momentul apariţiei tovarăşului Mesia. Cei care iniţial au crezut că mitingul de la Medgidia era o plimbare şi-au dat seama că s-au înşelat amarnic.

Spre prânz, în plină bătaie a soarelui dobrogean, canicula începuse să devină tot mai greu de suportat. Bărbaţii începură să-şi scoată cămăşile şi maiourile, cum se obişnuieşte pe stadioane, însă li s-a interzis cu cea mai mare stricteţe orice „iniţiativă personală” în acest domeniu care putea deranja simţul estetic al conducătorilor de partid, chiar şi în absenţă, cerându-li-se celor prezenţi fără niciun fel de discuţie să rămână cu sacourile pe ei, pentru că majoritatea erau cu haină peste cămaşă. Cei care au încercat să se apere de soare, confecţionându-şi coifuri protectoare din hârtie de ziar au primit de asemenea o ripostă şi admonestări atât de categorice, încât entuziasmul lor întreţinut cu îndemnuri de la microfonul de comandă, a fost şi mai mare. Mai multor persoane li s-a făcut rău.

Pentru cine a avut nenorocul să se afle în bătaia soarelui, dar şi pentru ceilalţi, orele petrecute în acea zi în tribunele stadionului din Medgidia au fost un coşmar şi o

adevărată tortură.

În sfârşit, târziu după amiază, în mijlocul acelor oameni călţi de soare, asudaţi, cu dureri de cap, chinuiţi de sete, a descins odihnit şi proaspăt, cu întreaga sa suită, conducătorul.

Era una din puţinele împrejurări când cei adunaţi aşteptau cu reală nerăbdare venirea lui, centru ca supliciul ţintuirii lor în bătaia nemiloasă a soarelui să ia mai repede sfârşit.

…Dar abia urmau să asculte cuvintele de salut şi discursul.

CU LEGEA PRE LEGE CĂLCÂND

Cum de fapt ironia este un bun pe care nu i-l poate lua nimeni, omul de pe stradă, alergic la gargara teoretizantă, menită anume să tulbure apa, a surprins-o în toată amărăciunea ei în cunoscuta anecdotă cu „Statuia”: «Statuz, ia tot!». Mai laconic decât atât, nici că se putea.

Tactica poate fi una de răbdătoare aşteptare, ani în şir, cu câte o lege urzită anume şi întinsă ca o pânză de paianjen, pentru cine se nimereşte să cadă în ea. Sau, dimpotrivă, una de aranjare a lucrurilor în aşa fel, la nevoie chiar cu câte un scenariu ticluit anume, pentru a putea proceda operativ la abuz cu legea în mână şi cu acte în regulă.

Printre altele, acestui obiectiv serveşte şi legea intitulată „Pentru ocrotirea patrimoniului cultural naţional”. Scopul este, înainte de toate, de a se pune mâna pe avutul cu o oarecare valoare materială al cetăţenilor, când el a scăpat statului până acum.

Acesta este şi sensul real al obligativităţii de „declarare de către cetăţeni a tuturor bunurilor denumite a fi de domeniul patrimoniului cultural” şi care, deşi rămân în continuare în posesia acestora, fiind în evidenţa statului, în perspectivă soarta oricum le este pecetluită: până la urmă vor ajunge tot în stomacul fără fund al acestei balene a cărei foame multilateral dezvoltată pare să crească pe măsură ce înghite

Criteriul estetic – o categorie subiectivă şi labilă –

devine în concepţia statului hrăpăreţ, un monopol al său, exclusiv. Cu legea în mână, nimic nu-l va mai împiedica de aici înainte de a pune mâna de-a valma pe orice are o cât de neînsemnată valoare materială, stabilind relaţia cu noţiunea de „patrimoniu”, chiar şi cu capul în jos, dacă aşa o cere visteria golită.

Dacă vom arunca o privire spre trecut, vom vedea că nu exista o lege pentru o aşa numită „ocrotire” a patrimoniului când Krekor Zambaccian ridica prin achiziţiile sale, cota pictorilor români, creând o scară reală de valori şi izbutind ceea ce nu se prea vedea în alte părţi, unele cu tradiţie: aprecierea artiştilor în chiar timpul vieţii lor. Nu exista o asemenea lege nici când Zambaccian şi-a transformat vila de la Şosea într-unul din cele mai frumoase muzee, nu numai din România ci din toată Europa, în care impresionişti francezi făceau casă bună cu maeştrii picturii noastre.

Nu exista o asemenea „lege”, nici când acelaşi Zambaccian, crezând în promisiunea guvernului dr. Petru Groza, făcută pentru totdeauna, de a-i respecta stipulaţia ca Muzeul Zambaccian să rămână cât vor exista aceste picturi în casa ce le-a fost destinată de iniţiatorul lui, a dăruit imediat după 1945 întreaga sa colecţie statului.

Patriotismul românesc nu are drept condiţie iniţială, terminarea numelui în „… escu” – aceasta este lecţia pe care o dă şi astăzi Zambaccian.

În schimb, exista legea pentru aşa numita „ocrotire” a patrimoniului, când marele colecţionar a fost azvârlit postum din clădire, ca un „duşman de clasă” din anii 50, fără niciun scrupul.

S-a lichidat astfel cu sânge rece, tacit, fără nicio remuşcare, un mare muzeu de pictură din Bucureşti, al doilea ca importanţă după cel Naţional, găzduit la palat.

Că obtuzitatea este şi agresivă şi meschină o dovedeşte din plin acest act săvârşit pentru ce? Pentru a economisi câteva salarii şi în plus, a mai avea o vilă de închiriat pe valută.

Legea pentru zisa „ocrotire” nu exista când s-au

înfiinţat din iniţiativa unor colecţionari muzeele ce le-au purtat numele: dr. Dona, Slătineanu, Oprescu, Severeanu, dar a existat şi sub auspiciile ei au fost desfiinţate şi aruncate toate în „Muzeul Colecţiilor”, ca într-o galerie Consignaţia.

Clădirea de la intersecţia Căii Griviţei cu Victoriei putea să aibă calitatea unui act de cultură necesar şi aşteptat, mai mult decât trebuia, dacă se înfiinţa independent de colecţiile individuale existente, lăsate de donatori statului, cu sedii cu tot.

El putea fi un mod prin care acelaşi stat îşi putea manifesta prin mijloacele de care dispune, aprecierea faţă de cei care cu consecvenţă excepţională, pe parcursul unei vieţi întregi, deseori cu sacrificii materiale şi renunţări, s-au consacrat unei pasiuni nobile, salvând chiar şi de la pieire o seamă de valori artistice.

Prin mijloacele de care dispune, adică punându-le la dispoziţie spaţiile de expunere corespunzătoare, statul ar fi putut răscumpăra astfel cel puţin parţial unele din păcatele sale mai vechi sau mai noi: de a fi la originea distrugerii a numeroase valori culturale sau de a fi pus mâna cu japca pe unele valori artistice, chiar şi de la oameni săraci.

Muzeul putea sluji de acord final unei tradiţii, înglobând ultimele, fatalmente ultimele, într-o ţară în care această pasiune nobilă a devenit imposibilă atât datorită pauperizării progresive şi accelerate a populaţiei, cât şi pentru că este privită aproape ca un delict, din moment ce mai devreme sau mai târziu orice colecţionar ajunge clientul securităţii.

Aşa cum se prezintă astăzi Muzeul Colecţiilor, nu seamănă a magazin Consignaţia prin frumuseţea inevitabilă a lucrărilor, ci din nefericire, cu o groapă comună. Groapă în care au fost azvârlite, unele peste altele, victimele politicii culturale din ultimul deceniu.

Evacuarea colecţiilor particulare din imobilele care le găzduiau făcea parte de altfel dintr-o campanie mai largă, ţintind spre transformarea unor clădiri frumoase fie în

case de închiriat, fie în restaurante.

Este perioada când ziariştii au fost şi ei daţi afară din casa lor de pe Calea Victoriei, operaţie care a urmat desfiinţării Uniunii Ziariştilor, după care în fosta vilă a principesei Ileana a apărut restaurantul „La Mărul de aur”.

Această nouă manie a restaurantelor de lux a purtat noroc palatului Ghica, Tei, care în perioada când la numeroase şantiere de restaurare lucrările au fost brusc sistate, aici ele s-au încheiat, întrucât palatul urma să fie ceea ce a şi devenit: o cârciumă selectă.

Dar nici măcar mania asta nu a purtat noroc palatului Cerchez, din Calea Victoriei, care sub pretextul deteriorării la cutremur, a fost evacuat urgent de locatari, Uniunea artiştilor plastici şi ras de pe faţa pământului cu o grabă de-a dreptul suspectă, încât te şi întrebi care este semnificaţia cruţării garajului?

Un oarecare personaj, nelipsit din suita oficială şi care cu câţiva ani în urmă îndeplinea funcţia de primar al capitalei, devenise, de altfel, renumit tocmai prin alergia sa la cultură şi prin ofensiva sa programat anticulturală.

Această adversitate corespundea dealtfel perfect celor câtorva clase primare absolvite de acel şef, nivel peste care n-a mai putut trece, în ciuda faptului că, mai umblase prin nişte şcoli, dar abia mai târziu, la maturitate şi probabil cazone. Dacă le-o fi terminat şi pe acestea, ele reuşiră doar să transforme un personaj foarte asemănător celebrului Teacă, vestit, printre altele şi prin comanda dată inferiorilor săi: «Răcane, când vorbeşti cu mine, tu să taci!», într-un Teacă de partid, pe mâna căruia a încăput conducerea capitalei.

Acesta era deci omul care îşi propusese, să închidă şi Muzeul de artă populară, cu sediul în casa Ştirbei din Calea Victoriei, colţ cu str. Banului. Acolo urma să se deschidă, fireşte, un restaurant şi tot de lux.

Mare a fost surpriza direcţiei şi a muzeografilor, când într-o bună zi s-au trezit cu primarul, picat aşa, ca din întâmplare pe capul lor, spilcuit ca un ginerică, cu frizura strălucind de briantină, dar într-o dispoziţie care de la

început nu prevestea nimic bun.

Stilul era şi de data aceasta cel al „casei”. Când se urmăreşte schimbarea destinaţiei unui obiectiv, se începe cu o vizită „dezinteresată”, cum a fost una la Grădina Botanică, urmată de „bubuituri”. Nici vizita fercheşului primar la casa Ştirbei nu a făcut excepţie. Priceput şi el în toate – funcţia crează, în mod automat şi competenţa universală – primarul a tunat şi a fulgerat, aflând o mie de nereguli în muzeu, printre care şi aceea că nu ar fi fost… „curat”.

Admonestarea a urmat imediat. Cum?

Era în plină iarnă; iar primarul ştia că trebuie să acţioneze prin presiune, cu mână forte:

În concluzie, a adoptat tactica „blocadei”.

Angajaţii trebuiau făcuţi să tremure zdravăn, nu numai la figurat, ci şi la propriu. Aşa că a închis gazele. Un frig polar s-a instalat imediat în toată clădirea. Consiliul Culturii, nici el nu a putut anula cu toate intervenţiile, decizia nevricosului Teacă. Abia după două săptămâni de congelare, personalul muzeului a putut mulţumi cu recunoştinţă partidului pentru grija lui părintească faţă de cultură.

Doriţi să cunoaşteţi epilogul acestei istorii? În clipa în care fercheşul primar păşea pragul palatului Ştirbei, soarta muzeului era deja pecetluită. Trebuia doar să se aştepte un moment potrivit. Şi el veni. După cutremurul de la 4 martie, clădirea a fost evacuată, iar vechii locatari nu s-au mai întors.

O lege pentru „ocrotirea” patrimoniului nu exista, când s-a Înfiinţat Comisiunea monumentelor istorice, menită anume să veghere la respectarea tezaurului cultural, să tragă semnale de alarmă, când era cazul sau să iniţieze opere de conservare şi restaurare.

Dar tocmai sub o asemenea „lege”, printr-o trăsătură de condei instituţia a fost lichidată ca o cooperativă oarecare, de fapt, tocmai pentru că îşi făcea datoria pe cât putea şi stătea în calea celor ce voiau să aibă mână liberă.

Nu exista Legea pentru „ocrotirea” patrimoniului nici

când după 23 August au fost restaurate o serie de biserici, mănăstiri şi construcţii civile.

Dar ea a existat când într-o noapte – se ştie că pentru fărădelegi se alege, de preferinţă, întunericul – din acel tragic martie 1977, biserica Enei, din plin centrul capitalei, a fost rasă cu buldozerele de pe faţa pământului. Cum împrejurările demolării acestui monument istoric nu au fost nici până astăzi explicate de către autoritate opiniei publice româneşti, perplexitatea continuă. Ca şi tăcerea celor care erau datori cel puţin să murmure, dacă nu să protesteze. În frunte cu prea-plecata Biserică ortodoxă română.

Turcii, nici chiar ei nu s-au atins de zidirea bisericilor, chiar dacă le prădau de podoabe. Tătarii au topit aurul cu care era îmbrăcată piatra Trei-Ierarhilor, dar nu s-au atins de edificiul propriu zis.

Vom ajunge să le fim recunoscători pentru că în barbaria lor nu au dărâmat lăcaşuri, acum când ştim ce pericole pot atârna supra catapetesmelor lor? Probabil că da!

Biserica „Sfântu Gheorghe”, de la kilometrul zero al ţării, de ani de zile stă ruinată, acoperită de rogojini. În aceeaşi zonă, pe str. Lipscani, unul din cele mai vechi hanuri din capitală, închis accesului, datorită gradului avansat de ruinare, continuă să se deterioreze, fără să impresioneze pe nimeni. Construcţiile civile, vechi de secole, din jurul mănăstirii Comana, de pe apa Neajlovului, vor deveni cu timpul, dacă vor fi în continuare lăsate pradă degradării, de nerecuperat. Încetul cu încetul se degradează şi construcţiile civile din jurul mănăstirii lui Şerban Cantacuzino, pictată de Pârvu Mutu la începutul secolului al XVIII-lea, edificii aflate în plin centrul oraşului Râmnicu-Sărat. Mănăstirea Văcăreşti şi construcţiile din jur care au slujit de închisoare, începuseră să fie restaurate în vederea deschiderii unui muzeu de artă medievală, biserica urmând să slujească drept sală de concerte, dar brusc, odată cu lichidarea instituţiei care se ocupa de ocrotirea monumentelor istorice, lucrările au fost

abandonate. Degradarea, accentuată de cutremurul de la 4 martie 1977, îşi face lucrarea ei.

Este locul să menţionăm aici şi Calea Moşilor. Aproximativ pe locul unde se ridică astăzi blocul Bucur-Obor, s-a mai aflat până nu demult, Hala de peşte, important monument de arhitectură al vechiului Bucureşti şi care a fost demolată împreună cu toate prăvăliile care o înconjurau.

A urmat apoi Calea Moşilor, demolată complet între pasajul Obor şi intrarea „General Ipătescu" şi parţial pe o scurtă porţiune, din acest punct, până în bulevardul Republicii (fost Pache). Au căzut sub cazma terminaţiile unor străzi care se intersectau cu Calea Moşilor, de pildă strada Traian. Au fost rase de buldozere sute de case, multe dintre ele valoroase construcţii anterioare secolului nostru, cu personalitate distinctă şi solid durate care făceau laolaltă istoria şi parfumul unui oraş irepetabil pe care generaţiile viitoare nu-l vor mai afla decât poate din istoriile lui Bacalbaşa sau Ionescu Gion.

Calezi Moşilor va fi de acum înainte, o stradă, este adevărat, largă şi dreaptă, dar care nu se va mai deosebi prin nimic de toate celelalte cu blocuri din prefabricate, urâte şi uniforme.

Din mai multe sute de ani de arhitectură civilă, adunată ca într-o autentică antologie pe un spaţiu relativ restrâns, „ocrotitorii" patrimoniului cultural naţional au decis că nu merită sa se păstreze absolut nimic, pentru a se dovedi şi pe această cale că totul în ţara asta a fost făcut din nou de la 1945 încoace. Dar s-a păşit cu stângul şi în aceasta operă de distrugere a trecutului. O minte luminată putea cel puţin să acorde acestei artere o şansă nouă de afirmare, construind-o cu edificii publice şi blocuri de locuit reprezentative pentru arhitectura secolului al XX-lea şi a o face să rivalizeze cu marile bulevarde, aşa cum îi dădeau dreptul vechimea şi istoria. Dar şi această şansă a fost iremediabil ratată, datorită mediocrităţii viziunii venită de sus, sub formă de directivă şi care s-a substituit unei concepţii gândite de specialişti.

Ceea ce a ieşit acum este aşa cum s-a voit, mărturia însăşi, turnată în beton pentru generaţiile care vor urma, dar nu a ceea ce s-a dorit, ci a lipsei posibilităţilor de afirmare a talentelor, initiaţivei, geniului arhitectonic al poporului nostru, iar de partea cealaltă, a mediocrităţii strigătoare la cer, cu drept irevocabil de decizie şi de a dicta adevăratelor inteligenţe.

PE CÂND AVEAM DOI ORATORI

Cineva mi-a povestit odată, că pe când stătea cu nişte prieteni la restaurantul Athenée Palace, observă la un moment dat o foială neobişnuită în rândul personalului.

Foiala se petrecea în jurul unui personaj destul de bizar ca apariţie, un bătrânel cumsecade cu înfăţişare de ţăran, venit la Bucureşti să-şi vândă ceapa şi usturoiul, înţolit cu hainele cu care de obicei umblă prin sat în zilele de sărbătoare.

Evident, contrastul dintre înfăţişarea clientului şi alerta oamenilor casei, asta atrăsese atenţia înainte de toate.

Personajul fusese luat în primire de cum intrase pe uşă. Curtoazia faţă de el era cu ostentaţie accentuată, părând chiar nefirească şi peste măsură. În întâmpinarea lui venise personal un slujbaş care era probabil şeful unităţii, chemat repede, având ca semnalment particular spinarea, spinarea încovoiată puţin mai mult decât la ceilalţi, care deveniseră şi ei mai vii în mişcări, mai operativi.

După ce clientul fuse astfel luat în primire, cu un amestec, de respect confecţionat şi intimitate, i se căută masa cea mai adecvată, potrivită ca perspectivă şi potrivită ca formă, pentru conţinutul care avea să urmeze.

Clientul fu intervievat direct de către şeful „cel mare”, al restaurantului fireşte – facem precizarea cuvenită, pentru a înlătura orice posibilă confuzie – fără îndoială, asupra preferinţelor, culinare pentru ziua respectivă (clientul, se vedea asta, nu trecea atunci pragul acestui cunoscut local bucureştean pentru prima dată). În acest timp, subalternii lui aşteptau „smirnă”, discret,

undeva pe lateral, pentru ca în momentul când avea să-i iasă porumbelul din gură sub forma unor dorinţe, acestea să fie pentru ei îndemn mobilizator pentru noi succese în producţie.

Într-adevăr, spre invidia clientelei obişnuite, ospătarii dispăruţi pentru a-şi îndeplini cu prisosinţă sarcinile ce le reveneau pe toate cele trei linii de activitate, profesională, de partid şi sindicală, se înfăţişară fără prea multă întârziere, purtând pe braţe tipsiile cu bunătăţile recomandate personal de către tovarăşul şef. Pentru ca aşteptarea să nu pară prea lungă, tot el în persoană veni şi turnă ca aperitiv o hoaşcă de ţuică bătrână, pentru poftă de mâncare şi sete de viaţă.

Curând masa se umplu cu specialităţi şi delicatese care chiar la Athenée Palace, în acea vreme încă privilegiat faţă de celelalte unităţi, intrate încă de pe atunci într-un sistem alimentar generalizat, în care cifrele de producţie sporită reprezintă specialitatea cu care sunt serviţi cu precădere consumatorii interni, deci şi la încă privilegiatul Athenée Palace păreau un miracol, un vis frumos din timpurile urâte de altă dată.

Fuseseră aduse la masă gustări savant combinate din salamuri cu nume uitate şi care astăzi mai figurează pentru curioşi doar în Dicţionarul explicativ al limbii române, pescărie fină, caviar, vânat pregătit cu mare rafinament numai de bucătari specializaţi, deşi ţăranii noştri nu prea mănâncă nici astăzi de dulce, în Săptămâna mare. Şi tocmai spre a fi în ton cu sezonul, au fost aduse drept garnituri, nu urzici, cu usturoi, piure de ştevie sau lobodă la strachină, ci trufandale de seră, struguri, uitaţi din toamnă prin cine ştie ce cămări şi ca să nu le fie urât, cum se zice, au mai sosit şi căpşuni, proaspăt culese. Şi pentru că vânatul, dar mai ales peştele cer udătură, la recomandaţia şefului, sosi şi vinul, ales cu cel mai mare simţ de răspundere.

După şocul acestei primiri excepţionale, clientela restaurantului nu-şi mai bătu capul cu dezlegarea şaradei, privitoare la identitatea personajului înconjurat cu o

adevărată grijă de mamă şi care evident nu putea fi un terchea-berchea, în pofida apariţiei sale rustice.

Atenţia sălii fu însă din nou îndreptată brusc spre distinsul client, când, probabil că stimulat de tăriile din pahar, începu să vorbească puţin mai tare decât era normal, către picoloul care-l asculta în poziţie de drepţi, cu prosopul pe braţ, fără să clipească şi care se afla acolo cu sarcina precisă de a nu-l lăsa să sufere din pricina paharului gol.

Clienţii îşi dădură curând seama că bătrânelul cumsecade, cu aer de ţăran venit la Bucureşti să-şi vândă prazul în haine de paradă, nu-i făcea băiatului morală, cum erau tentaţi să creadă la început, ci îi ţinea un adevărat discurs politic. Şi încă unul de politică externă. Când privirile sale se îndreptară de la băiat la sală, peste care se aşternuse liniştea, el interpretă tăcerea mirată, drept o atenţie pentru sine şi pentru discursul său, rostit în faţa oamenilor din alimentaţia publică, reprezentaţi printr-un singur delegat, cel cu înalta sarcină de a-i turna moşului în pahar. Încât, de ce să nu beneficieze de cuvântare întreaga masă a sălii, mai bine zis, întreaga sală de mese?

Clientul cel important, metamorfozat brusc în orator, aşadar se ridică în picioare şi acum vorbi, adresându-se tuturor, cu patos, agitându-şi mâna dreaptă înainte şi-napoi, ca şi când un roi invizibil de musculiţe beţive ar fi urmărit să-i intre în gură.

Sala îl asculta, dar nu chiar aşa de electrizată, pe cât credea oratorul nostru, pentru că unii îl ascultau cu acel zâmbet îngăduitor care s-ar traduce prin: «Se mai întâmplă când omul bea un păhărel în plus!» Alţii aruncau o replică oratorului, cu intenţia vădită de a-l pune în încurcătură.

Dar ţi-ai găsit: vorbitorul o prindea din zbor şi cu şi mai mult curaj lovea în duşmanii „idepedenţei” ţării, pe care de la înalta tribună a restaurantului Athenée Palace o apăra cu puteri de fiecare dată înprospătate, când se oprea.

Oamenii care crezură la început că omul nostru face

o glumă, se convinseră curând de seriozitatea lui, pentru că, pentru a-şi întări spusele, ca un leit-motiv el apela la ideile, cuvintele şi faptele celui mai important om din România de astăzi şi nu numai că făcea asta mult prea des, dar, ce act de lez-tovarăş! – îi zicea pe numele cel mic, la diminutiv, cu aerul că se trage de şireturi şi că joacă table în mod curent, cu dânsul.

Când un ospătar trecu pe lângă amicul meu, acesta din urmă îl întrebă:

— Ia spune, măi frate, cine-i nenea, că…

La care ospătarul, printr-un gest al degetului, dus la buze, nu-l lăsă să continuie, ci dimpotrivă, îl îndemnă să-şi ţină gura şi aruncă o privire în jur, să se convingă dacă nu cumva întrebarea atrăsese atenţia vreunuia din băieţii care mişunau pe-acolo.

Abia mai târziu, cunoştinţa care mi-a relatat întâmplarea şi-a dat seama pe cine avusese onoarea să asculte, întrucât oratorul nostru înfierbântându-se, însoţi de câteva ori numele celui pe care-l evocase deja de câteva ori în sprijinul afirmaţiilor sale şi care a avut darul să răstoarne întreaga viziune a celor din restaurant, nu cu titulatura lui obişnuită, ci cu una complet nouă: «Ficiorul meu». Şi ca să se înţeleagă bine că ceea ce spunea el nu este vorbă-n vânt, accentuă: «Aşa cum a spus şi tovarăşul… adică ficiorul meu..»

Asta se întâmpla însă pe când aveam doi oratori.

Ce vremuri minunate, ce vremuri frumoase am putut trăi, fără ca unii din noi să ne dăm cel puţin seama!

Dar de când însă s-a dus şi dumnealui la cele veşnice, nu ne-a mai rămas în toată ţara, decât unul singur!

SPRE UN MUZEU PREZIDENŢIAL

Se pare că după o vizită oficială la Teheran, când conducătorii au putut admira strălucitoarele tezaure ale fostei coroane iraniene, atunci a sosit momentul ca şi la noi, atât Tezaurul de la Pietroasa sau inventarul regal – inclusiv coroana de oţel a regelui Carol I – cât şi comorile arheologice ferecate în seifurile Băncii Naţionale, să fie în sfârşit arătate publicului.

Initiaţiva a fost cât se poate de fericită.

Cu găzduirea copiei Columnei lui Traian în cadrul aceleiaşi instituţii – executată la o comandă guvernamentală încă înainte de război – s-a putut realiza astfel un muzeu care să îmbrăţişeze, cum era şi normal, două mii de ani de istorie.

Dar iată că vizitatorul care de bună credinţă este convins că noua instituţie a fost iniţiată dintr-o vocaţie culturală şi patriotică, despre care partidul zice că îi este proprie, trecând pe sub arcadele bătrânei clădiri a poştei îşi dă brusc seama că la mijloc este vorba de o diversiune, destul de rafinat gândită nimic de zis.

De fapt, muzeul a fost inventat pentru preşedinte, cu scopul de a i se amplasa personalitatea într-o suită şi istorică şi naţională. Istorică, începând cu regele Burebista, continuată cu marii voevozi valahi şi moldavi şi care se încheie, ba nu se încheie, nici cu dinastia Hohenzollern, în acelaşi timp naţională, pentru care originea partinică şi respectiv, muzeul partidului sunt prea înguste.

Diversiunea are la bază o serie de mijloace destul de iscusit gândite.

Unul este crearea unei disproporţii dintre perioada de la 1965 încoace şi epocile anterioare, ultimele reduse la minimum, pentru a se crea impresia că ea este finalul pentru care a lucrat întreaga istorie să vină, dacă este aşa, trist final, şi că dintre toate epocile anterioare este cea mai mare.

Lăsăm laoparte nerăbdarea cuplului conducător de a se vedea din timpul vieţii în Muzeul de istorie a României, ca şi credinţa după care, dacă vor rămâne cumva, acolo, în viitor, posteritatea va lua de bună viziunea impusă de el asupra fizionomiei perioadei şi nu o va avea pe a sa proprie.

Prin disproporţia creată, în realitate organizatorii sugerează că perioada de la 1965 încoace este exagerat de lungă, prin instalarea unei dictaturi personale fără precedent în istoria noastră, despre care dacă nu se

povesteşte în Muzeul de istorie, fără îndoială că se va povesti. Acum se face doar istorie extensivă prin ocuparea unui etaj întreg din clădirea vechii poşte. Dar şi ditirambică, prin expunerea darurilor primite „în semn de dragoste şi preţuire profundă” din ţară şi ca o consacrare a „înaltului prestigiu internaţional” de la toţi regii, preşedinţii, emirii sau împăraţii, după vizitarea sau primirea cărora şi cuplul naţional a simţit plăcutul sentiment al suveranilor. O, vanitate!

Deşi istoria recentă îşi aminteşte de o altă expoziţie de daruri, cele primite de Stalin la a 70-a aaniversare – sau poate tocmai de aceea – un magazin universal mai pompos, greu se poate închipui. Dar se prind următorii doi iepuri politici deodată: obsesia, „prestigiului internaţional” este tratată cu „dovezi materiale”; este prezentă pe acelaşi plan şi „d-na preşedintă”, graţie căreia avem azi nu un singur cult al personalităţii, ci două deodată, ceea ce, să recunoaştem, este un record absolut în materie.

Deci, de acum înainte, alături de voievozi, nu numai în grupuri sculpturale, tapiserii, picturi în ulei, versuri, ci de câţiva ani şi în muzeul de istorie a ţării, alături şi dacă se poate, salutat de ei, cu capul plecat, cum s-a putut vedea în spectacolul de pe stadionul „23 August” consacrat aniversării a 2050 de ani de la înfiinţarea statului dac, în care Mircea, Ştefan, Mihai, Brâncoveanu, Ion Vodă, Cantemir, Cuza, împreună cu Bălcescu şi Tudor au fost puşi, pe rând, să defileze prin faţa tribunei centrale, unde preşedintele şi soţia sa, detaşaţi, ca deobicei de plutonul celorlalte persoane din suită, îşi vedeau transpusă în practică şi această închipuire puţin spus fantezistă.

După consfinţirea noii viziuni, surprizele pe care le va mai aduce de acum încolo cultul personalităţii, cât va mai dura, nu vor mai fi în stare sa uimească pe nimeni, iar performanţele absolute obţinute până acum, vor fi din ce în ce mai greu de depăşit.

Odată viziunea consfinţită, desigur că şi faţada Teatrului Naţional, să luăm doar acest exemplu, va fi în sfârşit finisată. Ea a rămas până acum la roşu, printre

altele şi din cauza insuccesului tuturor proiectelor care nu au reuşit să îmbine în mod satisfăcător monumentalul edificiului cu monumentalitatea persoanelor de imortalizat în mozaic sau frescă. De fapt, este şi de mirare că acest lucru nu a reuşit până acum plasticienilor monumentalişti, când câtorva din fârtaţii lor cu şevaletul le-a izbutit cu brio, rezolvându-şi şi marea problemă a achiziţiilor sigure şi avantajoase. Ei nu aveau decât să transpună în imagine cuvintele atât de plastice ale lui Rică Venturiano, ajuns director al Naţionalului. Atunci, la inaugurarea edificiului, tovarăşul Venturiano a ţinut o cuvântare memorabilă, întru totul demnă de Caragiale, de sub pulpana căruia ieşise. Auzind-o, Caragiale, neinvitat la adunare din motive de Caţavencu, deşi se zice că ar fi patronul teatrului, a hohotit fără îndoială de a răsunat lumea cealaltă de năstruşnicia personajului său.

Pentru cei care la producerea evenimentului nu au acordat atenţia cuvenită discursului cu pricina, voi reaminti că întrucât preşedintele ţării a onorat cu prezenţa sa inaugurarea, directorul l-a cădelniţat în foaier, cu tămâie medievală, comparându-l, fireşte, cu voievozii ctitori, nu de biserici, ci de lăcaşuri. Dacă ar fi ştiut atunci directorul ce avea să se întâmple, nu mai departe decât peste drum de clădirea teatrului, în primăvara lui 1977! Desigur, asta nu avea de unde să ştie, dar că un nou National se hotărâse ferm a se ridica din cenuşa celui bombaradat, încă din 1945 şi că după amânări consecutive, în raportul său la al II-lea Congres al PMR, Gheorghiu-Dej îl anunţase, ştia. Dar ce nu face omul pentru o bucată de cozonac!

Între timp, cultura naţională s-a mai îmbogăţit cu încă două importante obiective de patrimoniu.

Pe unul din ele îl putem vedea reprodus după lucrări de grafică sau de pictură, cu ocazia aniversărilor de stil nou al anilor din urmă, în paginile presei, purtând explicaţia «Casă din Scorniceşti». Textul la imaginea acestei căsuţe ţărăneşti, de condiţie mai mult decât modestă, deşi o prezintă ca ruptă din poveste într-o

grădină de flori, nu spune hramul cărui sfânt poartă. Nu din modestie, ci din jena originii.

Fapt este că atât căsuţa din Scorniceşti, cât şi cea de la Petreşti au fost restaurate şi aranjate ca muzee memoriale, în stare să trezească o puternică emoţie de partid şi de stat, oricui le-ar trece pragul.

Se pare că ele nu sunt la dispoziţia publicului, ci au doar un caracter intern, poate chiar intim, de familie. Printre oameni se spune despre ele că sunt dotate chiar cu piste de aterizare pentru helicoptere, pentru că, din când în când, proprietarii lor vin să le viziteze. Este singurul loc unde îşi mai aduc şi ei aminte de unde au plecat!

O hotărâre luată la cel mai înalt nivel i-a pus pe specialiştii în restaurări de monumente în faţa uneia din cele mai grele dileme ale meseriei lor.

Conducerea a decis reconstruirea palatului Curţii Domneşti din Târgovişte. El ar urma să fie ridicat din ruinele care au ajuns, treptat, la forma lor de astăzi, după ce palatul, înălţat iniţial de Mircea cel Bătrân, a fost rând pe rând ruinat, rezidit, adăogat, ars, din nou locuit, apoi abandonat definitiv de domnitorii care şi-au mutat casa şi capitala la Bucureşti. Celebrele Ruine ale Târgovişte închid în tăcerea lor multiseculară evenimentele unor vremuri vijelioase, al căror ecou câţiva dintre clasicii poeziei noastre din veacul trecut l-au auzit şi i-au dat glas cu sensibilitatea lor romantică.

Specialiştii în restaurări, arhitecţi, proiectanţi, istorici, cu toţii însărcinaţi să refacă palatul Curţii Domneşti, s-au lovit de la bun început de o serie de probleme greu solvabile, dintre care una este esenţială şi pune în discuţie însuşi conceptul de conservare a unui monument.

Ei s-au lovit prin urmare de următoarea dilemă: să ridice un edificiu, prezentând o valoare uzuală, aşa cum se cere, pe baza reminiscenţelor actuale, este imposibil, din pricina igrasiei care macină ruinele, din tălpi până la ultima cărămidă. Se pare totodată că informaţii asupra felului cum arăta vechea reşedinţă domnească în interior,

în vederea reconstruirii, există foarte vagi, dacă nu chiar deloc.

O reproducere cât mai apropiată de ceea ce s-ar presupune că ar fi fost cândva palatul. Realizată cu tehnicile actuale, ar oferi o clădire care ar costa mult şi ar folosi la puţin. În final, ar putea surveni constatarea că nu corespunde exigenţelor, pentru o reşedinţă care astăzi, la cei care şi le comandă, sunt foarte ridicate. Încât, spun ei, nu prea ar avea sens ridicarea unui asemenea palat în incinta Curţii Domneşti.

Toţi aceşti specialişti care îşi cunosc bine meseria, pot realiza totuşi un excepţional castel medieval, dar complet din nou, operaţia necesară, ca punct de pornire fiind însă demolarea completă, până la temelie şi înlăturarea «Ruinelor Târgovişte», pentru ca pe locul lor să se ridice un edificiu, încă unul utilizabil ca reşedinţă, în deplasare, fireşte.

Desigur, până la urmă, cei „în drept" îi vor ajuta pe ezitanţii specialişti să înlăture dilema, hotărând ei asupra soluţiei.

O soluţie va exista şi aceasta numai din pricina unei plăci de marmură. Este vorba de placa de marmură de la intrarea în complexul muzeistic, reamintind vizitatorului că aici a fost reşedinţa unui Mircea, Petru Cercel, Matei Basarab, Constantin Mavrocordat, Grigore Ghica… Cum să nu-şi dorească comanditarul reşedinţei, la care consideră că este îndreptăţit să aspire, să-şi adaoge numele la acest şir de nobili principi valahi? Cu riscul chiar ca numele său să li se potrivească, exact ca nuca-n perete.

Pentru a vedea înfăptuindu-se şi această ambiţie, merită ca specialişti să fie puşi la treabă. Toată priceperea şi arta lor, ca şi alocaţia bugetară de rigoare, se vor afla în slujba unui monument, chipurile reconstruit.

Se va putea ţine atunci sau chiar mai înainte, o, sesiune de comunicări ştiinţifice, de pildă, pe tema: «Rolul şi locul unor monumente, în stabilirea de noi reşedinţe». Se va putea spune astfel, privind castelul medieval, că sunt acolo amândouă: şi rolul şi locul. Numai monumentul, ba!

Iată, tabloul este cât se poate de complet: avem ruine care se zidesc şi simultan cu ele, zidiri care se ruinează.

ZIUA „MAJESTĂŢII SALE”

sau

TUDORICĂ – „TROMPETISTUL”

În scurtul timp pe care l-am petrecut până acum în Danemarca, am vizitat mai multe muzee. Multe din ele sunt palate şi reşedinţe regale, puse la dispoziţia publicului larg.

Castelul Rosemborg, amplasat în mijlocul unui luxuriant parc nordic din centrul capitalei, şi unul şi celălalt demult accesibile publicului, în sine, un monument medieval majestuos, păstrând în acelaşi timp atmosfera intimă a unei reşedinţe permanente, reproduce cât se poate de fidel cadrul vieţii de curte a regilor acestei ţări, din cele mai vechi timpuri.

Sălile amenajate la subsolul castelului conservă bijuteriile celei mai vechi coroane, accesibile privirilor oricărui vizitator care a achitat costul biletului de intrare.

Palate somptuoase şi castele de vânătoare stau deopotrivă la dispoziţia turiştilor. Printre acestea se numără şi cel mai vechi palat regal, aflat în nordul insulei, la Helsingør.

Tradiţia aici îl aşează pe zbuciumatul prinţ al îndoielii şi al întrebărilor fără răspuns, Hamlet, Oricum, Shakespeare – care poate el va fi ţinut în mână craniul lui Yorick aici la Helsingør – a văzut şi măreţia şi neputinţa eroului său singuratic, solitar, în dezvăluirea impostorii şi pedepsirea impostorului care pusese mâna pe putere în regatul tatălui său. Cu gândul la fărădelegile falsului rege, marele Will l-a pus pe eroul său să rostească acele cuvinte care urmau să traverseze secolele cu încărcătura lor de mânie: «Este ceva putred în Danemarca!»

Spre diferenţă de celelalte edificii cu valoare istorică, palatul Amalienborg din Copenhaga este prezentat în toate ghidurile drept reşedinţă oficială a familiei regale daneze. La anumite ore, sub privirile unui public amator de spectacole pitoreşti, se schimbă garda palatului, echipată

în uniforme tradiţionale de paradă.

Remarcabil este faptul că reşedinţa oficială are o aripă accesibilă vizitatorilor, iar despre accesul în piaţă este inutil să menţionez, dar o fac pentru că nu încetez să mă mir şi să admir la fiecare pas civilizaţia, democraţia şi respectul faţă de om din această ţară, că niciun fel de poliţie nu împiedică trecerea pe niciun trotuar, după cum turiştii fotografiază nestingheriţi de nimeni din uşa şi de pe treptele palatului sau chiar intră în vorbă cu garda.

Fireşte, ca orice est-european aterizat într-o realitate social-politică diametral opusă celei lăsate în ţară, eram curios să aflu câte ceva despre prezenţa în viaţa publică a familiei regale şi în special a suveranei. A trecut însă mai mult de o lună şi cu toate că seară de seară, la ora ştirilor mă aflam în faţa televizorului, nu am reuşit să o văd măcar o singură dată pe Margareta a II-a a Danemarcei. Din câteva reportaje peste care am dat întâmplător în câteva numere vechi ale unei reviste ilustrate, am înţeles că tânăra şi frumoasa regină a ţării se comportă ca un om obişnuit al zilelor noastre şi că pe lângă îndeplinirea obligaţiunilor oficiale, are şi preocupări de arheologie, fără însă ca presa să o numească „savant de renume mondial” şi că se ocupă şi de educaţia celor doi fii. Nu este inutil să menţionez că atât portretul reginei, cât şi cel al prinţului consort, Henric, nu pot fi văzute pe pereţii instituţiilor publice, ale instituţiilor de învăţământ sau de altă natură.

În sfârşit, după mai mult de o lună de aşteptare, am putut-o vedea la televiziune pe regină.

Se relata despre o şedinţă a Parlamentului, despre deschiderea lucrărilor acestuia. Cu un buchet de flori pe braţe, simplu, în anturajul personalităţilor oficiale, suverana a intrat în sală, dar nu s-a oprit să salute adunarea, ci a păşit întins spre locul ei, alături de guvern. Nu i s-a scandat numele, după cum nu-mi amintesc chiar să se fi aplaudat.

Relatarea acestui moment la jurnalul de ştiri al televiziunii a durat aproximativ două minute, după care s-a reluat transmisiunea din studio, cu crainicul de actualităţi

pe „video”, rezumând desfăşurarea şedinţei.

Desigur, în timpul acestor vizite, gândul m-a dus la palatele regale mai vechi sau mai noi din ţara noastră.

Câteva sunt şi la noi de utilitate publică. Am în vedere Palatul propriu zis, „Palatul Republicii”, pe jumătate muzeu de artă, o sală mică de concerte, iar cealaltă jumătate, sediu ai Consiliului de Stat; sau Castelul Bran, care printr-un miracol a scăpat până acum apetitului de nepotolit al persoanelor din conducerea partidului de a se lăfăi în tot ce a aparţinut fostei familii regale din România

Nu ne referim decât la palatele din interiorul graniţelor actuale ale ţării, pentru că, dacă ar fi să vorbim şi de celelalte, ar trebui, de pildă, să menţionăm palatul regal de la Balcic, construit după primul război mondial din fondurile personale de zestre ale reginiei Maria, închis turiştilor care vizitează litoralul bulgar, din pricina stării de degradare, pentru care nu se face mai nimic. De remarcat este totuşi, faptul că palatul nu a fost inclus printre imobilele de uz personal pentru conducătorii de partid şi de stat din această ţară vecină.

Revenind aşadar la fostele reşedinţe particulare sau castele de vânătoare, s-ar putea spune că despre ele s-a auzit prea puţin sau nu s-a mai auzit deloc din momentul când fostul rege Mihai a fost forţat să abdice. Publicul larg din România, adică acel popor „stăpân pe soarta sa” nu cunoaşte de cine sunt locuite sau utilizate, nu mai ştie nici dacă ele ar fi existat vreodată sau dacă mai există, parcă le-ar fi înghiţit pământul.

Reşedinţa particulară a regelui de pe Şoseaua Kiselef, palatul de la Snagov, palatul de la Săvârşin atâtea castele şi vile de vânătoare găzduiesc şi astăzi, dar pe cine şi cum? secret de stat!

Cum pe măsura trecerii timpului sporeşte rolul conducător al partidului, sporeşte proporţional şi nevoia de palate şi de vile regale, vechi şi noi.

Într-o bună zi, Castelul Peleş, unde printre altele, se află o colecţie unică de arme din toate timpurile, datorată

regelui Carol I, a fost închis. Închis pentru public. Cică pentru reparaţii, dar toată lumea ştie că el este închis privirilor omului de rând, definitiv şi irevocabil. Asta este concepţia: şefii de partid sau de state nu pot fi primiţi la Peleş, recepţii în onoarea lor nu pot fi date în castel, decât numai dacă este scos definitiv din circuitul public, dacă omul muncitor nu este lăsat nici să se apropie. Pentru „dregerea busuiocului” şi pentru a se arunca praf în ochii celor dispuşi să şi-i deschidă mai mult decât trebuie, a fost inventată, acolo, o expoziţie de artă decorativă, în nişte atenanse din vale.

S-au dus timpurile de altă dată şi pentru „Pelişor”, când în luxoasele apartamente ale micului palat, oamenii de cultură din epoca realismului socialist, iar dacă nu ei, soţiile, secretarele sau cumnatele „se odihneau”, pentru ca operele inspirate direct din drumul de luptă şi de glorii al partidului, să ţâşnească mai cu spor. „Creatorii” au fost invitaţi delicat, să părăsească palatul, dar ca să nu se supere, li s-a oferit un schimb avantajos: vilele de pe Cumpătul.

Peste Peleş, ca şi peste Pelişor a fost trasă aşadar perdeaua de fum gros a „secretului de stat”.

A urmat la rând scoaterea din palatul Cotroceni a copiilor capitalei. Evacuarea s-a făcut şi aici discret, fără zgomot. Ce să facă puştii într-un asemenea edificiu peste măsură de mare? Mai ales când Bucureştii, o capitală cu un prestigiu internaţional, ajuns acum, în ultimii ani, atât de sus, nu are şi el o „Casă Albă” ca Washingtonul sau un „Elisée”, ca Parisul!

Că palatul se restaurează este în sine un lucru lăudabil. Demolarea şi apoi construcţia din nou a unei aripi, abia vizibilă de dincolo de copaci, trecătorilor, ca şi apariţia patrulelor din trupele de securitate, postate zi şi noapte de jur împrejurul parcului, indică fără echivoc cine sunt noii stapâni ai palatului, deşi schimbarea, ca şi în alte dăţi, este încuiată cu nouă zăvoare pentru a nu ajunge la urechile plebei.

Aceasta însă îşi vede de treaba ei, fericită dacă poate

să prindă la „Leu” un troleibuz sau un autobuz cu scările libere care să-i ducă acasă cu nasturii nesmulşi şi nu-şi pune nici măcar întrebarea, de ce se tem cei care au pus patrule la o clădire goală? Poate de umbra lui Cuza care şi-a stabilit la Cotroceni reşedinţa, după ce a devenit domnitorul Principatelor Unite, unica lui reşedinţă la Bucureşti; sau de renumele lui Carol I, care a locuit aici înainte de Războiul pentru Independenţă şi numai când s-a încoronat ca rege, a avut ideea unui castel-resedinţă?

Palatul este înconjurat, după cum se ştie, de un parc întins, având datorită aranjamentului artistic şi decorativ un aspect cu adevărat princiar.

Tot după cum se ştie, parcul princiar este despărţit prin artera circulată intens, coborând de la „Leu”, spre cheiul gârlei, de un parc secular, Grădina Botanică.

Se pare că vecinătatea Grădinii Botanice nu a dat cuiva somn. Un parc princiar plus un parc secular, ar face ca în jurul viitoarei „Case Albe” româneşti, să se depene aleile unui parc de tip nou, socialist, în care nu se ştie dacă se va permite şi păsărelelor să zboare, decât poate cu un permis special, emis de organele competente. Şoseaua, fireşte, nu este un impediment, în orice caz nu unul major. Ceea ce nu s-a întâmplat cu grădina botanică de la Copenhaga, aflată şi ea – ce coincidenţă! – peste drum de palatul regal Rosemborg, se poate realiza la Bucureşti! Şoseaua va putea fi închisă, fireşte, fără explicaţii sau cel mult sub un pretext oarecare, circulaţia, deviată pe la Panduri, iar în celălalt sens, pe la Grozăveşti, asfaltul, dat laoparte, eventualele conducte sau instalaţii subterane, mutate şi în cel mai scurt timp, joncţiunea celor două parcuri asigurată cu copaci bătrâni, gazon de munte, peluze înflorite, încât nici cel mai expert ochi n-ar mai putea cunoaşte drumul pe unde şontâc-şontâc, trecea spre gară troleibuzul, urmat de câte un autobuz cu oameni ciorchine, pe scară.

Însuşi „dânsul” s-a aflat într-o zi, în vizită de lucru, de data aceasta fără lume pe marginea trotuarelor cu portrete şi steguleţe, vizită strict confidenţială la Cotroceni, urmată

de o plimbare, tot „de lucru”, printre lobodele grădinii botanice. Papurilor de acolo, după cum se ştie se află şi un colţ cu vegetaţie de baltă, s-au găsit numeroase noduri din sursa cea mai competentă şi autorizată în materie, urmate de preţioasele îndrumări de specialitate, care intră în protocolul obligatoriu al oricăror vizite interne, pentru că la curţile externe, diversele regine sau preşedinţi s-au dovedit cam refractari la indicaţiile de partid. S-a lăsat cu critici, în limbajul curent cu „bubuituri”, iar specialiştii au trăit zile negre şi desigur, nopţi albe.

Nu ştim în ce măsură s-au aşezat pe treabă, dar în cercurile informate se discuta deja în legătură cu viitorul centru administrativ, în care se spune că îşi va găsi loc şi o viitoare grădină botanică şi mai nemaipomenită decât cea veche, despre care se lasă să se înţeleagă că nu era bună de nimic. Cu răbdare de vreo sută-două de ani, vor creşte şi acolo arbori seculari. Mănăstire-ntr-un picior, ghiciţi ce „promovare” o aşteaptă pe cea veche?

Proporţional cu creşterea nivelului de trai al populaţiei, creşte şi nevoia oamenilor muncii, nevoie vertiginoasă în pas cu ritmul creşterii standardului de viaţă (nu ne luăm nicio răspundere dacă înţelegeţi prin aceasta creşterea cozilor la magazinele alimentare!) de a dispune, n-aţi ghicit! de noi cabane de vânătoare şi de vile speciale.

Pentru a le descotorosi de nesuferitul iz burghez al vechilor denumiri, ele sunt botezate acum, „case de oaspeţi”.

„Oaspeţii” sunt doi-trei, de multe ori unul singur, pentru că numerosul personal de serviciu, mai toţi cu grade ale trupelor de securitate, nu intră la socoteală.

Ele sunt pitite prin păduri, pe câte o costişă ferită, încât abia dacă poţi s-o ghiceşti, cum este cea de la Suceava sau răsărită în mijlocul unei grădini, gemând de poame dulci şi parfumate, cu o linie îndrăzneaţă, de disain arhitectonic de ultimă oră, cum este cea de la Râmnicu-Vâlcea.

Le-ai văzut vreodată fotografiate în ziarul partidului,

cu explicaţie cinstită, bade Ioane? Dar dumneata, stimate alegator din circumscripţia electorală „23 August”? Nici nu aveaţi cum să le vedeţi pentru că reporterii de televiziune, de pildă, ştiu cu certitudine că printre numeroasele tabuuri pe care le vor respecta cu sfinţenie dacă vor să mai călătorească cu „şeful” este de a nu da nicodată un cadru general, de ansambluri nici unei vile, nici cel puţin a celor de la Neptun sau Predeal, unde şeful statului îşi mută consecutiv statul major, după sezon. Despre o fotografie cinstită, în unica presă din ţară, care nu este nici cel puţin a partidului, cum se pretinde, nici că poate fi vorba.

Ceea ce se cunoşte printr-un judeţ sau altul, pentru că drept de tipar are minciuna, în timp ce adevărul umblă cu capul spart, este doar că spre cutare loc din vârf, unde se află cabana cu perspectivă largă spre văile eticii şi echităţii socialiste, pe laturile drumului, au răsărit peste noapte din zeci de mii de ghivece, pentru aducerea cărora nu s-au mai făcut economii la mijloace de transport, minunea unor peluze multicolore, înflorite în prealabil în sere iluminate şi încălzite, chiar dacă este criză energetică şi oamenii tremură de frig în apartamente şi la slujbă, nu la lumânare.

Poate că există şi aici o raţiune de a se ascunde cu atâta pudoare ceea ce în alte ţări apare curent în reviste, de pildă în Iugoslavia, unde reşedinţa lui Tito din insula Brioni apărea şi în presă şi la televiziune, ca să mă refer în continure la aceeaşi ţară comparabilă cu România.

Desigur că există o raţiune în toate acestea şi ca orice raţiune, nu poate fi decât de ordin superior. Altminteri, cum s-ar fi oprit, pare-se prin decret prezidenţial, construcţia de case individuale tip vilă, în mediul urban, într-un moment când sacrificiile de până acum ar fi presupus, dimpotrivă, sprijinirea de către stat prin terenuri, împrumuturi şi proiecte tipizate a unor asemenea construcţii, cum se petrec lucrurile în alte ţări, inclusiv în est? Cum s-ar fi putut anula prin dispoziţii secrete legea care prevedea dreptul cetăţenilor de a avea o a doua proprietate sub forma unei case de odihnă într-o

staţiune (dar numai la munte, pentru că la mare, parcă n-ar fi aceeaşi ţară!) şi cum s-ar mai fi putut trece discret, pe baza unor chichiţe ridicole la naţionalizarea uneia din ele, plătite de cei care le-au construit sau dobândit nu numai prin muncă cinstită, dar în unele cazuri şi cu preţul sănătăţii? Cum s-ar fi îngrădit dorinţa legitimă a unor oameni de a-şi păstra casa şi grădina părintească moştenite, în satul natal, ca un loc de popas duminical şi de muncă fizică? Sau cum s-ar fi construit atunci blocurile, iar în blocuri apartamentele, ca trase la matriţa pungăşiei de stat şi a urâţeniei? Cum s-ar fi „descoperit" că pericolul de îmburghezire se află în rândul celor care cu preţul strângerii curelei până la ultimul orificiu au cumpărat un apartament proprietate personală, unde deţin în exclusivitate, o baie şi o bucătărioară?

Pentru că imitaţia celor mari a fost în toate timpurile şi societăţile un element al succesului personal, s-a întâmplat şi în viaţa partidului una gen Păcală, când un prim secretar şi-a trântit o vilă aşa cum ştia el că există mai grozave, dar modest, fără să fi avut pretenţia să le depăşească. Poate tocmai vechiul dicton latin, care pre limba noastră spune că ceea ce este permis domnului, nu-i permis boului i-a jucat primului secretar de la Piatra renghiul cel mare! În ceea ce priveşte debarcarea acestuia prin hotărâre publicată în presă, unii au zis că motivul real nu ar fi corespuns cu pretextul. Aceasta este însă o altă chestiune.

Important este că tocmai prin vara sau toamna anului 1978, când poporul habar nu avea că s-a mai pricopsit cu o reşedinţă de mari proporţii la Bucureşti, chestiunea cu vilişoarele din staţiunea de munte Durău, pica foarte bine! Să vadă poporul ce conducători modeşti, austeri are!

Nu apare oare şi la televizor, la telejurnal, cu prilejul primirii diverşilor oaspeţi străini, cu mici variaţii în funcţie de loc, acelaşi cadru modest, cu ostentaţie aranjat să pară de gust comun, ca să nu spunem lipsit de gust, mai ales atunci când vazele de flori sunt aranjate pe tişlaifere? Apare.

Austeri, austeri, dar în timp ce toată ţara vede acel telejurnal în alb-negru, la un televizor anume, el se vede color. Pentru a nu vă pune în faţa unor şarade de nedezlegat şi pentru că românul este nu numai poet, ci şi telespectator pasionat, voi comite totuşi o indiscreţie, cu riscul divulgării unui secret de stat, spunând că aparatul pentru care Televiziunea Română emite majoritatea programelor sale în culori, este „cel mai iubit televizor al poporului nostru”. Unde este un televizor pot merge şi altele, astfel că exact în zona Dorobanţi-Floreasca-Herăstrău, anonime, modeste, dar mai ales austere, circa 100-150 de televizoare color recepţionează programele, aşa cum sunt acum primite de circa 90 la sută din telespectatorii ţărilor care, conform presei din ţara noastră se zbat într-o criză catastrofală, dar pentru care sunt accesibile, iar consumul programelor nu se petrece pe ascuns.

„Miracolul” românesc, pentru gustarea căruia consumatorii, de fapt victimele lui, se aşează la cozi din ce în ce mai lungi, a făcut posibil şi acest aspect: în Europa, două ţări nu dispun de televiziune color, Albania şi România. Desigur, se poate trăi şi fără această cucerire a tehnicii care face viaţa mai frumoasă, cu condiţia unei democraţii depline în renunţarea la ea.

În realitate şi în acest domeniu se petrece acelaşi lucru caracteristic tuturor aspectelor existenţei lor cotidiene: consumând altceva decât marea masă, are loc un consum clandestin.

Obosiţi de farsa austerităţii şi economiilor personale, jucată în public, atunci când în sfârşit se văd în spatele zidurilor înalte, cu care sunt împrejmuite vilele lor şi rămân numai cu ei înşişi, îşi pot permite orice, inclusiv „clandestinismul” consumului pentru care nu trebuie să dea socoteală nimănui. Cum pentru a ajunge la această poziţie au pornit foarte de jos, puterea se autolegitimează faţă de sine însăşi şi primeşte satisfacţie numai consumând ceea ce restului, adică plebei nu i se cuvine. Iată că s-a obţinut să se consume altfel şi în materie de televiziune.

Este vorba de un exces şi un lux pe care şi-l pot permite eventual doar stăpânii bogăţiilor petrolifere din cine ştie care emirat arab, din pricina costurilor aparatajelor de emisie, care ar fi normale pentru minutul de emisiune, dacă ele s-ar repartiza pe zeci şi sute de mii de aparate de recepţie şi de-a dreptul astronomic, comparativ cu al ţărilor care dispund de televiziune color pentru toţi, când ceea ce ar trebui să se împartă la o sută cincizeci de mii de pildă, se înparte numai la o sută cincizeci de bucăţi. În schimb, avem în ţară ceea ce poate n-are nimeni nicăieri, pe tot globul: o televiziune color, funcţionând special pentru o duzină de zeci de familii.

Acest lucru se petrece deja de câţiva ani buni. Atunci, la 8 mai 1972, de ziua partidului, simbolică zi pentru un cadou atât de scump pe care puterea personală şi l-a făcut, atunci au fost inaugurate emisiunile color, destinate expres „celui mai iubit telespectator al poporului nostru" printr-un mare spectacol cu mii de participanţi, desfăşurat simultan la Bucureşti, Cluj şi Iaşi.

Instalat comod în fotoliu; telespectatorul iubit îşi admiră calităţile telegenice, în ipostaza sa de personaj de serial, cu prezenţă zilnică şi prelungită pe ecran, în condiţii tehnice superioare.

Cine ar putea, după cele ştiute şi de neştiute, să-i contrazică pe autorii cuvintelor de ocazie sau scrisorile şi telegramele de aprobare „unanimă", când ele încep cu «Scumpe tovarăşe...» sau conţin cuvintele «... scumpii noştri conducători». Avea la urma urmelor dreptate şi cel care zicea, semn că zicea bine, dacă astăzi este prim-secretar: «Democraţia, tovaşi, este largă, dar nu lăbărţată!»

Povestea ultimei reşedinţe a „aleşilor poporului" este poate la fel de neinteresantă ca şi a celorlalte, dar nu este de ignorat, cel puţin pentru că nu a aparţinut nici unui rege în trecut.

Ea este legată de sărbătorirea zilei de 23 August şi de manifestaţia din această zi.

De câţiva ani încoace, zecile de mii de angajaţi ai

întreprinderilor din capitală care merg la manifestaţie, după ieşirea din Piaţa Aviatorilor (fostă Jianu, fostă Stalin) trebuie să facă un ocol, prelungit cu mai mulţi kilometri. Traseul de înapoiere anterior începea de la studioul „Al. Sahia”, trecea pe lângă sala Floreasca până în Calea Dorobanţilor. Astăzi, zeci de mii de oameni, după ce ies din Piaţa Aviatorilor merg pe jos până în Pipera, pentru a ajunge tot pe jos în şos. Ştefan cel Mare sau chiar până la Universitate.

Mersul pe jos, după cum şi-a putut da oricine seama, este o veche pasiune a conducătorilor de partid şi de stat. Nu s-a accentuat în toată presa, când s-a relatat despre efectele cutremurului catastrofal de la 4 martie 1977, că excelenţele lor au parcurs pe jos o porţiune din Calea Victoriei? Probabil că în reprezentarea lor este extraordinar, dacă pe toate canalele de comunicaţie s-a accentuat faptul. Iar după încheierea Congresului al XII-lea al PCR, n-au parcurs ei tot pe jos traseul dintre Sala Palatului şi sediul comitetului central, prilej pentru care zeci de mii de oameni, fanfare militare, formaţii de dansuri populare şi desigur, trupe de „îngeri păzitori” în civil, au fost masate de la Romarta la Mercur?

Ce vedeau zecile de mii de bucureşteni după ce treceau prin Piaţa Aviatorilor şi nu trebuiau sa mai vadă?

Pe traseul de întoarcere spre centru care era cel mai scurt, ei treceau pe lângă ziduri înalte în spatele cărora, oricum, ei nu prea puteau ghici ce minunăţii de vile se află. Dar se puteau întreba.

Pe mâna stângă, pentru cei care se întorceau astfel, încă de la începutul anilor ⁊60 se putea vedea un palat alb ca laptele, asemănător unui vapor, cu scări de marmură albă, coborând în cascadă până la debarcader, de asemenea de un alb imaculat. Acesta este „Palatul Primăverii”, ridicat încă sub Gheorghiu-Dej, reşedinţă a şefilor de stat sau ai şefilor de partide comuniste, acolo unde ele se află la putere, aflaţi în vizită în ţara noastră, utilizat pentru recepţii intime etc.

Porţiunea dintre podul Bordei şi lacul Floreasca a

fost scoasă din circulaţie, tocmai pentru a nu se vedea înflorirea ei nouă din ultimii „15 ani lumină” care între timp merg pe 17. Drumul a fost închis treptat: întâi prin devierea retragerii manifestanţilor, apoi prin interzicerea oricărei circulaţii, inclusiv a pietonilor, apoi prin închiderea definitivă a străzii printr-un gard înalt, în dreptul căruia s-a plantat vegetaţie.

În ultimii ani, aproximativ prin 1977, s-a început, iar după vreun an şi jumătate s-a şi încheiat, construcţia noii reşedinţe, cu care s-a îmbogăţit poporul român. Ea se află chiar pe malul lacului Florească, în imediata vecinătate – vorba vine imediată – a Palatului „Primăverii”.

Cu toate măsurile drastice luate de a nu fi vizibilă muritorilor de rând, proporţiile ei vaste îngreunează substanţial mascarea, încât oamenii care trec cu tramvaiul 5, autobuzele 72 sau 106, spre şi de la muncă pe şoseaua Pipera, aflată pe malul celălalt al lacului, o pot vedea uşor.

Pentru că noua reşedinţă a ţinut să se deosebească şi prin linie şi prin volum de surata sa de alături, semănând a vapor şi pentru că a ţinut cu orice preţ să o şi depăşească, nu i s-a dat totuşi o ţinută de transatlantic, ci de aeroport sau gară maritimă. Hala din dreapta privitorului aflat pe celălalt mal, numai aluminiu şi sticlă este probabil piscina. Multe soluţii noi, în consens cu cele mai spectaculoase cuceriri ale progresului tehnic. În acest domeniu au fost aplicate, după toate aparenţele la reşedinţa cea nouă de pe malul lacului, însă cea mai spectaculoasă este desigur posibilitatea de a se pleca cu iahtul, pe oglinda apei, direct din punctul de parcare, aflat undeva sub livingul clădirii. În felul acesta, a fost inutil să se creeze un debarcader la mal, dacă lacul a fost adus până la rogojina din salon.

După un asemenea efort financiar, de unde să se mai scoată fonduri pentru restaurarea bisericii „Sfântu⸗ Gheorghe” din inima capitalei, ruinată şi zgribulită sub ploaie? Sau de unde fonduri pentru construirea de bazine de înot acoperite, la dispoziţia tinerilor, de care capitala duce lipsă, când a mai apărut încă unul lângă ştrandurile tradiţionale?

Îndată după ce s-a oprit orice circulaţie pe uscat, în împrejurimi treptat s-a făcut ordine şi pe apă. S-a început cu anularea ambarcaţiunilor de traversare a lacului Floreasca spre ştrandul Bordei. Treptat, ca lumea să nu se sesizeze, aşa cum se procedează diplomatic, nu numai în politica externă. Ambarcaţiunile au fost transferate la baza de pe lacul Tei, în aval. După aceea au fost scoase complet din circulaţie, bărcile. Patrule păzesc cu vigilenţă tufele. A urmat închiderea ştrandului ICAB, aflat în apropierea întreprinderii Automatica şi a cartierului Floreasca, pe teritoriul căreia se află şi o frumoasă vilă în stil românesc. Amatorii de soare şi sport îl frecventaseră în sezonul anterior, dar în primăvara anului 1980 l-au găsit interzis. Fâşia de mai multe hectare, cu sălcii, pletoase şi plopi bătrâni, a fost şi ea anexată la „spaţiul vital” al noii reşedinţe.

În sfârşit, pentru ca angajaţii diferitelor întreprinderi de pe platforma Pipera, în mare parte tineri, în drum spre muncă sau după terminarea orelor de program să nu mai facă un popas la lac sau chiar o baie scurtă, am văzut de la Medgidia că oamenii fără sacou şi cravată deranjează chiar şi în absenţă sau de la distanţă simţul estetic al conducătorilor, dar şi pentru a nu mai avea în perspectivă nici palatul cel nou de pe malul opus, s-a dispus închiderea accesului spre apă, operaţiune efectuată pe toată lungimea drumului muncitorilor spre fabricile lor, cu maximă calificare.

Progresul este evident: avem acum în exclusivitate şi lacuri rezidenţiale, care din domenii publice, accesibile pentru agrement tuturor bucureştenilor, prin sustragerea lor din circuit au devenit de fapt feudă personală.

După ordinea pe uscat şi pe apă, urmează să se facă ordine şi în aer. În consecinţă, se studiază problema emanaţiilor provenind de pe platforma industrială Pipera şi a transferării cât mai operative spre alte orizonturi a secţiilor cu profil chimic ale combinatului pentru industrializarea lemnului şi ale altor unităţi.

Chestiunea depăşeşte problema confiscării

ambianţei, în vederea consumării pe furiş şi convertirii consumului în „secret de stat”. Ea nu se referă nici la o eventuală campanie antipoluare, ci este vorba despre o autentică manie. Cum ea se manifestă nu numai acasă, în palatul de pe malul lacului Floreasca, ci şi în public, sau în deosebi în apariţiile publice, mania a devenit un „secret” cunoscut de toată lumea. În paranteză fie spus, ea i-a făcut în timpul vizitei oficiale în Danemarca, atât pe oamenii politici din această ţară cât şi pe gazetari realmente să se crucească, atunci când au văzut cu ochii lor că şeful de partid şi de stat român, nu gustă din mâncare şi nu bea din pahar, până ce securistul angajat anume şi purtat după sine ca o umbră, nu gustă şi nu bea el mai întâi («Exact ca în Evul Mediu!», au exclamat unii din ei). Este vorba deci de mania de a nu contracta o maladie, ea însăşi, în sinea ei o autentică maladie, dacă nu a fizicului, a spiritului.

De fapt nu este singura reconstituire în ambianţa regimului de dictatură personală a apucăturilor medievale. Curţile regale din alte realităţi istorice şi geografice, cu suita lor de miniştri, servitori, curteni, muzicanţi, paiaţe şi poeţi, deplasându-se după sezon, de la o reşedinţă la alta, au pe malul Dâmboviţei replica în migraţia „şefului mare” secondat de comitetul politic executiv, maseuri, activişti de rang superior, medici, bucătari, degustător de mâncare, textieri de cuvântări, o armată de securişti în civil sau uniformă, personal tehnic, de la Bucureşti, la mare sau la munte, în trenuri speciale, care pentru orice caz, au două locomotive.

*

Cu câţiva ani în urmă, unul din personajele pitoreşti ale capitalei era Tudorică, zis şi „Trompetistu”. El apărea pretutindeni în hainele lui ponosite şi cu nelipsita goarnă sub braţ: la meciuri, în Obor, iar spre iarnă, prin cârciumi şi cofetării.

Pe la începutul lui decembrie, l-am întâlnit odată într-un local de lângă Cişmigiu, trâmbiţând din goarna lui veche, ca de obicei, pentru a se face auzit de toată lumea.

După ce-şi încheie partea muzicală, el începu

următorul spici scurt:

— Onorat public! Peste două zile este Sfântuz Neculai, ziua onomastică a celor mai mari conducători ai lumii! Trăiască!

Să fi apucat el timpurile ţarului Nicolai? Al Rusiei, fireşte!

Publicul ingrat nu-i acordă prea mare atenţie, ceea ce-l determină pe Tudorică să mai sune o dată din instrument, după care reveni asupra consideraţiilor sale:

— Onorat public! spuse el, de data aceasta, mai ultimativ. Peste două zile e Sfântuz Neculai, ziua majestăţii sale, tovarăşul…

Şi-l numi pe „tovarăşul” a cărui onomastică era peste două zile.

Duse iar trompeta la gură, intonând motivul a ceea ce era cândva, «Trăiască regele, în pace şi onor…».

După aceasta, cu trompeta la subsuoară, neomenit de nimeni şi poate, neînţelegând de ce, plecă mai departe să vestească şi prin alte locuri şi localuri descoperirile lui onomastice.

Nu, în orice caz, Tudorică „Trompetistu” nu era un nebun de rând! Dacă l-ar fi citit pe Shakespeare, ar fi putut încheia discursul său, repetând cuvintele lui Hamlet, pe care cei din jur îl considerau la fel, nebun, însă corectate şi localizate:

— Onorat public! Este, într-adevăr, ceva putred. Dar nu în Danemarca, ci în România!

«DUPĂ NOI, POTOPUL!»

Cu toate că mă număr printre criticii dictaturii personale, atunci când presa scandinavă, într-o unanimitate greu de atins în diversitatea ei, a scris aşa cum a scris despre vizita de stat a conducătorilor români în această parte a continentului, m-a întristat profund. Întristat, nu pentru persoanele în cauză, reporterii sau comentatorii, punând diagnostice riguros exacte, ci pentru prestigiul ţării, care în noiembrie 1980 a atins, prin contribuţia personală şi de nepreţuit a „înalţilor oaspeţi români” una din cele mai de jos cote din ultimii ani, în

ochii unei opinii publice care şi aşa ştie despre ţara noastră poate chiar mai puţin decât despre Albania, prezentă prin nişte afişe mereu reînnoite.

Este interesant de a desluşi semnificaţia scandalului izbucnit chiar în momentul când conducătorii călcau, desigur cu stângul, pe pământul suedez.

Motivul scandalului îşi avea sursa – ce ironie a soartei! – în violarea de către oaspeţi a legii de ocrotire a unuia din patrimonii şi anume a patrimoniului natural, care interzice vânarea leoparzilor. Nu al Suediei, unde s-a declanşat scandalul, pentru că această ţară nu are leoparzi în păduri, ci al celui mondial, pe care prin lege s-a angajat să-l apere.

Şocul s-a produs în momentul când „tovarăşa" de la Bucureşti se afla în faţa gazdelor într-o superbă blană de leopard, creată, se vedea, de un mare croitor, care să fi fost sau nu de Casa de mode indigenă, asta nu mai contează.

Presa nu a manifestat niciun fel de inhibiţie în tratarea subiectului. Poate fi citat la întâmplare oricare ziar.

Ne vom limita la relatarea seacă, dar concludentă a unui ziar care chiar dacă nu trece ca fiind printre cele mai respectabile, se numără printre cele mai citite din Danemarca şi cu alte cuvinte, având unul din cele mai ridicate tiraje din această ţară, „Extra Bladet". Ei bine, după consumarea programului suedez, la sosirea oaspeţilor români la Copenhaga, acest ziar scria următoarele:

«*Soţia preşedintelui României care este şi viceprimministru al guvernului, Elena Ceauşescu, şi-a schimbat haina de blană cu o blană de vizon, pentru că prinţul este preşedintele Societăţii internaţionale pentru protejarea animalelor sălbatece. Aceasta este una din explicaţiile dosirii grabnice a leopardului şi a faptului că soţia preşedintelui se arata în lume, pe valul acesta de frig nordic, într-un vizon.*»

Cuvântul «dosire» este riguros tradus. El este folosit

de mai multe ori în articol.

«*Perechea prezidenţială a descins din Suedia, unde fraţii de peste mare au fost pur şi simplu stupefiaţi, când au văzut-o pe doamna Ceauşescu într-un leopard, prohibit în Suedia. Reacţia cu pricina s-a produs drept urmare a campaniei desfăşurată împotriva exterminării în masă a acestui animal pe cale de dispariţie în întreaga lume. În momentul în care o cucoană soseşte în Suedia în leopard, blana îi este imediat confiscată de către organele vamale, iar cucoana în cauză, obligata în aceeaşi zi să facă stânga-nprejur şi să părăsească Suedia*».

Desigur, necunoaşterea de către autorităţile române a existenţei unei legi suedeze privind protecţia unor animale sălbatece de pe alte tărâmuri nu poate fi o scuză, întrucât şi în România este valabil principiul juridic, cunoscut încă din antichitate, conform căruia nimeni nu se poate prevala în justificarea faptelor sale de necunoaşterea legii. Cu toată liota de consilieri, organizatori la cel mai înalt nivel, oameni de legătură, funcţionari diplomatici care asudă zdravăn pentru succesul vizitelor, a scăpat tuturor acest „amănunt”, care alături de altele câteva, avea să-şi pună amprenta asupra întregului turneu.

După ce au aflat cu o oarecare întârziere cauza reală pentru care reporterii se înghesuiau să fixeze întru istorie, vizita, ceva mai numeroşi şi mai agitaţi decât în alte părţi cu un prilej asemănător, oaspeţii au căpătat o evidentă proastă dispoziţie, acreală cu greu ascunsă în faţa obiectivelor, unde ca la orice fotograf, se zâmbeşte şi concretizată şi în faptul că, în Danemarca ajunşi, au vrut să mai scurteze din program.

Că este vorba de o gafă, mai mult decât de o scăpare, faptul este evident. Acceptând totuşi ideea unei regretabile scăpări, nu dovedeşte oare şi acest incident că persoanele aflate la conducerea ţării, prezentate poporului prin propaganda fabricată în bucătăria casei, ca un fel de sfinţi fără de prihană, persoanele acestea, chiar când au sfătuitori plătiţi anume pentru a se evita incidentele neplăcute, pot să greşească şi greşesc, îşi dau în petec,

cum se spune? O dovedeşte!

Ce au făcut vameşii suedezi şi ce ar fi făcut, în situaţia lor, „principialii” vameşi români? „Principialii” vameşi români, mână în mână cu „secu”, ar fi confiscat leopardul, aşa cum prevede Legea ocrotirii patrimoniului, cu discreţia profesională adecvată şi în plus, ar fi acordat excelenţei sale o amendă de lei una mie, redusă la jumătate în cazul în care ar fi fost plătită imediat, cu condiţia ca chitanţa CEC respectivă să fie şi ea predată organelor în drept, pentru ca nu cumva să încapă pe mâna indiscreţilor ziarişti suedezi.

Cu totul neprincipial după unii, s-au comportat vameşii suedezi. În ciuda legii drastice, prevăzând ocrotirea patrimoniului natural, vameşii suedezi s-au făcut, cum se spune, că plouă. A fost poate în situaţia dată cel mai înţelept mod de a fi din partea lor, salvându-se astfel toate aparenţele.

Trecerea cu vederea de către vameşi a blănii de leopard, a avut însă darul de a stârni o adevărată furtună în presă din partea ziariştilor, a diverselor societăţi pentru ocrotirea animalelor etc., indignate, în virtutea principiilor democraţiei, pentru care în ţările nordice există un respect în fapte şi nu în vorbe, că s-a ţinut cont de persoane.

Citez iarăşi din ziarul „Extra Bladet”, numărul din 11 nov. 1980:

«*Se spune însă că în momentul sosirii soţiei preşedintelui la Stockholm, în blana sa de leopard, vameşii dormeau. Tratamentul trebuie să fie egal pentru toţi, chiar dacă este vorba de soţia preşedintelui român sau de soţia lui Jörgen Cizmâson*».

În ciuda nemulţumirii autorului, d-na Cizmăson nu are o asemenea blană. Dânsa este trecută în text pentru a nu o lăsa pe „tovarăşa viceprim” singură, fără companie, chiar şi într-un paragraf de ziar, ceea ce este mai mult decât elegant din partea unui ziarist.

Oricum, gazetarii au constatat ceea ce autorul numea a fi «o sfidare deschisă faţă de gazde» din partea oaspeţilor, la care am adăoga noi, fără îndoială

involuntară, până ce aceştia s-au dumirit despre ce este vorba.

Odată faptul în sine redat, ne oprim aici cu citarea comentariului respectiv care mai cuprinde şi alte consideraţii, după cum nu ne folosim de a cita alte publicaţii.

Ceea ce ne interesează pe noi, românii, este reacţia Bucureştiului la acest scandal.

Deşi nu a răzbătut în presă, o reacţie trebuie să fi existat. În lipsa oricărei referinţe, nu ne rămâne decât să apelăm la prezumţii.

Cea mai probabilă reacţie după trecerea mâniei iniţiale este ignorarea, dacă nu chiar sfidarea, probabil în convingerea intimă a tovărăşiilor lor că toată chestiunea este un moft. Şi un sentiment de ofuscare la atitudinea presei scandinave, pentru care democraţia este cam… lăbărţată, întrucât şi-a „permis” să nu ţină cont de persoane şi să-şi exprime liber opiniile.

Ce articole de proslăvire a „fiului” şi „fiicei” poporului român ar fi ieşit de sub condeiele lor, dacă ar fi fost şi ei îndrumaţi de secţia de presă a comitetului central. Dar vezi, nu sunt!

Dacâ ar şti gazetarii scandinavi de ce toată chestiunea cu ocrotirea şi salvarea leoparzilor este un moft, într-adevăr nu şi-ar mai fi arătat perplexitatea în faţa necunoaşterii de către autorităţile române a înaltelor cauze de aiurea pentru care suferă întreaga Scandinavie. Perplexitatea lor la ignoranţa românească este ea însăşi manifestarea unei ignoranţe, admirabile prin naivitatea ei, faţă de ţara noastră, fireşte.

Ce ştiu ei, la urma urmelor?

În timp ce la curtea regală a Danemarcei prinţul consort răscumpără păcatul aristocraţiei repetat din cele mai vechi timpuri de a-şi fi făcut din vânătoare un sport şi o distracţie, devenind preşedintele Societăţii internaţionale pentru ocrotirea animalelor sălbatece, „tovarăşii” de la Bucureşti cred că preluând de la curţile regale medievale tocmai obiceiul vânătorii, vor înlătura

handicapul lipsei lor de nobleţe.

În consecinţă, expediţii cinegetice: cu caracter strict intern, adică bine ascunse de ochii lumii, se organizează periodic pentru „cel mai iubit vânător al poporului nostru”. În cadrul lor, gonaci şi pădurari de vânătoare calificaţi aduc în bătaia puştii prezidenţiale anume exemplarul de cerb selecţionat cu cea mai mare responsabilitate partinică, pentru a se depăşi recordul de puncte, stabilit la o expediţie anterioară şi omologat la forurile corespunzătoare de către acelaşi vânător sportiv al cărui prestigiu internaţional se întinde acum şi pe alte domenii.

Lumea scandinavă ar afla lucruri extrem de interesante pentru eventualele societăţi de ocrotirea animalelor, dacă s-ar documenta de pildă asupra modalităţii de sacrificare a vitelor în multe din abatoarele din ţara noastră.

Ar fi interesant pentru ei dacă ar afla şi ce se întâmplă cu câinii abandonaţi de către proprietarii de case demolate sau aduşi de către ţărani şi abandonaţi în capitală pentru că nu mai au cu ce să hrănească încă o gură, fie ea şi de câine. Şi cum sunt prinşi de către hingheri aceşti „prieteni ai omului” şi care este tratamentul care li se aplică, cruzimi patronate de către stat într-o ţară ce-şi spune civilizată.

În sfârşit, mulţi dintre scandinavii stupefiaţi de faptul că în România problema leoparzilor şi tigrilor bengali este tratată la nivel de stat ca o bagatelă, nu au prea multe cunoştinţe şi de alte aspecte ale ocrotirii mediului, în general.

Să luăm de pildă numai acel paradis de ape, vegetaţie, păsări şi mamifere al întregii Europe care este Delta Dunării. Ei care nu posedă un asemenea miracol natural vor avea totuşi convingerea la fel ca şi noi care îl avem, că este sacru, iar obligaţia de a nu-l atinge cu nimic ce i-ar putea dăuna fiind de la sine sfântă.

Dar aşa cum s-au arătat lucrurile până acum, pericole tot mai grave şi încercări de toate felurile i-au dat târcoale sau au şi muşcat din natura Deltei, arătând că şi

paradisul sau mai ales paradisul este vulnerabil, poate fi pierdut sau transformat în opusul lui.

Era cred în 1976, când un specialist în problemele Deltei, într-un moment de sinceritate, fireşte, într-o discuţie între patru ochi, şi-a arătat deznădejdea şi totodată, stupefacţia, dar şi neputinţa de a face ceva în faţa unei sarcini venită personal din partea celui care dă directive ce nu pot fi puse în discuţie. Conform acelor directive cu valoare de ordin, trebuia să se treacă fără întârziere la asanarea a o sută de mii de hectare de deltă în vederea cultivării lor cu porumb. O asemenea hotărâre pripită, nediscutată, necontrolată, pusă în practică, spunea el atunci, avea să aibe grave urmări neprevăzute pe termen lung. Pe plan ecologic, pentru întreaga ţară şi că trebuia făcut ceva pentru a opri mâna pe cale să comită ceea ce califica el că putea deveni ireparabil.

Pentru că pe acel specialist nu l-am mai văzut după aceea, nu cunosc dacă proiectul cu pricina a început să fie pus în practică, dacă a fost cumva abandonat, clasat sau în stilul deja cunoscut al casei, aplicând tactica de pândă şi aşteptare a unui moment potrivit, când arbitrariului nu se va mai putea înpotrivi nimeni, amânat pe termen.

Dacă s-a renunţat la proiect, cum ar fi fost absolut normal să se întâmple şi cu atât mai mult dacă a fost doar amânat, din acest episod, unul din multele necunoscute opiniei publice româneşti, trebuie extrasă morala corespunzătoare: omul ajuns la culmea beţiei de putere şi care şi-a verificat deja posibilităţile absolute în distrugerea deja a unor valori sociale, economice, politice, culturale, unele din ele aşezate prin activitatea umană desfăşurată pe parcursul a mai multor secole, simte nevoia să-şi extindă puterea sa totalitară şi asupra naturii. Şi într-adevăr, în euforia care din nefericire se prelungeşte, el poate constata că poate distruge nu numai un peisaj oarecare, ci un echilibru şi o armonie la care natura a lucrat milioane de ani şi este mândru de aceasta în timp ce natura, în stihia ei, neştiind să imite supunerea şi răbdarea omului îşi pregăteşte în taină răzbunarea cruntă,

inundaţiile catastrofale, ambele sub dictatura conului de întuneric real şi metaforic care a fost adus peste ţara noastră de către Ceauşescu, au şi semnificaţia unui avertisment, fără nici cel mai neînsemnat element mistic în urgia lor apocaliptică.

Încât, citind gazetele din Suedia, Danemarca, Norvegia care erau oglinda stupoarei produsă în public la vederea mantoului de leopard, proaspăt sosit de la Bucureşti şi a indignării lor la constatarea că pentru satisfacerea unei vanităţi personale a şefilor supremi practic nu există lege sau impediment de altă natură, nu ştii dacă trebuie să te entuziasmezi sau dimpotrivă, să te întristezi.

Oricum, ar trebui admiraţi pentru seriozitatea cu care tratează fenomene care se petrec la mii de kilometri depărtare, ca pe nişte chestiuni ce-i privesc direct.

În timp ce în România, deviza dictaturii personale în conducerea ţării pare să fie: «După noi, potopul!»

«TERMINĂ, NICOLAE!»

În 1962, o delegaţie de partid şi guvernamentală română, la cel mai înalt nivel, a fost invitată să viziteze Uniunea Sovietică.

Până atunci, Gheorghiu-Dej se dusese de multe ori la Moscova, dar întotdeauna ca prea-plecat supus. Trecuseră optsprezece ani de când în toamna lui 1944 făcuse prima sa călătorie pentru a primi directive fără intermediari.

Dar vremurile se schimbaseră. România începuse încă pe atunci, cu încetul, să se elibereze de chingile sovietice, iar Hruşciov, care nu mai avea trupe de ocupaţie în ţara noastră, încerca să-l ia pe şeful de partid român, despre care se poate spune că îşi merita titlul de omolog al său, cu binişorul.

Aşadar, Dej venea la Moscova ca şef al unui stat a cărui evoluţie spre independenţă şi ca un şef de partid a cărui hotărâre de a-şi asigura autonomia, dacă nu puteau fi oprite, cel puţin trebuiau temperate şi temporizate.

Din partea sa, Dej dorea să liniştească suspiciunile puternicilor săi vecini, pentru a putea continua în linişte

lucrarea sa politică pe care avea s-o încheie în 1964.

Aşa că de ambele părţi s-a dat amploare maximă acestei vizite.

Dej a deplasat la Moscova o echipă forte. Cu el a mers mâna sa dreaptă, Ion Gheorghe Maurer, pe atunci preşedinte al Consiliului de miniştri. Dacă un om ar putea avea două mâini drepte, am putea spune că era acolo şi cealaltă mână dreaptă a sa, specialistul în economie Alexandru Bârlădeanu. Făceau parte din delegaţie şi ministrul de externe de atunci, Corneliu Mănescu, apoi Leonte Răutu, întotdeauna la putere, precum şi Neculai Ceauşescu, pe atunci în vârstă de numai 44 de ani, cel mai tânăr membru al delegaţiei.

De partea lor, gazdele au organizat un program forte. Pe lângă convorbirile de rigoare, în care probabil că partenerii n-au avut prea multe lucruri să-şi spună, au făcut un adevărat tur de forţă, pentru că au fost vizitate oraşele Moscova, Leningrad, Kiev şi Tbilisi, delegaţiei i-au fost oferite spectacole şi recepţii, în cinstea ei, oriunde se deplasa, se ţineau mitinguri.

În calitate de trimis al Radiodifuziunii române, deşi eram un începător în profesie şi la prima experienţă de acest gen, aveam sarcina ca împreună cu colegul „S” să relatez despre desfăşurarea vizitei.

Aşadar, într-una din zile delegaţia vizitează uzina „X” din Moscova. Tot personalul întreprinderii figura ca membru colectiv al Asociaţiei de prietenie sovieto-română, o organizaţie cu funcţie protocolară şi oricât de încărcat ar fi fost programul, s-au consacrat mai multe ore prezenţei la fabrica respectivă.

Într-una din hale, într-un moment de pauză s-a înjghebat un mic miting. Au vorbit, citindu-şi textele, câţiva muncitori. Din partea delegaţiei a răspuns Leonte Răutu în limba rusă. Anii din epoca lui Stalin, cât a stat în emigraţie în ţara Cominternului, al cărui slujitor credincios fusese şi el, nu-i petrecuse fără folos. Vorbea bine ruseşte, încât fiind şi un talentat orator, cuvântul a fost potrivit de scurt, cursiv şi la obiect.

Manifestarea s-a consumat repede, avându-se în vedere că după încă un popas-două, în curtea uzinei urma să se organizeze un miting mai mare. Când s-a terminat de parcurs itinerariul fixat, în curte se aflau deja mai multe sute de oameni. Fusese ridicată şi o tribună pavoazată cu o lozincă şi cu portretele „marilor dascăli”, din care lipsea însă cel al lui Stalin. Ţara se afla încă în perioada dezgheţului, care începuse cu celebrul discurs al lui Hrusciov la congresul partidului şi cu mătrăşirea trupului îmbălsămat al „geniului omenirii muncitoare” din mausoleu. Separat erau aninate portretele lui Hruşciov şi Dej.

Mitingul a început imediat prin urcarea la tribună a întregii delegaţii şi prin citirea cuvântărilor pe care le aveau pregătite câţiva aleşi dintre gazde.

Protocolul acelor mitinguri cerea ca la urmă să ia cuvântul unul din reprezentanţii musafirilor. Cum până atunci, cu diferite ocazii, vorbiseră aproape toţi, „şeful” îl delegă pe Nicolae Ceuaşescu să rostească cele ce trebuiau spuse cu această ocazie.

Oratorul veni aşadar la microfon, mitingul beneficia de amplificarea radio cuvenită iar alături de el îşi făcu loc imediat şi interpretul oficial.

Cum nu avea pregătit niciun text, vorbitorul de acum, asemenea lui Răutu în interior, trebui să improvizeze şi el.

Surpriza cea mare pentru public fu faptul că discursul era rostit în limba rusă. Mai târziu, gazetari mai puţin informaţi dintre cei străini, care asistau la desfăşurarea vizitei, îi întrebară pe purtătorii de cuvânt însărcinaţi a ţine legătura cu presa, de unde ştie Nicolae Ceauşescu rusa, dar ei nu putură să dea un răspuns precis, ci doar în particular le-au spus că era normal să vorbească ruseşte, întrucât a frecventat într-o perioadă cursurile Academiei Militare din Moscova.

Dar să revenim la discurs. După introducerea de rigoare, cu un patos pe care nu-l puteai bănui la un om care tot timpul se ţinea cu o modestie demnă de toată lauda, nu se dezlipea de şeful său şi nu făcea decât să

încuviinţeze ce spunea acesta, sorbindu-i fiecare cuvânt, rosti continuarea.

Ascultătorii nu l-au mai întrerupt, evident preocupaţi să pătrundă misterul frazelor care păreau a fi fost rostite în limba lor, dar pe care totuşi nu le pricepeau. Interpretul era pus şi el într-o încurcătură fără precedent pentru cariera sa: dacă ar fi încercat să traducă din limba rusă în limba rusă, ar fi comis o autentică gafă. Se orientă bine şi nu interveni.

În schimb, ascultătorii, nedumeriţi că nu pricepeau ceea ce părea să fi fost propria lor limbă, mai rau nedumeriţi de ceva: deşi nu avea niciun text, oratorul nu vorbea cu ochii la ei.

Cu capul pe jumătate întors spre stânga, ochi săi mici erau pironiţi asupra unui om din tribună de la care nu-şi desprindea privirea. Oamenii aveau impresia că discursul nu li se adresează lor, ci acelui bărbat voinic, cu faţa agreabilă, care era Dej.

Când la un moment dat oratorul inspiră aer să-şi ia un nou avânt, omul cu faţa agreabilă care continua să fie privit ţintă, spuse cu glas destul de tare:

— Termină, Nicolae!

Dej se bizuia pe faptul că doar cei care ştiau româneşte puteau înţelege sensul îndemnului său, dar erau de-ai casei.

Discursul probabil că nu ajunsese decât pe la jumătate, încât oratorul trecu peste îndemnul trimis pe adresa sa, continuând cu aceeaşi vigoare.

Dej avu impresia că nu fusese auzit, încât îi strigă ceva mai tare:

— Termină, Nicolae!

Vorbitorul continua să-l privească în ochi, dar nu dădea semne că urma să încheie:

— Ter-mi-nă, Nicolae! repetă Dej, calm, rar şi apăsat.

Dialogul acesta, care într-o piesă ar conta ca un schimb de replici între protagonişti dincolo de textul destinat spectatorilor din sală, a mai continuat un timp, fără ca vreunul să fi câştigat în faţa celuilalt.

— Nicolae, îţi spun, termină!

Oratorul se mai opinti o dată şi cedă îndemnului, terminându-şi cuvântarea cu o lozincă la care mulţimea aplaudă, că totul s-a terminat şi că poate pleca acasa.

Scurt timp după miting, şeful grupului de presă a venit la mine spunându-mi confidenţial că „tovarăşul Dej" „mă roagă" să şterg banda cu înregistrările de la uzină. Şi să fac acest lucru în faţa lui. Desigur, dacă mi s-ar fi transmis această cerere ca o dispoziţie, n-aş fi ezitat să o îndeplinesc. M-a mirat şi mă miră şi astăzi că mi s-a transmis ca o „rugăminte"…

*

Se spune că Nicolae Ceauşescu evită să se ducă la impozantul Mausoleu din Parcul Libertăţii, în centrul căruia, sub o lespede de marmură roşie, se odihneşte pentru vecie Dej.

Şi într-adevăr, nu ne amintim să fi citit în presă, ani în şir, despre vreo asemenea vizită. Nu se ştie de ce!

Unii spun însă, că din când în când, de sub piatra cea grea se poate auzi un oftat greu şi apoi un glas stins care repetă şi astăzi:

— Termină, Nicolae! Termină…

Copenhaga, Aarhus 1980 -1981

VICTOR FRUNZĂ

PENTRU DREPTURILE OMULUI ÎN ROMÂNIA, ediţia a II-a. Ediţia I a acestei cărţi a apărut în 1982. Ediţia de faţă a apărut în 1990. Toate drepturile sunt rezervate autorului.

Tiparul este executat la întreprinderea Poligrafica Bacău Printed în Romania